

Rapport

Ældres familiære og sociale relationer

Analyser på baggrund af Ældredatabasens 5. bølge

Anu Siren og Malene Rode Larsen

*Ældres familiære og sociale relationer – Analyser på baggrund
af Ældredatabasens 5. bølge*

© VIVE og forfatterne, 2019

e-ISBN: 978-87-7119-590-3

Forsidefoto: Sine Fiig

Projekt: 100679

VIVE – Viden til Velfærd

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11, 1052 København K

www.vive.dk

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Forord

Det er vigtigt at kunne kvantificere den forandring i ældrelivet og ældre voksnes levkår, som samfundet har oplevet, ikke mindst for at kunne give et bud på den fremtidige udvikling. Der er i de seneste årtier sket store ændringer i familiemønstrene, som fx gør, at flere generationer kan omgås hinanden. Samtidig er det sene voksenliv stadig karakteriseret ved tab og det at miste folk, man holder af. Det har konsekvenser for omfanget af det sociale netværk, trivsel, oplevelsen af ensomhed, samt den hjælp, vi har behov for, og den vi får.

VIVE og det tidligere Socialforskningsinstituttet har indsamlet information på ældreområdet siden 1962, og ældre er fortsat et kerneområde i VIVEs forsknings- og analysearbejde. I 1997 blev forløbsundersøgelsen Ældredatabasen grundlagt af det daværende Socialforskningsinstituttet (SFI) sammen med en række samarbejdspartnere. Siden Ældredatabasens 1. bølge i 1997 har SFI foretaget yderligere tre dataindsamlinger i henholdsvis 2002, 2007 og 2012, og senest har VIVE foretaget en 5. dataindsamling i 2017.

Denne rapport analyserer og beskriver familiære og sociale relationer blandt danskere 52 år og ældre. Der tages udgangspunkt i data fra Ældredatabasens 5. bølge indsamlet i 2017, men i enkelte analyser undersøges desuden udviklingen mellem 1997, 2002, 2007, 2012 og 2017 på baggrund af alle Ældredatabasens fem bølger.

Rapporten er skrevet af seniorforsker Anu Siren og analytiker Malene Rode Larsen og er udarbejdet som en del af projektet MATURE – Meeting the challenges in population ageing through innovation and cultural adaptation of welfare society, som er finansieret af Innovationsfonden.

Lisbeth Pedersen

Forsknings- og analysechef for VIVE Arbejde og Ældre

2019

Indhold

Sammenfatning	5
1 Indledning.....	10
1.1 Rapportens opbygning.....	10
2 Data og metode.....	11
2.1 Data.....	11
2.2 Metode	11
3 Familierelationer	14
3.1 Civilstatus.....	14
3.2 Enkestand	16
3.3 'Living Apart Together'	17
3.4 Hjælp til og fra ægtefælle.....	20
3.5 Børn og børnebørn	24
4 Sociale relationer og hjælperelationer.....	27
4.1 At have mistet nogen	27
4.2 Samvær med familie, venner og bekendte	31
4.3 Naborelationer	35
4.4 Hjælp fra børn/anden familie og venner/bekendte	37
4.5 Hjælp til forældre/svigerforældre og udeboende børn.....	40
5 Oplevede sociale relationer	47
5.1 Social støtte	47
5.2 Negative sociale relationer.....	53
5.3 Ensomhed.....	58
6 Opsamling og konklusion.....	61
Litteratur	63

Sammenfatning

Ældrelivet har været under forandring i de sidste årtier. En rapport fra 2014 (Lauritzen, 2014) analyserede Ældredatabasens data fra 2012 og samlede op på danske ældres levekår i perioden 1997-2012. Rapporten viste tydelige tendenser på flere områder. Ligeledes har en nyligt udgivet rapport fra 2018 (Siren & Larsen, 2018) vist, at danske voksne i alderen 52 år og ældre har fået bedre helbred og funktionsevne i løbet af de sidste 20 år.

Det er vigtigt at kunne kvantificere den forandring, der sker i ældrelivet og i ældre voksnes levekår, ikke mindst for at kunne give et bud på den fremtidige udvikling. Ældredatabasen tilbyder en enestående mulighed for dette inden for en lang række aspekter. Denne rapport giver et nutidigt billede af de sociale og familiære relationer i det sene voksenliv på baggrund af data frem til og med 2017. Rapporten følger dels op på resultater fra den tidligere rapport med data frem til og med 2012 (Lauritzen, 2014), som bl.a. viste, at der er færre kvinder, der lever alene, og at der er en faldende andel ældre, som føler sig ensomme. Denne rapport belyser dog også områder i de sociale og familiære relationer, som ikke er blevet analyseret tidligere.

Baggrund

De samfundsmæssige, demografiske og helbredsmæssige kræfter, der forandrer, hvordan det sene voksenliv leves og manifesteres, har også betydning for, hvordan de sociale relationer formes i det sene voksenliv. De sociale relationer i det sene voksenliv er karakteriseret ved både kontinuitet og forandring. Dels er der kontinuitet, idet vi bliver ved med at engagere os socialt også senere i livet, og behovet for de sociale relationer og det sociale netværk findes uanset alder. Ikke desto mindre sker der også uundgåelige forandringer over tid, når vi aldres, fx mister vi noget af vores netværk, bl.a. på grund af tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet eller på grund af dødsfald. Forskningen tyder også på, at vi med alderen i højere grad bliver selektive, hvad angår vores sociale relationer, og foretrækker at engagere os i de relationer, der betyder mest for os (Carstensen, 1992).

På samfundsplan er der sket store forandringer i familiemønstrene, som har fået nogle til at argumentere for, at familien er i opløsning. Der er i dag flere skilsmisser, sammenbragte familier, singler og barnløse, end der var for bare nogle årtier siden. Mens diversiteten i forhold til familiemønstre også til en vis grad gælder den ældre del af befolkningen, lever de fleste ældre voksne i traditionelle familieformer (dog sker der en række naturlige overgange i løbet af den sidste halvdel af livet, fx fra at have hjemmeboende børn til at have udeboende børn og fra at have en partner til at være enke(mand)). Den mest markante forandring i familiemønstret i det sene voksenliv er det markante fald i enkestanden som følge af den længere levetid (Brown & Wright, 2017). Udviklingen har især betydning for ældre kvinders levekår, idet en stor andel af kvinder tidligere har overlevet deres partner og dermed har måttet leve flere år som enker. I og med at levealderen i de senere år er steget, ikke mindst blandt mænd (vel at mærke fra et lavere niveau end kvinder), er perioden, hvori særligt kvinder lever alene som enker, således blevet kortere.

Der er også tendens til, at familierne bliver mere vertikale. Det vil sige, at man har flere levende forældre og bedsteforældre end søskende (Herlofson & Hagestad, 2011: 341). Denne udvikling har betydning for de sociale relationer inden for familien og har medført nye muligheder for samvær og hjælp på tværs af generationer.

Trods den længere forventede levetid kan det sene voksenliv stadig siges at være karakteriseret ved dels tab, dels det at miste. Det har konsekvenser for vores sociale netværk, trivsel, oplevelse af ensomhed, samt den hjælp, vi har behov for, og den hjælp vi får.

Formål og metode

Denne rapport har til formål at beskrive de familiære og sociale relationer blandt den danske befolkning, på 52 år eller ældre i 2017. Rapporten består af en række deskriptive tværsnitsanalyser blandt respondenterne i Ældredatabasens 5. bølge i 2017, opdelt på bl.a. alder (fødselskohorte) og køn. I enkelte analyser undersøges desuden udviklingen mellem Ældredatabasens fem bølger (1997, 2002, 2007, 2012 og 2017). Ældredatabasens 5. bølge omfatter i alt 10.062 respondenter i alderen 52-97 år, som har gennemført hele spørgeskemaet (ud af en bruttostikprøve på i alt 14.947 personer). Dette giver en svarprocent på 67,3.

Rapportens brug af primært deskriptive analyser betyder, at vi ikke kan sige noget om årsag og virkning ud fra de sammenhænge, vi finder i rapporten. Vi kan alene sige noget om sammenhænge, fx om der er en sammenhæng mellem oplevet ensomhed og alder – og i så fald, hvordan sammenhængen er. De deskriptive analyser tillader os ikke at sige noget om, hvorfor sammenhængen ser ud, som den gør.

I tværsnitsanalyserne samler vi som hovedregel aldre (fødselskohorterne) i nogle få og forholdsvis brede aldersgrupper, nemlig i følgende tre grupper: 52-62-årige, 67-77-årige og 82-97-årige. Det gør vi på grund af datamaterialets størrelse, da der særligt blandt de ældste er forholdsvis få respondenter. Det betyder dog, at der kan være store forskelle inden for aldersgruppen. Derudover stiger diversiteten som regel med alderen. Det vil sige, at forskellene mellem os i forhold til eksempelvis uddannelse, indkomst, sociale netværk og helbred vokser i takt med alderen.

Endelig er det værd af nævne, at resultaterne bygger på data fra en spørgeskemaundersøgelse foretaget blandt et repræsentativt udsnit af den danske befolkning i alderen 52 år og ældre. Fordi der er tale om en stikprøve med en større eller mindre grad af non-respons/bortfald, vil der altid være en vis statistisk usikkerhed forbundet med resultaterne. Generelt gælder, at jo større stikprøve, jo større sandsynlighed er der for, at stikprøven ligner befolkningen, og jo mindre statistisk usikkerhed er der derfor forbundet med resultaterne. I forbindelse med Ældredatabasen er der med al sandsynlighed tale om en vis grad af positiv selektion. Særligt den ældste aldersgruppe, de 82-97-årige, må formodes at være positivt selekteret med hensyn til, hvem der har formået at besvare spørgeskemaundersøgelsen. Der er også selektion i forhold til, hvem der lever længst. Personer i de ældste aldersgrupper er samtidig dem, der har haft mest succes med at leve et langt liv. Mange af dem har en kombination af sund livstil, fravær af fatale livsstilssygdomme og genetiske karakteristika, der kan knyttes til et langt liv.

Hovedresultater

Overordnet viser vores resultater, at de forskellige faser i det sene voksenliv i høj grad har deres egne karakteristika. Jo ældre vi bliver, jo større er sandsynligheden for at leve alene, at have mistet flere nære relationer på grund af dødsfald og at have et tyndere socialt netværk. Men med voksende alder er sandsynligheden også større for at have børnebørn, at have mere tid til samvær og at opleve ens sociale relationer i mindre grad som krævende eller som nogen, der giver anledning til alvorlige bekymringer eller konflikter.

Der er dog områder, hvor der ikke er væsentlige forskelle mellem aldersgrupperne. På tværs af aldersgrupperne har respondenterne i gennemsnit meget socialt samvær med venner, bekendte og udeboende børn. Ligeledes er naborelationerne stabile på tværs af aldersgrupper.

Vores resultater viser også tydelige kønsforskelle på mange områder. Kvindernes sociale netværk er større end mændenes, men kvinder oplever også oftere, at deres sociale relationer kræver for meget eller giver anledning til alvorlig bekymring eller konflikter. Kvinder lever oftere alene end

mænd og oplever oftere ensomhed. Dog oplever kvinder en højere grad af social støtte fra deres omgivelser end mænd.

Rapporten viser også bestemte udviklingstendenser i forhold til enkestand og hjælperelationer mellem ældre og deres voksne børn. Vi finder for det første, at der er betydeligt flere, især i den tredje alder, der har deres ægtefælle i live. For det andet viser resultaterne, at personer i den tredje alder i stigende grad hjælper deres voksne børn med praktiske gøremål.

Familierelationer

Størstedelen (64 pct.) af respondenterne i 2017 i alderen 52 år eller ældre er gift, men der er markante forskelle i civilstatus mellem de to køn. Kvinder er i højere grad enker, end mænd er enkemænd. Andelen af enker/enkemænd stiger ikke overraskende også betydeligt med alderen.

I perioden 1997-2017 er der dog sket et bemærkelsesværdigt, kontinuerligt fald i andelen af enker, altså blandt kvinder. Faldet i andelen af enker gælder på tværs af alle de undersøgte aldersgrupper. Andelen af enker var fx 31 pct. blandt de 67-årige kvinder i 1997, men kun 11 pct. i 2017. Blandt de 77-årige kvinder var andelen af enker 56 pct. i 1997 mod 36 pct. i 2017. Andelen af enker er for alle aldre, som der er tal for i 1997, statistisk signifikant mindre i 2017 end i 1997. En nærliggende forklaring er, at mænds levealder er steget støt i perioden. Bare inden for de seneste fem år, dvs. mellem 2012 og 2017, er der sket et statistisk signifikant fald i andelen af enker for mange af aldersgrupperne.

Blandt respondenter i alderen 52 år eller ældre, der ikke er gift, har størstedelen (69 pct.) ingen kæreste. Andelen, der har en kæreste, de bor sammen med, er 18 pct., og andelen, der har en kæreste, de ikke bor sammen med, er 14 pct. Har man i det sene voksenliv en kæreste, man ikke er gift med, er det udbredt ikke at bo sammen med vedkommende, især hvis man har været gift tidligere, men har mistet sin ægtefælle. Godt over halvdelen af enker/enkemænd, der efterfølgende har fået en kæreste, bor således ikke sammen med deres kæreste.

Har man en ægtefælle, som har behov for hjælp, er det oftere den praktiske hjælp end den personlige pleje, man hjælper med. Kvinder hjælper oftere end mænd. Hver tredje (33 pct.) af kvinderne, der har en ægtefælle, som har behov for hjælp, hjælper med personlig pleje og 74 pct. med praktisk hjælp. Blandt mænd, der har en ægtefælle, som har brug for hjælp, er det 27 pct., der hjælper med personlig pleje og 73 pct., der hjælper med praktisk hjælp.

Hele 9 ud af 10 af respondenterne i alderen 52 år eller ældre har børn, og 65 pct. har børnebørn. Der er lidt flere barnløse blandt de yngste ældre.

At miste

De fleste voksne i alderen 52 år eller ældre har mistet nære slægtninge og/eller venner som følge af dødsfald. Kvinder har lidt oftere mistet nogen inden for de seneste fem år som følge af dødsfald (70 pct.) end mænd (67 pct.). Dette kan bl.a. hænge sammen med, at kvinderne i gennemsnit lever længere end mændene og derfor i mange tilfælde oplever deres ægtefælle gå bort.

Andelen, der inden for de seneste fem år har mistet forældre som følge af dødsfald, er større blandt de yngre (52-62-årige: 38 pct.) end blandt de ældre (67-77-årige og 82-97-årige: henholdsvis 16 pct. og 2 pct.). For alle øvrige kategorier gælder omvendt, at de 52-62-årige sjældnere har mistet inden for de seneste fem år. Eksempelvis har 3 pct. af de 52-62-årige mistet deres ægtefælle som følge af dødsfald, mens det gælder 9 pct. blandt de 67-77-årige og 15 pct. blandt de 82-97-årige.

Socialt samvær

Næsten halvdelen (47 pct.) af respondenterne er sammen med venner eller bekendte én eller flere gange om ugen, mens yderligere 40 pct. er sammen med venner eller bekendte én eller flere gange om måneden. Inden for familien er hver tredje respondent (33 pct.) sammen med deres egne udeboende børn én eller flere gange om ugen. Yderligere hver fjerde (26 pct.) er sammen med dem én eller flere gange om måneden.

Godt hver fjerde (27 pct.) er sammen med deres børnebørn én eller flere gange om ugen. Ligeledes oplyser 27 pct., at de er sammen med deres børnebørn én eller flere gange om måneden. Godt hver tredje respondent (36 pct.) har dog ikke børnebørn. Det er således kun knap 16 pct. af de respondenter, som har børnebørn, der er sammen med dem sjældnere end én gang om måneden.

Kvinder og mænd fordeler sig stort set helt ens, hvad angår samværet med venner og bekendte. Derimod er en større andel af kvinderne sammen med henholdsvis deres egne udeboende børn og børnebørn én eller flere gange om ugen.

Andelen, der er sammen med deres egne udeboende børn mindst én gang om måneden, er meget ens på tværs af aldersgrupper (samlet set 57-60 pct.). Andelen, der er sammen med deres børnebørn mindst én gang om måneden, er ligeledes høj, og hele 70 pct. blandt de 67-77-årige mod henholdsvis 38 og 61 pct. blandt de 52-62-årige og 82-97-årige. Blandt de respondenter, der har børnebørn, er det de 52-62-årige, der oftest er sammen med dem mindst én gang om måneden. Det gælder således hele 91 pct. mod henholdsvis 84 og 70 pct. blandt de 67-77-årige og 82-97-årige.

Langt størstedelen (85 pct.) af de 67-77-årige har ingen forældre eller svigerforældre. For de 82-97-årige gælder det stort set alle. Blandt de 52-62-årige har 30 pct. oplyst, at de ikke har forældre eller svigerforældre. I denne aldersgruppe er hver fjerde (25 pct.) respondent sammen med deres forældre eller svigerforældre én eller flere gange om ugen, mens yderligere 30 pct. er sammen med deres forældre eller svigerforældre én eller flere gange om måneden.

Ser vi bort fra de respondenter, der ikke har forældre eller svigerforældre, er andelen, der er sammen med deres forældre eller svigerforældre én eller flere gange om ugen, større blandt de 67-77-årige (42 mod 35 pct. blandt de 52-62-årige).

Langt hovedparten af respondenterne i alderen 52 år og ældre har mindst én nabokontakt, som de snakker lidt sammen med, og en del har desuden naboer, som de har tættere relationer til.

Hjælperelationer

Det er kun et fåtal af respondenterne, der har fået hjælp til en række forskellige dagligdags aktiviteter inden for den seneste måned fra børn/anden familie eller fra venner/bekendte. Flest har fået hjælp til at vedligeholde bolig eller have. Det drejer sig således om 6 pct. af respondenterne, der har fået hjælp til dette fra børn/anden familie, mens 3 pct. har fået hjælp til dette fra venner/ bekendte. De ældste ældre, de 82-97-årige, har oftere fået hjælp end de yngre. Mere end hver tredje (37 pct.) blandt de 82-97-årige har således fået hjælp til én eller flere dagligdags aktiviteter inden for den seneste måned fra børn/anden familie mod henholdsvis 8 og 10 pct. blandt de 52-62-årige og 67-77-årige.

Mens kun få respondenter selv har modtaget hjælp, har langt flere ydet hjælp inden for den seneste måneds tid. Det er mere udbredt at hjælpe sine voksne (udeboende) børn end sine forældre eller svigerforældre. Det er oftest børnepasning, man hjælper sine børn med (51 pct. af de respondenter, der har børnebørn, har således hjulpet med at passe børnebørn inden for den seneste måned).

Aktiviteten, som flest, nemlig ca. hver fjerde respondent (26 pct.), har hjulpet forældre/svigerforældre med, er kørsel til og fra steder.

Over tid er andelen, der hjælper udeboende børn, vokset blandt de 77-årige og ældre, men faldet for de 52-62 årige. Udviklingen i de ældre aldersgrupper kan hænge sammen med det generelt forbedrede helbred og er et udtryk for de vertikale familierelationer, mens udviklingen i de yngste aldersgrupper kan hænge sammen med et forlænget arbejdsliv og senere tilbagetrækningsalder.

Oplevede sociale relationer

De fleste respondenter i alderen 52 år og ældre oplever et højt niveau af social støtte fra deres omgivelser. Der er kun meget små kønsforskelle, men med alderen falder den oplevede støtte, formodentlig som følge af et mindsket socialt netværk.

Overordnet er det et mindretal, der af og til oplever, at deres relationer henholdsvis kræver for meget af dem, eller gør dem alvorligt bekymrede, eller oplever konflikter med deres relationer. Blandt dem, der oplever, at deres relationer gør dem alvorligt bekymrede, drejer det sig især om deres børn. Lige knap hver fjerde respondent (24 pct.) har således oplyst, at et eller flere af deres børn gør dem alvorligt bekymrede af og til eller ofte.

Mellem 4 og 13 pct. af respondenterne oplever, at deres relationer af og til eller ofte kræver for meget af dem, alt efter hvilken relation der er tale om. Det er især partneren, der af og til eller ofte kræver for meget (13 pct.), mens færrest oplever, at anden familie og venner kræver for meget af dem (begge 4 pct.). Mellem 2 og 11 pct. af respondenterne oplever af og til eller ofte konflikter med deres relationer, alt efter hvilken relation der er tale om. Også her er det især partneren, der af og til eller ofte opleves konflikter med (11 pct.), mens der sjældnest opleves konflikter med venner (2 pct.).

Kvinder oplever oftere negative følelser i forbindelse med deres sociale relationer, end mænd gør. Andelen, der ofte oplever negative sociale relationer med mindst én af deres relationer, falder støt med alderen.

Ensomhed

Respondenterne i alderen 52 år og ældre føler sig i langt overvejende grad kun sjældent ensomme. Omvendt er det meget få, der ofte oplever ensomhed. Andelen, der kun sjældent føler sig ensom, er lidt større blandt mænd (81 pct.) end blandt kvinder (76 pct.). Der er imidlertid lige få (3 pct.) blandt både kvinder og mænd, der omvendt ofte føler sig ensom.

Andelen, der kun sjældent føler sig ensom, er større blandt de yngste aldersgrupper (52-62-årige) sammenlignet med de ældste aldersgrupper (de 82-97-årige). Andelen er henholdsvis 78 og 70 pct. Andelen, der omvendt ofte føler sig ensom, er derimod lige beskeden, nemlig 3 pct. blandt både de 52-62-årige og 82-97-årige.

1 Indledning

Det sene voksenliv er under forandring, idet vi lever længere og oftere har en god fysisk funktions- evne langt op i årene. Den længere levetid manifesterer sig også i de sociale relationer. For eksem- pel er der flere generationer, der kan omgås hinanden socialt. Ikke desto mindre er det sene vok- senliv også karakteriseret ved aldersfasespecifikke omstændigheder såsom tab af fysiske evner og det at miste folk, man holder af. Det har konsekvenser for omfanget af det sociale netværk, trivsel, oplevelsen af ensomhed samt den hjælp, vi har behov for, og den vi får.

Denne rapport omhandler en række analyser af de sociale relationer blandt den del af den danske befolkning, som var 52 år eller ældre i 2017. Rapporten undersøger disse ved hjælp af en række deskriptive tværsnitsanalyser blandt respondenterne i Ældredatabasens 5. bølge i 2017, herunder opdelt på alder (fødselskohorte) og køn.

1.1 Rapportens opbygning

Rapporten er organiseret som følger: I kapitel 2 beskriver vi datagrundlaget og de anvendte meto- der, i kapitel 3 undersøger vi først de ældres familierelationer, og dernæst belyser vi de ældres so- ciale relationer og hjælperelationer i kapitel 4, og i kapitel 5 undersøger vi de ældres *oplevede* so- ciale relationer. I kapitel 6 opsummerer og konkluderer vi på resultaterne i kapitel 3-5.

2 Data og metode

I dette afsnit beskrives rapportens datagrundlag og metode.

2.1 Data

Denne rapport baserer sig på data fra Ældredatabasen. Ældredatabasen er en stikprøvebaseret spørgeskemaundersøgelse for et repræsentativt udsnit¹ af den danske befolkning i alderen 52 år og ældre. Ældredatabasen er samtidig en forløbsdatabase, der så vidt muligt følger de samme ældre over tid via en spørgeskemaundersøgelse foretaget med 5 års mellemrum, dvs. for bestemte fødselskohorter, med henblik på at kunne undersøge dels dynamiske processer og kausale sammenhænge i forbindelse med aldring, dels alders-, kohorte- og periodeeffekter. Databasen består p.t. af fem bølger indsamlet i henholdsvis 1997, 2002, 2007, 2012 og 2017.^{2,3}

Ældredatabasens spørgeskema indeholder spørgsmål om en lang række forskellige emner, der tilsammen giver et billede af levevilkårene blandt den ældste del af befolkningen i Danmark. For en nærmere gennemgang af Ældredatabasens opbygning og indhold, se Kjær, Poulsen & Siren (2016).

Ældredatabasens seneste bølge (5. bølge) er, som nævnt, gennemført i 2017⁴ og omfatter fødselskohorterne 1920, 1925, 1930, 1935, 1940, 1945, 1950, 1955, 1960 og 1965. Data indbefatter således personer i aldersspændet 52-97 år. Nærværende notat baserer sig, med få undtagelser, alene på denne 5. bølge. Et par af analyserne i rapporten baserer sig imidlertid på data fra alle fem bølger.

Ældredatabasens 5. bølge omfatter i alt 10.062 respondenter i alderen 52-97 år, som har gennemført hele spørgeskemaet (ud af en bruttostikprøve på i alt 14.947 personer). Dette giver en svarprocent på 67,3 pct.

2.2 Metode

Denne rapport består af en række simple, deskriptive analyser af de ældres familiære og sociale relationer. Derudover foretager vi analyser af sammenhænge mellem disse forhold og de ældres alder (fødselskohorte) og køn. Alle analyser, på nær nogle få, er tværsnitsanalyser, idet vi næsten udelukkende undersøger forholdene for 2017.

I de få analyser, hvor vi undersøger udviklingen over tid, fokuserer vi på kohorteforskelle, dvs. på forskelle mellem mennesker, der er på samme alderstrin, men er født i forskellige tidsperioder; fx sammenligner vi de 67-årige i 1997, 2002, 2007, 2012 og 2017 med hensyn til andelen, der er enke/enkemand. Dette er i modsætning til tværsnitsanalyserne, hvor vi undersøger forskelle, fx i

¹ En non-respons- og bortfaldsanalyse på de tidligere bølger af Ældredatabasen (1997-2012) tyder dog på visse skævheder i data på en række indikatorer såsom køn, alder, etnisk herkomst, familietype og arbejdsmarkedstilknytning set i forhold til målpopulationen (dvs. alle ældre i de pågældende fødselskohorter i den danske befolkning). Sammenligningen viser, at der er signifikante forskelle i fordelingen blandt henholdsvis respondenter og målpopulation for de fleste af disse indikatorer. Imidlertid er der tale om størrelsesmæssigt ganske små forskelle, hvorfor Ældredatabasens repræsentativitet ikke anfægtes (Kjær, Poulsen & Siren, 2016).

² I 1997 deltog personer i aldersspændet 52-77 år, i 2002 deltog personer i aldersspændet 52-82 år, i 2007 deltog personer i aldersspændet 52-87 år, i 2012 deltog personer i aldersspændet 52-92 år, og i 2017 deltog personer i aldersspændet 52-97 år. For hver bølge er deltagerne fra den forrige bølge så vidt muligt geninterviewet, men grundet bortfald er der suppleret op med nye deltagere fra de pågældende fødselskohorter. Derudover er der for hver bølge suppleret med en ny repræsentativ gruppe af 52-årige.

³ Det daværende SFI foretog de første fire bølger, og VIVE har foretaget 5. bølge i 2017.

⁴ Danmarks Statistik har stået for dataindsamlingen, som er gennemført i perioden fra 28. juni 2017 til 11. december 2017. Der er gennemført telefoninterview med 91 pct. af respondenterne og besøgsinterview med de resterende 9 pct.

andelen der har en kæreste/partner, men som ikke bor sammen med vedkommende, mellem forskellige aldersgrupper, fx de 52-62-årige sammenlignet med de 67-77-årige og de 87-92-årige på et givet tidspunkt (her samme undersøgelsesår, nemlig 2017). Ved at fokusere på kohorteforskelle, når vi undersøger udviklingen over tid, tager vi højde for ændringer i alderssammensætningen på tværs af Ældredatabasens bølger⁵. De ret markante ændringer i stikprøvens alderssammensætning over tid betyder nemlig, at det ikke er meningsfuldt at sammenligne hele gruppen af ældre i de forskellige bølger af Ældredatabasen, hvorfor vi nøjes med at fokusere på bestemte aldre over tid.

Hvad angår tværsnitsanalyserne samler vi, som hovedregel, aldrene (fødselskohorterne) i nogle få aldersgrupper, nemlig i følgende tre grupper: 52-62-årige, 67-77-årige og 82-97-årige. Det gør vi af hensyn til datamaterialets størrelse. Der er således kun få respondenter i alderen 92 år (N = 96) og 97 år (N = 22), som, når de fordeles ud på forskellige forhold, bliver endnu færre, og dermed enten gør analyseresultaterne meget usikre eller ikke muliggør en visning af analyseresultaterne af diskretionshensyn. Aldersintervallerne er valgt dels med tanke på, at intervallerne skal favne nogenlunde lige store aldersspænd, dels med tanke på opdeling mellem forskellige livsfaser. De 52-62-årige er således stadig i den erhvervsdygtige alder, hvorfor de på en række punkter forventes at ligne hinanden mere end de ældre fødselskohorter. De 82-97-årige forventes desuden at adskille sig fra de 67-77-årige som følge af naturlige aldersrelaterede ændringer i den generelle livssituation.

Det har i spørgeskemaet været muligt at svare 'ved ikke' til de fleste spørgsmål. Grundet et ofte meget lille antal 'ved ikke'-svar er disse udeladt i nedenstående analyser, medmindre andet er angivet.

2.2.1 Fordelinger

Til at beskrive de ældres familiære og sociale relationer, herunder at analysere sammenhænge med alder og køn, anvender vi fordelinger, der – som hovedregel – præsenteres i figurer. Vi afrapporterer resultaterne i procent (fx andelen af ældre, der inden for den seneste måned har fået hjælp til en række dagligdagsaktiviteter, eller de ældre fordelt på, hvor ofte de er sammen med familie, venner eller bekendte, herunder særskilt for køn og alder). Beregningsgrundlaget er i hvert tilfælde nævnt i en anmærkning til pågældende figur. Vi anvender en χ^2 -test for at vurdere, om der er en statistisk signifikant sammenhæng mellem henholdsvis alder og køn på den ene side og de ældres familiære og sociale relationer på den anden. χ^2 -testen fortæller populært sagt, hvor sikre vi kan være på, at de opgjorte forskelle mellem grupper, fx kvinder og mænd, ikke skyldes tilfældig variation.

2.2.2 Non-respons/bortfald

Analyseresultaterne i dette notat bygger som nævnt på data fra en spørgeskemaundersøgelse foretaget blandt et repræsentativt udsnit af den danske befolkning i alderen 52 år og ældre. Fordi der er tale om en stikprøve med en større eller mindre grad af non-respons/bortfald⁶, vil der altid være en vis statistisk usikkerhed forbundet med resultaterne. Generelt gælder, at jo større stikprøve, jo større sandsynlighed er der for, at stikprøven ligner befolkningen, og jo mindre statistisk usikkerhed er der derfor forbundet med resultaterne.

I forbindelse med Ældredatabasen er der med al sandsynlighed tale om (en vis grad af) positiv selektion af de ældre. De svageste ældre er af naturlige årsager sværere at få til at deltage. Dem, der kan og vil, dvs. de ressourcestærke, er dermed formodentlig (til en vis grad) overrepræsenterede

⁵ Som eksempel kan nævnes, at de 52-årige i Ældredatabasens 1. bølge (1997) udgør næsten dobbelt så stor en andel af stikprøven (27 pct.) som i Ældredatabasens 5. bølge (2017; 14 pct.), som i modsætning til stikprøven i 1997 også indeholder 82-, 87-, 92- og 97-årige.

⁶ Jf. fodnote 1.

blandt respondenterne. Dette er værd at have in mente i forbindelse med fortolkningen af analyserne, da det giver et mindre forbehold for resultaterne (se Lauritzen, 2014: 19).

2.2.3 Kausalitet

Når vi ser på sammenhængen mellem alder og køn på den ene side og de ældres familiære og sociale relationer på den anden, må det nødvendigvis være sådan, at alder og køn kan påvirke disse relationer, men ikke omvendt. Vi er dog alligevel varsomme med at tolke noget kausalt i rapporten (om årsag og virkning) ud af de statistisk signifikante sammenhænge, vi finder. Det skyldes, at en observeret sammenhæng mellem fx alder og køn på den ene side og samvær med familie, venner og bekendte på den anden imidlertid ikke nødvendigvis er udtryk for, at alder og køn direkte påvirker sandsynligheden for være sammen med familie, venner og bekendte. Alder og køn kan tænkes at hænge sammen med andre forhold (fx bestemte præferencer og økonomisk formåen), som har betydning for sandsynligheden for at være sammen med familie, venner og bekendte, således at alder og køn reelt set kun indirekte spiller en rolle for samværet med familie, venner og bekendte.

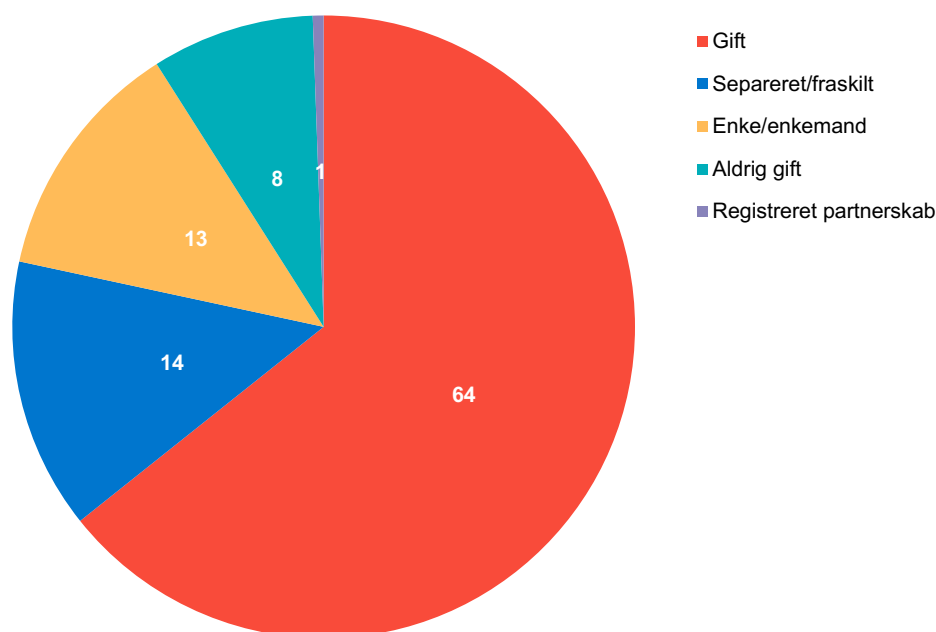
3 Familierelationer

I dette kapitel undersøger vi de ældres familiære relationer i 2017 ud fra en række forskellige forhold. Først ser vi i afsnit 3.1 på civilstatus, dvs. de ældres ægteskabelige status juridisk set. Dernæst ser vi i afsnit 3.2 mere specifikt på udviklingen i enkestand over tid. I afsnit 3.3 belyser vi udbredelsen af begrebet 'Living Apart Together', dvs. hvorvidt de ældre har en kæreste/partner, som de ikke bor sammen med. I afsnit 3.4 undersøger vi, i hvilket omfang de ældre hjælper og selv bliver hjulpet af deres ægtefælle/samlever med en række dagligdagsaktiviteter. Endelig undersøger vi i afsnit 3.5, hvor stor en andel af de ældre der har børn og børnebørn.

3.1 Civilstatus

Respondenterne i Ældredatabasens 5. bølge er blevet spurgt til deres ægteskabelige status (civilstatus) rent juridisk. Næsten to tredjedele (64 pct.) har oplyst, at de er gift, og yderligere 1 pct. har oplyst at være i et registreret partnerskab, mens henholdsvis 14 og 13 pct. har oplyst, at de er separeret/skilt og enke/enkemand, jf. Figur 3.1. Endelig har 8 pct. oplyst, at de aldrig har været gift.

Figur 3.1 Hvad er din ægteskabelige status rent juridisk? 2017. Procent

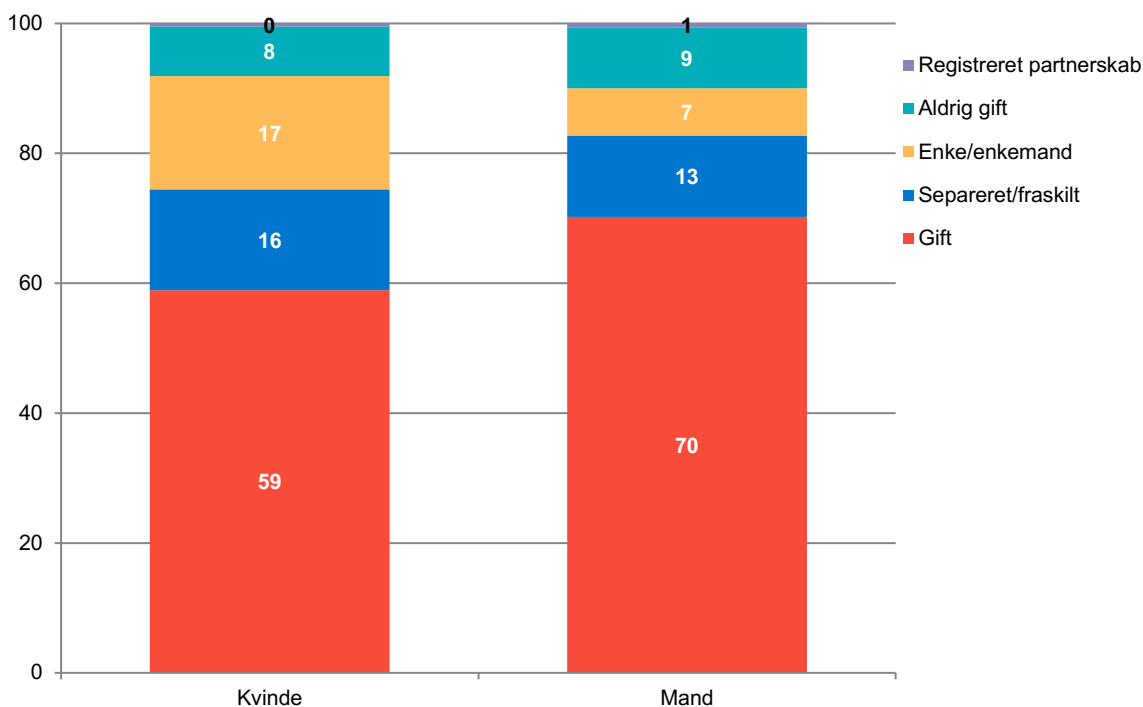

Anm.: N = 10.059

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

Vi finder, at der er markante forskelle i civilstatus mellem de to køn. Figur 3.2 viser således, at mens 59 pct. af kvinderne har oplyst at være gift, gælder det hele 70 pct. af mændene. Dette kan i langt overvejende grad forklares med, at kvinderne i højere grad er enker (17 pct. mod 7 pct. enkemænd blandt mændene). Samtidig oplyser lidt flere kvinder end mænd, at de er separeret/fraskilt (16 pct. mod 13 pct.). Forskellen i fordelingen på civilstatus mellem kvinder og mænd er således også statistisk signifikant.

Figur 3.2 Hvad er din ægteskabelige status rent juridisk? Særskilt for køn. 2017. Procent

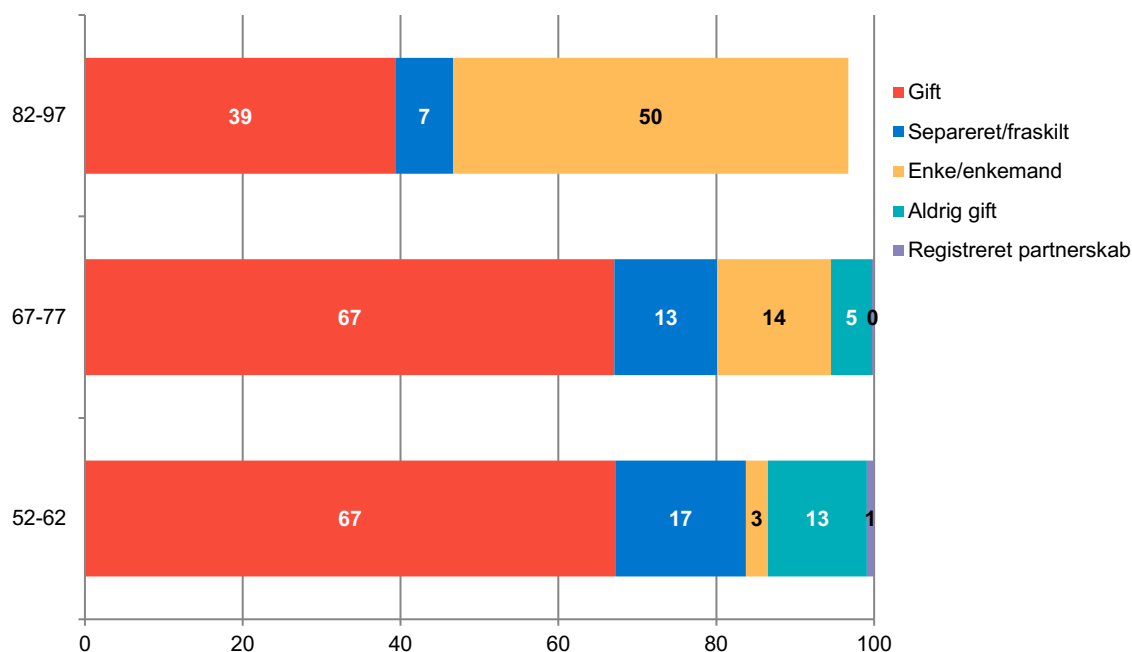
Anm.: Kvinder: N = 5.272; Mænd: N = 4.787

Forskellen i fordelingen på spørgsmålet "Hvad er din ægteskabelige status rent juridisk?" mellem kvinder og mænd er testet med en χ^2 -test. Der er anvendt en grænse for statistisk signifikans på et 5-procents-niveau. Forskellen er statistisk signifikant.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

Ser vi på civilstatus for forskellige aldersgrupper, finder vi ikke overraskende, at andelen af enker stiger betydeligt med alderen, jf. Figur 3.3. Andelen er således kun 3 pct. blandt de 52-62-årige, 14 pct. blandt de 67-77-årige og hele 50 pct. blandt de 82-97-årige. Af samme årsag er andelen, der er gift, også betydeligt mindre blandt de ældste ældre – de 82-97-årige – nemlig 39 pct. mod 67 pct. blandt både de 52-62-årige og 67-77-årige. Andelen, der er henholdsvis i registreret partnerskab og aldrig er gift, er udeladt af diskretionshensyn for aldersgruppen 82-97-årige. Der er også visse forskelle mellem de 52-62-årige og 67-77-årige ud over andelen af enker. En større andel af de 52-62-årige er således henholdsvis separeret/skilt og aldrig gift (henholdsvis 17 og 13 pct.) end tilfældet er blandt de 67-77-årige (henholdsvis 13 og 5 pct.). Alle tre parvise forskelle er statistisk signifikante.

Figur 3.3 Hvad er din ægteskabelige status rent juridisk? Særskilt for aldersgrupper. 2017. Procent

Anm.: 52-62-årige: N = 4.720; 67-77-årige: N = 4.304; 82-97-årige: N = 1.035

Andelen, der er henholdsvis i registreret partnerskab og aldrig gift, er udeladt for aldersgruppen 82-97-årige af diskretionshensyn.

Forskellen i fordelingen på spørgsmålet "Hvad er din ægteskabelige status rent juridisk?" mellem aldersgrupper er testet parvis med en χ^2 -test. Der er anvendt en grænse for statistisk signifikans på et 5-procents-niveau. Alle tre parvise forskelle er statistisk signifikante.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

3.2 Enkestand

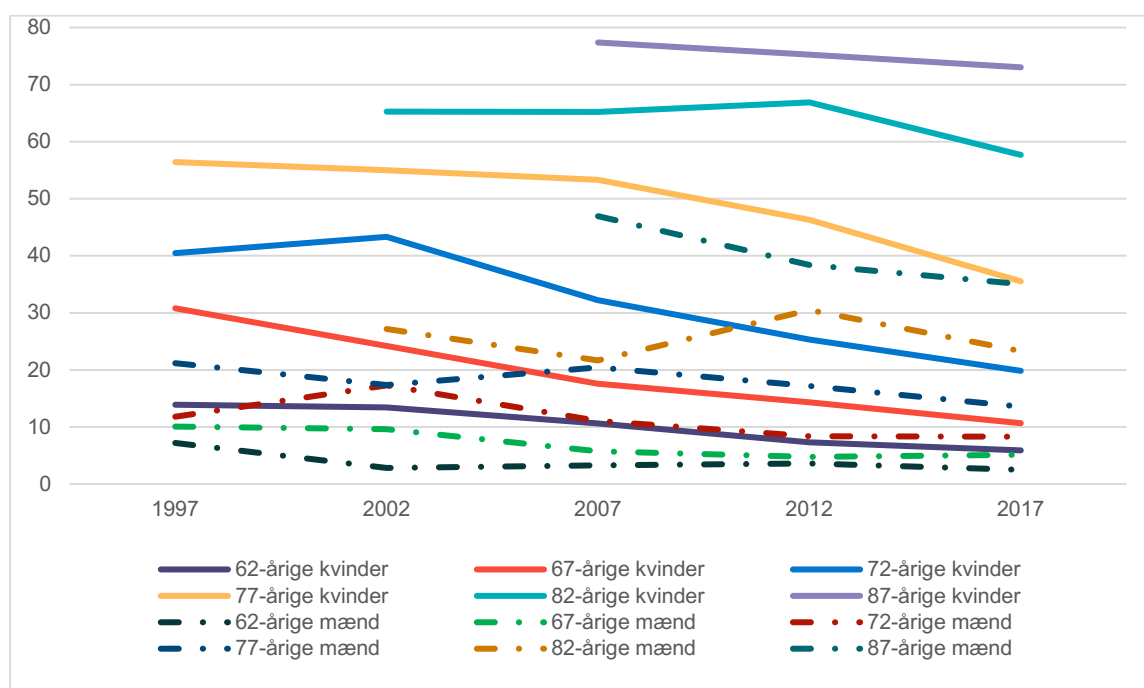
I dette afsnit ser vi på, hvordan udviklingen i enkestand har været over tid, altså hvor stor en andel af respondenterne der har oplyst at være enke/enkemand for hver af Ældredatabasens fem bølger, dvs. i henholdsvis 1997, 2002, 2007, 2012 og 2017. I forrige afsnit fandt vi, at 13 pct. af respondenterne samlet set for alle aldre i 2017 har oplyst at være enke/enkemand. Som følge af at alderssammensætningen ændrer sig mellem Ældredatabasens bølger, jf. problematikken i afsnit 2.2, fokuserer vi i dette afsnit imidlertid på kohorteforskelle, dvs. på forskelle mellem mennesker, der er på samme alderstrin, men på forskellige tidspunkter. Vi viser således for specifikke aldre, fx de 67-årige for sig, udviklingen i andelen af enker og enkemænd i perioden 1997-2017. Vi afgrænser os til at se på respondenter i alderen 62 år og ældre, da enkestand er relativt sjældent blandt de yngste ældre, de 52-57-årige. Derudover ser vi bort fra de ældste ældre – de 92-97-årige – da de kun er med i henholdsvis de seneste to bølger og den seneste bølge af Ældredatabasen, og da datagrundlaget for dem desuden er meget begrænset.

Det fremgår af Figur 3.4, at der hen over perioden 1997-2017 er sket et bemærkelsesværdigt kontinuerligt fald i andelen af enker, altså blandt kvinder. Faldet i andelen af enker gælder på tværs af alle de undersøgte aldre. Andelen af enker var fx 31 pct. blandt de 67-årige kvinder i 1997, men kun 11 pct. i 2017. Blandt de 77-årige kvinder var andelen af enker 56 pct. i 1997 mod 36 pct. i 2017. Andelen af enker er for alle aldre, som der er tal for i 1997, statistisk signifikant mindre i 2017 end i 1997. En nærliggende forklaring er, at mænds levealder er steget støt i perioden. Bare inden for de

seneste 5 år, dvs. mellem 2012 og 2017, er der sket et statistisk signifikant fald i andelen af enker for halvdelen af aldrene (ingen fald for de 57-, 62- og 87-årige).

Figur 3.4 viser også, at andelen af enkemænd er mindre end andelen af enker på tværs af alle aldre, hvilket primært må tilskrives kvinders højere levealder. Vi ser dog ligeledes fald i andelen af enkemænd mellem 1997 og 2017, men med udsving undervejs i perioden afhængigt af alderen. Andelen af enkemænd er således fx halveret blandt de 67-årige mænd – fra 10 pct. i 1997 til 5 pct. i 2017, og blandt de 77-årige mænd er andelen faldet fra 21 pct. i 1997 til 14 pct. i 2017. Ligesom tilfældet var blandt kvinder, er andelen af enkemænd statistisk signifikant mindre i 2017 end i 1997 for alle aldre på nær for de 72-årige mænd, hvor forskellen er tæt på at være statistisk signifikant. Dette indikerer, at også kvinders levealder er steget i perioden. I modsætning til, hvad vi fandt for andelen af enker, er der ikke statistisk signifikant forskel på andelen af enkemænd mellem 2012 og 2017 for nogen af aldrene.

Figur 3.4 Andelen af enker/enkemænd. Særskilt for alder og køn. 1997, 2002, 2007, 2012 og 2017. Procent

Anm.: 1997: N = 5.864; 2002: N = 8.207; 2007: N = 9.624; 2012: N = 9.956; 2017: N = 10.059
 Aldrene 82 år og 87 år findes ikke for 1997. Alderen 87 år findes ikke for 2002. Aldrene 92 år og 97 år er udeladt, da de alene findes i 2012 og 2017, og datagrundlaget derudover er meget begrænset.
 Kilde: Ældredatabasens 1.-5. bølge (henholdsvis 1997, 2002, 2007, 2012 og 2017).

3.3 'Living Apart Together'

Vi undersøger dernæst udbredelsen af begrebet 'Living Apart Together' (LAT) blandt respondenterne i 2017. LAT henviser til, at man har en kæreste/partner⁷, som man ikke bor sammen med. Vi ser således på, hvor stor en andel af respondenterne i 2017 der har en kæreste/partner, men som enten bor alene eller bor sammen med andre personer end kæresten/partneren. Derudover undersøger vi LAT specifikt for den mindre del af respondenterne, der har oplyst at være enke/enkemand.

⁷ Dette inkluderer ikke personer, der er gift eller i registreret partnerskab.

Først viser vi i Tabel 3.1 de 35 pct. af respondenterne, der enten ikke er gift eller i registreret partnerskab (dvs. enten er fraskilt/separeret, enke/enkemand eller aldrig gift), jf. Figur 3.1 ovenfor, fordelt efter følgende fire kategorier: andelen, der 1) har en kæreste/partner, som de bor sammen med, 2) har en kæreste/partner, som de ikke bor sammen med (LAT), 3) ikke har en kæreste/partner og bor alene, 4) ikke har en kæreste/partner og bor sammen med nogen.

Tabel 3.1 Respondenter, som ikke er gift eller i registreret partnerskab fordelt efter, hvorvidt de har kæreste eller ej og bor sammen med kæreste

	Antal	Procent
Har kæreste/partner, som man bor sammen med	638	18,1
Har kæreste/partner, som man ikke bor sammen med (LAT)	482	13,6
Har ikke kæreste/partner og bor alene	2.174	61,5
Har ikke kæreste/partner og bor sammen med nogen	239	6,8
I alt	3.533	100,0

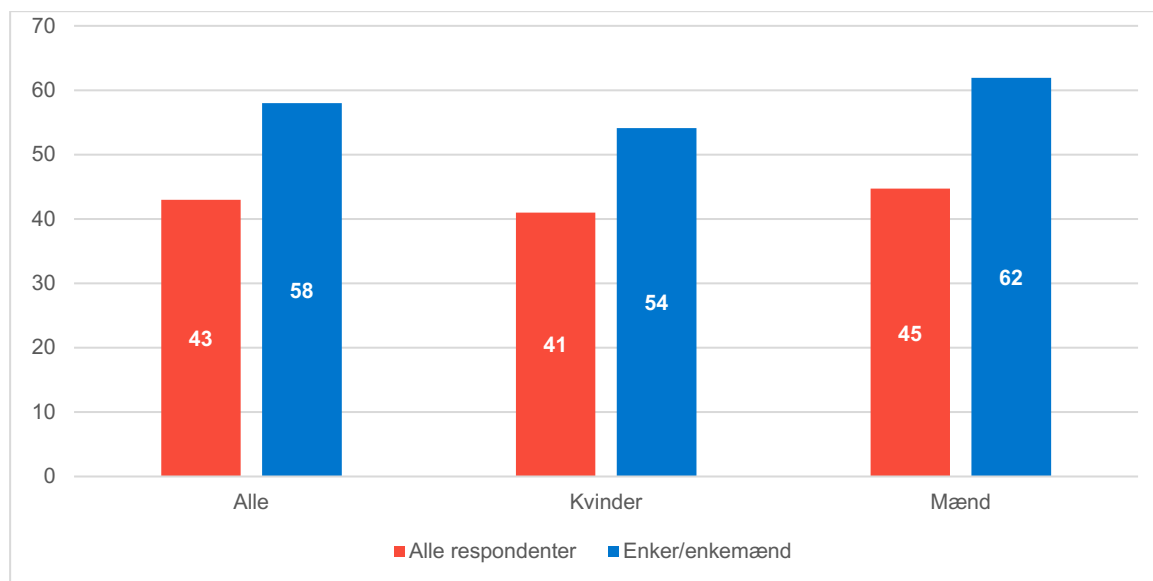
Anm.: N = 3.533

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017)

I de følgende analyser koncentrerer vi os således om de 14 pct. af de ikke-gifte respondenter, der har en kæreste, som de ikke bor sammen med (det svarer til 5 pct. af alle respondenterne i 2017 (482 ud af i alt 10.062 respondenter)).

Figur 3.5 nedenfor viser for de respondenter, der har en kæreste/partner (de to øverste rækker i Tabel 3.1), at andelen af disse, der ikke bor sammen med deres kæreste/partner, dvs. LAT-andelen, er 43 pct. Blandt kvinder er LAT-andelen 41 pct. og blandt mænd 45 pct. Forskellen mellem kvinder og mænd er ikke statistisk signifikant. Ser vi alene på LAT-andelen blandt de respondenter, der er enker/enkemænd, finder vi, at den er noget større, nemlig 58 pct. Der er altså relativt flere enker/enkemænd, som har valgt ikke at bo sammen med deres nye kæreste/partner, end tilfældet er mere generelt blandt alle respondenter, der har en kæreste/partner. Også blandt enker/enkemænd gælder det, at LAT-andelen er størst blandt mænd (62 pct. mod 54 pct. blandt kvinder). Forskellen er imidlertid ikke statistisk signifikant, hvilket kan skyldes det begrænsede datagrundlag.

Figur 3.5 Andelen, der ikke bor sammen med kæreste/partner, blandt henholdsvis respondenter, der har en kæreste/partner, og enker/enkemænd, der har en kæreste/partner. Alle og særskilt for køn. 2017. Procent

Anm.: Alle respondenter: N = 1.120; kvinder: N = 507; mænd: N = 613

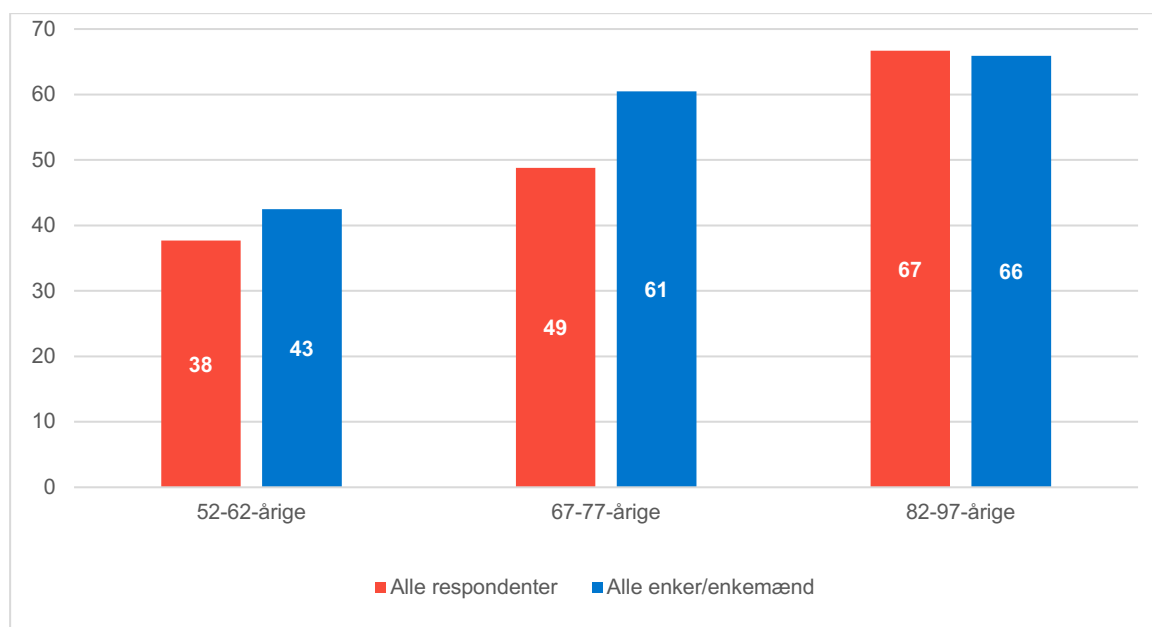
Alle enker/enkemænd: N = 203; kvinder: N = 98; mænd: N = 105

Forskellen i andelen mellem kvinder og mænd blandt henholdsvis alle respondenter og enker/enkemænd er testet med en chi²-test. Der er anvendt en grænse for statistisk signifikans på et 5-procents-niveau. Ingen af de parvise forskelle er statistisk signifikante.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

I Figur 3.6 undersøger vi LAT-andelen på tværs af aldersgrupper. Vi finder, at andelen stiger med alderen. Det gælder, uanset om vi ser på alle respondenter (henholdsvis 38, 49 og 67 pct. blandt de 52-62-årige, 67-77-årige og 82-97-årige) eller kun på enker/enkemænd (henholdsvis 43, 61 og 66 pct. blandt de 52-62-årige, 67-77-årige og 82-97-årige). De parvise forskelle mellem aldersgrupper er i alle tilfælde statistisk signifikante på nær mellem de 67-77-årige og 82-97-årige enker/enkemænd. Noget tyder altså på, at jo ældre man er, når man har en kæreste/partner (i stedet for at være gift), jo oftere vælger man at leve hver for sig. Blandt de ældste ældre – de 82-97-årige – må den større andel desuden antages i nogen grad at hænge sammen med, at kæresten/partneren eller vedkommende selv bor for sig selv på plejehjem, i ældrebolig e.l.

Figur 3.6 Andelen, der ikke bor sammen med kæreste/partner, blandt henholdsvis respondenter, der har en kæreste/partner, og enker/enkemænd, der har en kæreste/partner. Særskilt for aldersgrupper. 2017. Procent

Anm.: Alle respondenter: N = 1.120; 52-62-årige: N = 682; 67-77-årige: N = 375; 82-97-årige: N = 63
 Alle enker/enkemænd: N = 203; 52-62-årige: N = 40; 67-77-årige: N = 119; 82-97-årige: N = 44

Forskellen i andelen mellem aldersgrupper blandt henholdsvis alle respondenter og enker/enkemænd er testet parvis med en χ^2 -test. Der er anvendt en grænse for statistisk signifikans på et 5-procents-niveau. Alle parvise forskelle blandt alle respondenter er statistisk signifikante. Blandt enker/enkemænd er forskellen mellem de 67-77-årige og 82-97-årige ikke statistisk signifikant.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

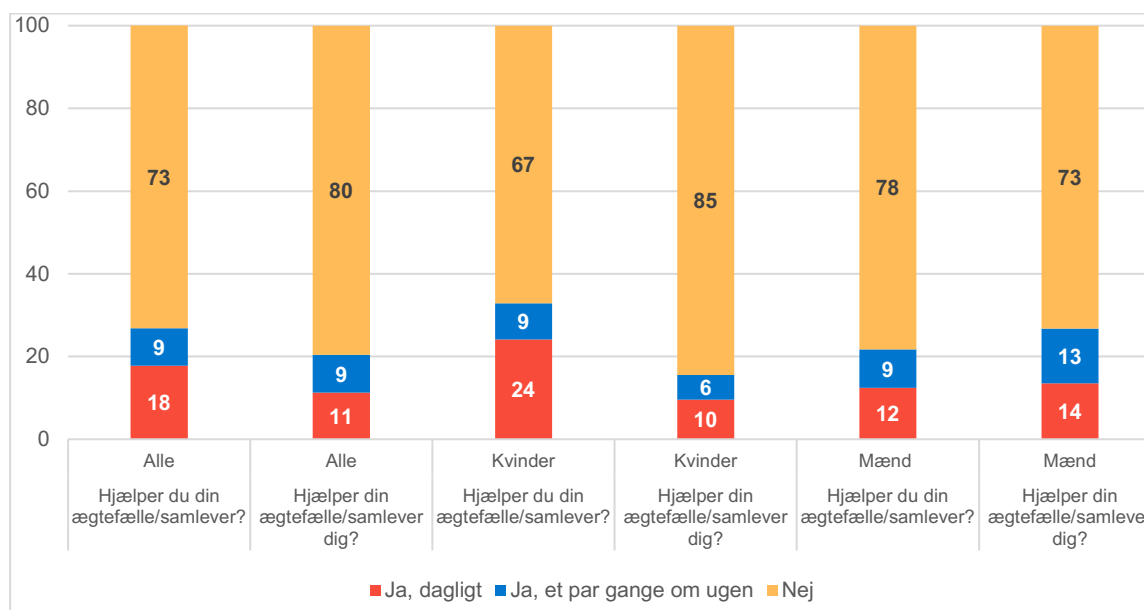
3.4 Hjælp til og fra ægtefælle

Vi belyser dernæst, i hvilken udstrækning ældre voksne hjælper og selv bliver hjulpet af deres ægtefælle/samlever med en række dagligdagsaktiviteter. Respondenterne i 2017, som har en ægtefælle eller samlever, er således dels blevet spurgt til, om de hjælper deres ægtefælle/samlever med personlig pleje og med praktisk hjælp som følge af ægtefællens/samleverens (dårlige) helbred, og omvendt dels blevet spurgt til, om deres ægtefælle/samlever hjælper dem med personlig pleje og med praktisk hjælp som følge af deres eget (dårlige) helbred.

Figur 3.7 viser, hvor ofte de respondenter, der har en ægtefælle eller samlever, og som samtidig grundet ægtefællens/samleverens og eget helbred har behov for at hjælpe henholdsvis at blive hjulpet (herefter benævnt "hjælpekrævende"), hjælper deres ægtefælle med personlig pleje henholdsvis bliver hjulpet af deres ægtefælle med personlig pleje. Vi finder, at 18 pct. af de respondenter, der har en hjælpekrævende ægtefælle/samlever, hjælper deres ægtefælle/samlever dagligt med personlig pleje. Omvendt har hele 73 pct. oplyst, at de ikke hjælper deres hjælpekrævende ægtefælle/samlever med personlig pleje. Blandt kvinder hjælper 24 pct. dagligt deres hjælpekrævende ægtefælle/samlever med personlig pleje, mens andelen er halvt så stor (12 pct.) blandt mænd, der har en hjælpekrævende ægtefælle/samlever. Forskellen i fordelingen mellem kvinder og mænd er statistisk signifikant.

Figuren viser også, at 11 pct. af de respondenter, der selv har behov for hjælp, og som har en ægtefælle/samlever, bliver hjulpet dagligt af deres ægtefælle/samlever med personlig pleje. Omvendt bliver hele 80 pct. af de hjælpekrævende respondenter ikke hjulpet med personlig pleje. Mens 10 pct. af de hjælpekrævende kvinder, der har en ægtefælle/samlever, bliver hjulpet dagligt af deres ægtefælle/samlever med personlig pleje, gælder det 14 pct. blandt de hjælpekrævende mænd. Samtidig bliver 6 pct. af de hjælpekrævende kvinder, der har en ægtefælle/samlever, hjulpet et par gange om ugen med personlig pleje af deres ægtefælle/samlever, mens andelen er 13 pct. blandt de hjælpekrævende mænd. Forskellen i fordelingen mellem kvinder og mænd er statistisk signifikant.

Figur 3.7 Andelen, der hjælper deres ægtefælle med personlig pleje henholdsvis bliver hjulpet af deres ægtefælle med personlig pleje. Alle og særskilt for køn. 2017. Procent

Anm.: Alle: N = 628-775; Kvinder: N = 355-356; Mænd: N = 273-419

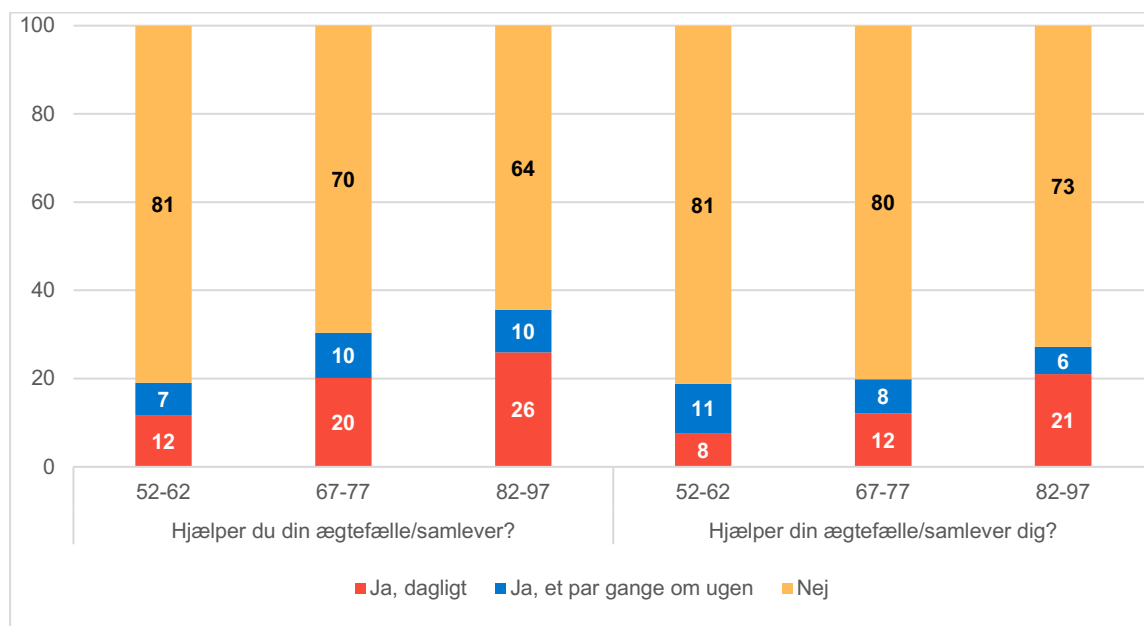
'Nej'-kategorien inkluderer ganske få respondenter, der har svaret, at de ikke er i stand til at hjælpe deres ægtefælle på grund af deres eget dårlige helbred henholdsvis deres ægtefælle ikke er i stand til at hjælpe dem på grund af ægtefællens eget dårlige helbred.

Forskellen i fordelingen mellem kvinder og mænd blandt henholdsvis dem, der hjælper, og dem, der bliver hjulpet af deres ægtefælle/samlever med personlig pleje, er testet med en χ^2 -test. Der er anvendt en grænse for statistisk signifikans på et 5-procents-niveau. Begge forskelle er statistisk signifikante.

Kilde: Æltdatabasens 5. bølge (2017).

Figur 3.8 viser særskilt for aldersgrupper, at andelen, der dagligt hjælper deres hjælpekrævende ægtefælle/samlever med personlig pleje, stiger støt med alderen. Andelen er således henholdsvis 12, 20 og 26 pct. blandt de 52-62-årige, 67-77-årige og 82-97-årige. Omvendt falder andelen, der ikke hjælper deres hjælpekrævende ægtefælle/samlever med personlig pleje, fra 81 pct. blandt de 52-62-årige, over 70 pct. blandt de 67-77-årige til 64 pct. blandt de 82-97-årige. Alle parvise forskelle i fordelingen mellem aldersgrupper er statistisk signifikante. Der ses et nogenlunde tilsvarende mønster hvad angår de respondenter, der selv har behov for hjælp. Andelen af de hjælpekrævende respondenter, der dagligt bliver hjulpet af deres ægtefælle/samlever med personlig pleje, stiger med alderen: fra 8 pct. blandt de 52-62-årige over 12 pct. blandt de 67-77-årige til 21 pct. blandt de 82-97-årige. Andelen af de hjælpekrævende respondenter, der omvendt ikke bliver hjulpet, er henholdsvis 81, 80 og 73 pct. blandt de 52-62-årige, 67-77-årige og 82-97-årige. Det er imidlertid kun forskellen i fordelingen mellem de 52-62-årige og 82-97-årige, der er statistisk signifikant.

Figur 3.8 Andelen, der hjælper deres ægtefælle med personlig pleje henholdsvis bliver hjulpet af deres ægtefælle med personlig pleje. Særskilt for aldersgrupper. 2017. Procent

Anm.: 52-62-årige: N = 265-289; 67-77-årige: N = 282-382; 82-97-årige: N = 81-104

'Nej'-kategorien inkluderer ganske få respondenter, der har svaret, at de ikke er i stand til at hjælpe deres ægtefælle på grund af deres eget dårlige helbred henholdsvis deres ægtefælle ikke er i stand til at hjælpe dem på grund af ægtefællens eget dårlige helbred.

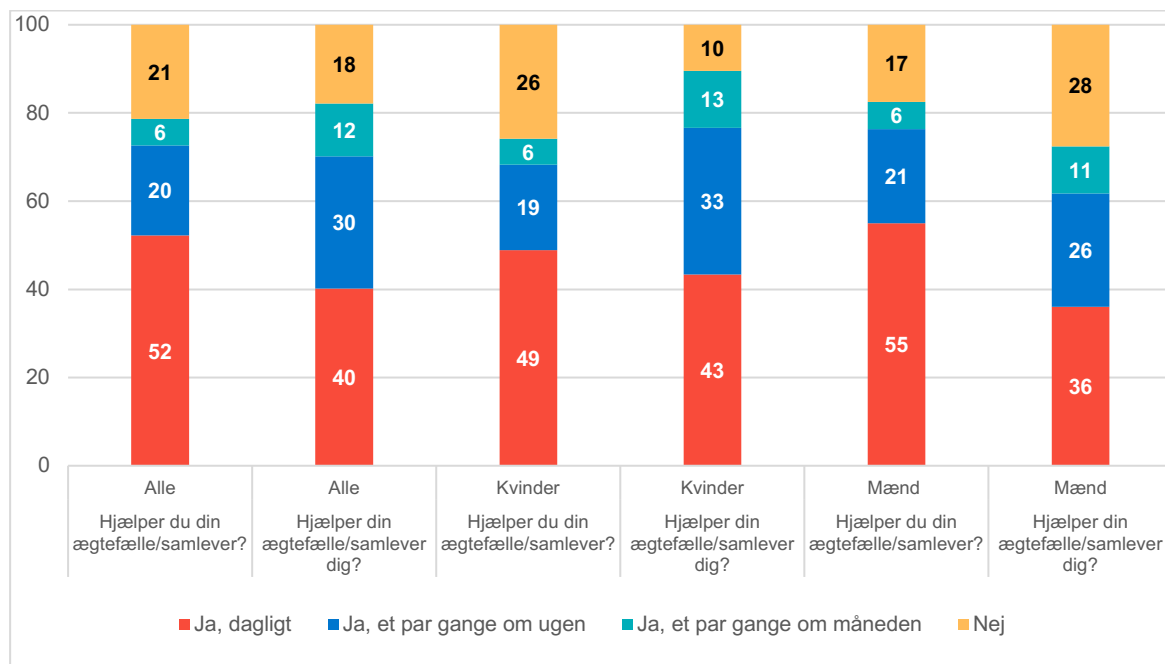
Forskellen i fordelingen mellem aldersgrupper blandt henholdsvis dem, der hjælper, og dem, der bliver hjulpet af deres ægtefælle/samlever med personlig pleje, er testet med en chi²-test. Der er anvendt en grænse for statistisk signifikans på et 5-procents-niveau. Alle parvise forskelle er statistisk signifikante hvad angår det at hjælpe sin ægtefælle/samlever. Forskellen mellem de 52-62-årige og 82-97-årige er statistisk signifikant, mens ingen af de øvrige parvise forskelle er statistisk signifikante hvad angår det at blive hjulpet af sin ægtefælle/samlever.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

Det fremgår af Figur 3.9, at hvad angår praktisk hjælp, hjælper en betydeligt større andel af de respondenter, der har en hjælpekrævende ægtefælle/samlever, deres ægtefælle/samlever med dette dagligt. Det drejer sig om 52 pct. Derudover hjælper 20 pct. med praktisk hjælp et par gange om ugen, mens 6 pct. hjælper et par gange om måneden. Det betyder samtidig, at 21 pct. ikke hjælper deres hjælpekrævende ægtefælle/samlever med praktisk hjælp. Mens 49 pct. af kvinderne, der har en hjælpekrævende ægtefælle/samlever, dagligt hjælper deres ægtefælle/samlever med praktisk hjælp, gælder det lidt flere, nemlig 55 pct., blandt mænd med en hjælpekrævende ægtefælle/samlever. Omvendt hjælper 26 pct. af kvinderne, der har en hjælpekrævende ægtefælle/samlever, ikke ægtefællen/samleveren med praktisk hjælp, mens andelen blandt mænd er 17 pct. Forskellen i fordelingen mellem kvinder og mænd er statistisk signifikant.

Det fremgår endvidere af figuren, at 40 pct. af de respondenter, der selv er hjælpekrævende, og som har en ægtefælle/samlever, bliver hjulpet dagligt af deres ægtefælle/samlever med praktisk hjælp, mens 30 pct. bliver hjulpet med praktisk hjælp et par gange om ugen, 12 pct. bliver hjulpet et par gange om måneden, og 18 pct. ikke bliver hjulpet. Mens henholdsvis 43 og 33 pct. af de hjælpekrævende kvinder, som har en ægtefælle/samlever, bliver hjulpet af deres ægtefælle/samlever med praktisk hjælp dagligt og et par gange om ugen, gælder det henholdsvis 36 og 26 pct. blandt de hjælpekrævende mænd. Samtidig bliver 10 pct. af de hjælpekrævende kvinder, som har en ægtefælle/samlever, ikke hjulpet af deres ægtefælle/samlever med praktisk, mens andelen er hele 28 pct. blandt de hjælpekrævende mænd. Forskellen i fordelingen mellem kvinder og mænd er statistisk signifikant.

Figur 3.9 Andelen, der hjælper deres ægtefælle med praktisk hjælp henholdsvis bliver hjulpet af deres ægtefælle med praktisk hjælp. Alle og særskilt for køn. 2017. Procent

Anm.: Alle: N = 627-774; Kvinder: N = 355-356; Mænd: N = 272-418

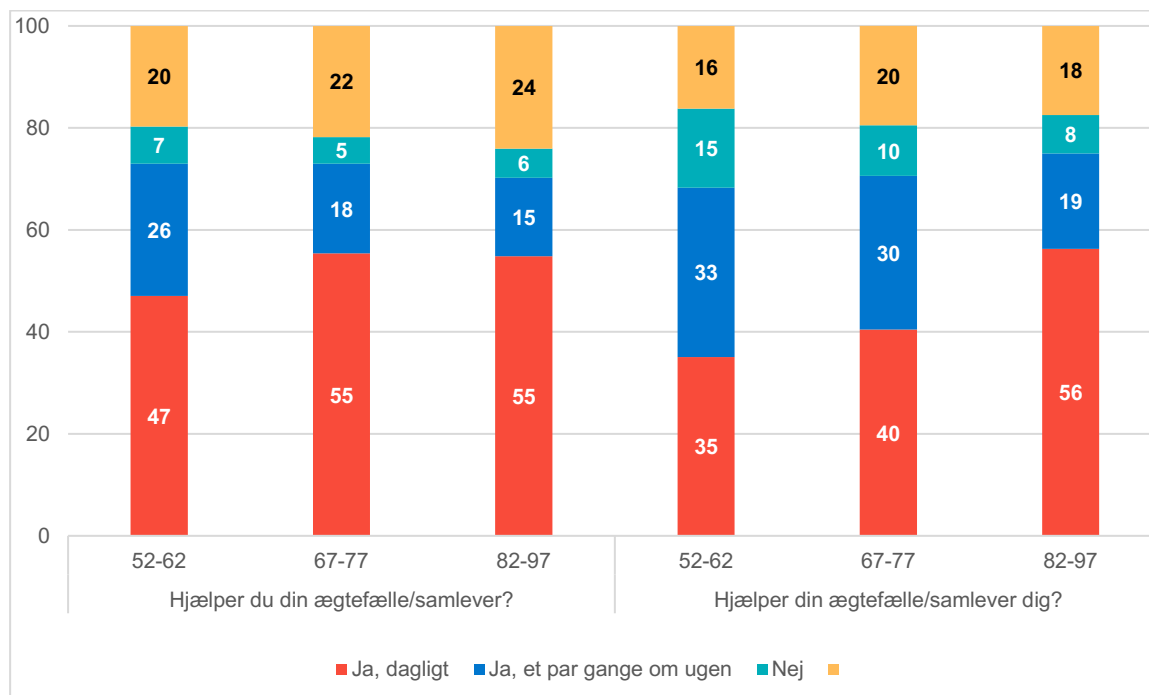
'Nej'-kategorien inkluderer ganske få respondenter, der har svaret, at de ikke er i stand til at hjælpe deres ægtefælle på grund af deres eget dårlige helbred henholdsvis deres ægtefælle ikke er i stand til at hjælpe dem på grund af ægtefællens eget dårlige helbred.

Forskellen i fordelingen mellem kvinder og mænd blandt henholdsvis dem, der hjælper, og dem, der bliver hjulpet af deres ægtefælle/samlever med praktisk, er testet med en χ^2 -test. Der er anvendt en grænse for statistisk signifikans på et 5-procents-niveau. Begge forskelle er statistisk signifikante.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

Figur 3.10 viser særskilt for aldersgrupper, at andelen, der dagligt hjælper deres hjælpekrævende ægtefælle/samlever med praktisk hjælp, stiger mellem de 52-62-årige (47 pct.) og de 67-77-årige (55 pct.), mens der ikke er forskel på daglig hjælp mellem de 67-77-årige og 82-97-årige (i begge tilfælde 55 pct.). Derimod er andelen, der hjælper deres hjælpekrævende ægtefælle/samlever med praktisk hjælp et par gange om ugen, størst blandt de 52-62-årige (26 pct. mod henholdsvis 18 pct. og 15 pct. blandt de 67-77-årige og 82-97-årige). Forskellen i andelen, der ikke hjælper med praktisk hjælp, er derfor ikke stor på tværs af aldersgrupper (mellem 20 og 24 pct.). Forskellen i fordelingen mellem de 52-62-årige og henholdsvis de 67-77-årige og 82-97-årige er statistisk signifikant. Hvad angår de respondenter, der selv er hjælpekrævende, viser figuren, at andelen af disse, der dagligt bliver hjulpet af deres ægtefælle/samlever med praktisk hjælp, stiger med alderen: fra 35 pct. blandt de 52-62-årige over 40 pct. blandt de 67-77-årige til 65 pct. blandt de 82-97-årige. Derimod er andelen af de hjælpekrævende respondenter, der bliver hjulpet med praktisk hjælp et par gange om ugen, størst blandt de 52-62-årige (33 pct. mod henholdsvis 30 og 19 pct. blandt de 67-77-årige og 82-97-årige). Forskellen i andelen af de hjælpekrævende respondenter, der ikke bliver hjulpet med praktisk hjælp, er derfor ikke stor på tværs af aldersgrupper (mellem 16 og 20 pct.). Det er kun forskellen i fordelingen mellem de 52-62-årige og 82-97-årige, der er statistisk signifikant.

Figur 3.10 Andelen, der hjælper deres ægtefælle med praktisk hjælp henholdsvis bliver hjulpet af deres ægtefælle med praktisk hjælp. Særskilt for aldersgrupper. 2017. Procent.

Anm.: 52-62-årige: N = 265-289; 67-77-årige: N = 282-381; 82-97-årige: N = 80-104

'Nej'-kategorien inkluderer ganske få respondenter, der har svaret, at de ikke er i stand til at hjælpe deres ægtefælle på grund af deres eget dårlige helbred henholdsvis deres ægtefælle ikke er i stand til at hjælpe dem på grund af ægtefællens eget dårlige helbred.

Forskellen i fordelingen mellem aldersgrupper blandt henholdsvis dem, der hjælper, og dem, der bliver hjulpet af deres ægtefælle/samlever med praktisk hjælp, er testet med en χ^2 -test. Der er anvendt en grænse for statistisk signifikans på et 5-procents-niveau. Forskellen mellem de 67-77-årige og 82-97-årige er ikke statistisk signifikant, mens de øvrige parvise forskelle er statistisk signifikante hvad angår det at hjælpe sin ægtefælle/samlever. Forskellen mellem de 52-62-årige og 82-97-årige er statistisk signifikant, mens ingen af de øvrige parvise forskelle er statistisk signifikante hvad angår det at blive hjulpet af sin ægtefælle/samlever.

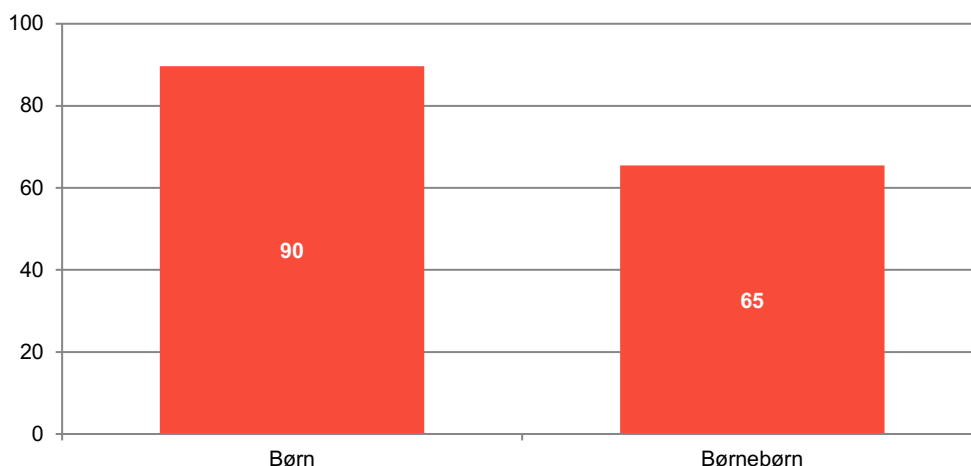
Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

3.5 Børn og børnebørn

Respondenterne i 2017 er også blevet spurgt til, om de har egne børn⁸ og børnebørn. Det fremgår af Figur 3.11, at 9 ud af 10 (90 pct.) af respondenterne har egne (ude- eller hjemmeboende) børn, mens ca. to tredjedele (56 pct.) har børnebørn.

⁸ Egne børn er biologiske eller adopterede børn, der er i live. Ægtefælles/samlevers eventuelle børn tæller som 'anden familie'.

Figur 3.11 Andelen, der har henholdsvis egne børn og børnebørn. 2017. Procent

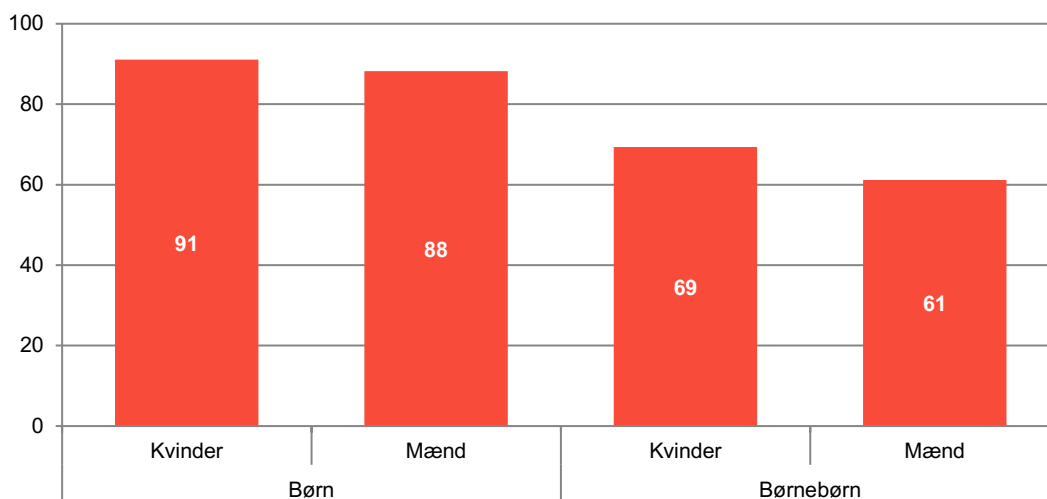

Anm.: N = 10.060-10.062

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

Andelen, der har børn, adskiller sig ikke markant mellem kvinder og mænd med henholdsvis 91 og 88 pct., jf. Figur 3.12. Forskellen er dog alligevel statistisk signifikant. Forskellen i andelen mellem kvinder og mænd, der har børnebørn, er lidt større og statistisk signifikant. Mens 69 pct. af kvinderne har børnebørn, gælder det 61 pct. af mændene.

Figur 3.12 Andelen, der har henholdsvis egne børn og børnebørn. Særskilt for køn. 2017. Procent.

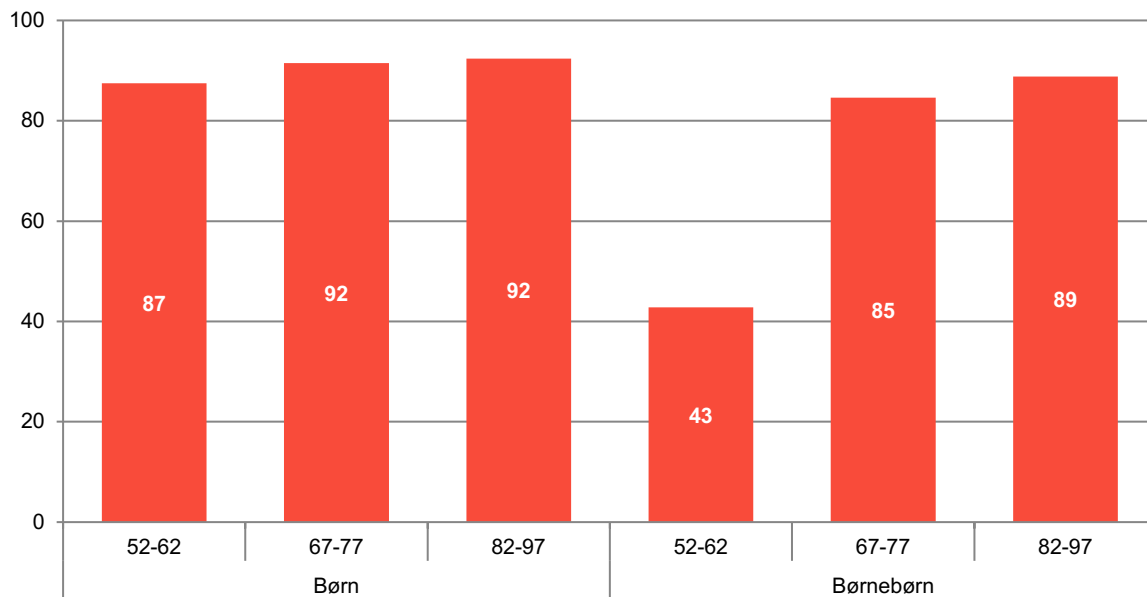
Anm.: Kvinder: N = 5.275; Mænd: N = 4.785-4.787

Note: Forskellen i andelen mellem kvinder og mænd er for både børn og børnebørn testet med en χ^2 -test. Der er anvendt en grænse for statistisk signifikans på et 5-procents-niveau. Begge forskelle er statistisk signifikante.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

Figur 3.13 viser, at andelen, der har børn, er lidt, men statistisk signifikant, mindre blandt de yngste ældre, de 52-62-årige, nemlig 87 pct. mod 92 pct. blandt både de 67-77-årige og 82-97-årige. Andelen, der har børnebørn, er betydeligt mindre blandt de 52-62-årige, nemlig 43 pct., mod henholdsvis 85 og 89 pct. blandt de 67-77-årige og 82-97-årige. Alle tre parvise forskelle er statistisk signifikante.

Figur 3.13 Andelen, der har henholdsvis egne børn og børnebørn. Særskilt for aldersgrupper. 2017. Procent

Anm.: 52-62-årige: N = 4.722; 67-77-årige: N = 4.302-4.304; 82-97-årige: N = 1.036

Note: Forskellen i andelen mellem aldersgrupper er for både børn og børnebørn testet parvis med en χ^2 -test. Der er anvendt en grænse for statistisk signifikans på et 5-procents-niveau. Forskellen mellem de 52-62-årige og henholdsvis de 67-77-årige og 82-97-årige for børn er statistisk signifikant, mens forskellen mellem de 67-77-årige og 82-97-årige ikke er statistisk signifikant. Alle parvise forskelle for børnebørn er statistisk signifikante.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

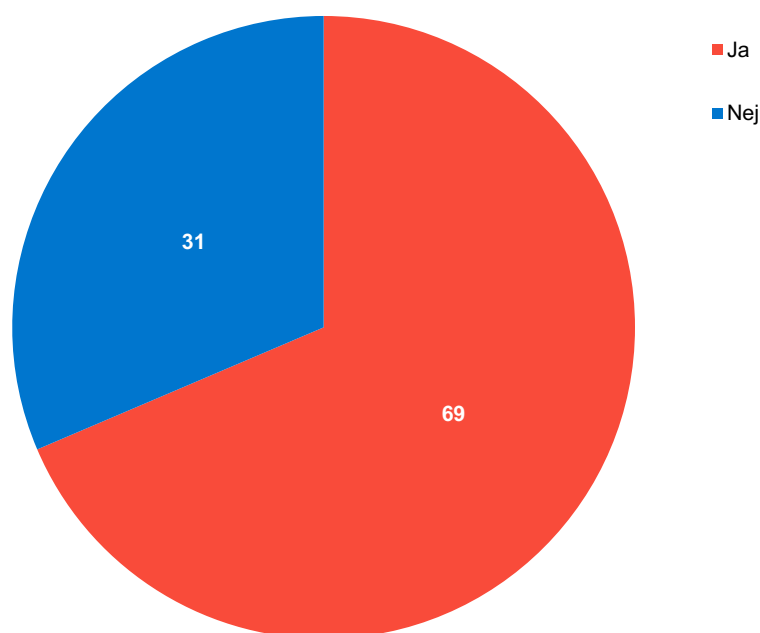
4 Sociale relationer og hjælperelationer

Denne del af rapporten belyser de ældres sociale relationer og hjælperelationer (ud over hjælperelationer mellem ægtefæller, der blev belyst i afsnit 3.4) i 2017. Vi undersøger således de ældres kontakt med familie, venner, bekendte og naboer i forskellige sammenhænge. Vi undersøger dog først i afsnit 4.1, om de ældre har mistet nogle af deres nærmeste – og i så fald hvem. I afsnit 4.2 belyser vi de ældres samvær med familie, venner og bekendte. Dernæst ser vi i afsnit 4.3 på de ældres naborelationer. Endelig undersøger vi i afsnit 4.4 og 4.5, i hvilket omfang de ældre får hjælp fra børn/anden familie og venner/bekendte henholdsvis selv hjælper deres forældre/svigerforældre og/eller udeboende børn med en række dagligdagsaktiviteter.

4.1 At have mistet nogen

Blandt de ældre er det af naturlige årsager ikke usædvanligt at have mistet nogle nære slægtninge og/eller venner som følge af dødsfald. Det fremgår af Figur 4.1, at hele 7 ud af 10 (69 pct.) af respondenterne i 2017 har mistet nære slægtninge og/eller venner inden for de seneste 5 år som følge af dødsfald.

Figur 4.1 Har du inden for de seneste 5 år mistet nære slægtninge og/eller venner som følge af dødsfald? 2017. Procent

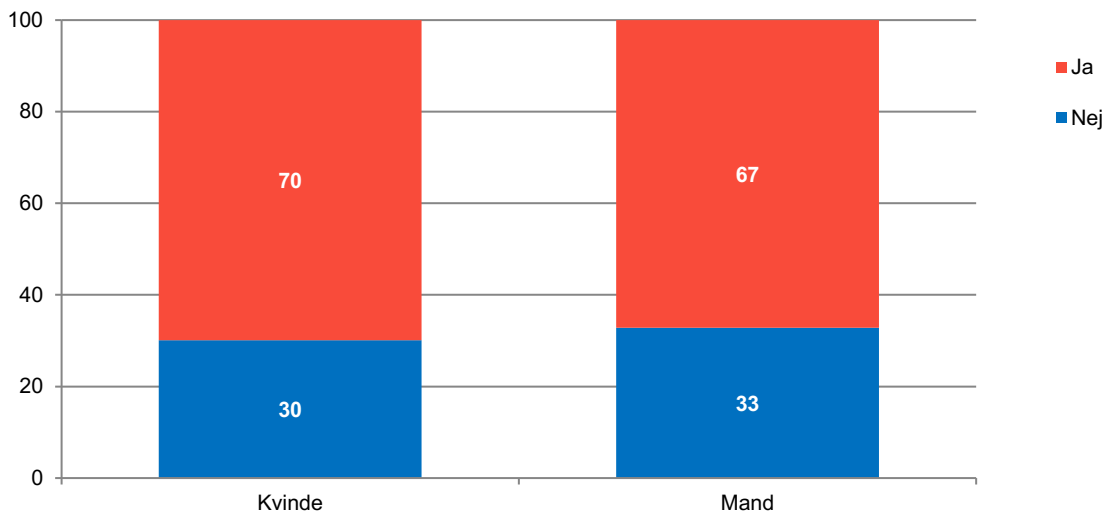

Anm.: N = 10.053

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

Kvinder har lidt (og statistisk signifikant) oftere mistet nære slægtninge og/eller venner inden for de seneste 5 år som følge af dødsfald (70 pct.) end mænd (67 pct.), jf. Figur 4.2. Dette kan bl.a. hænge sammen med, at kvinderne i gennemsnit lever længere end mændene og derfor i mange tilfælde oplever deres ægtefælle gå bort.

Figur 4.2 Har du inden for de seneste 5 år mistet nære slægtninge og/eller venner som følge af dødsfald? Særskilt for køn. 2017. Procent

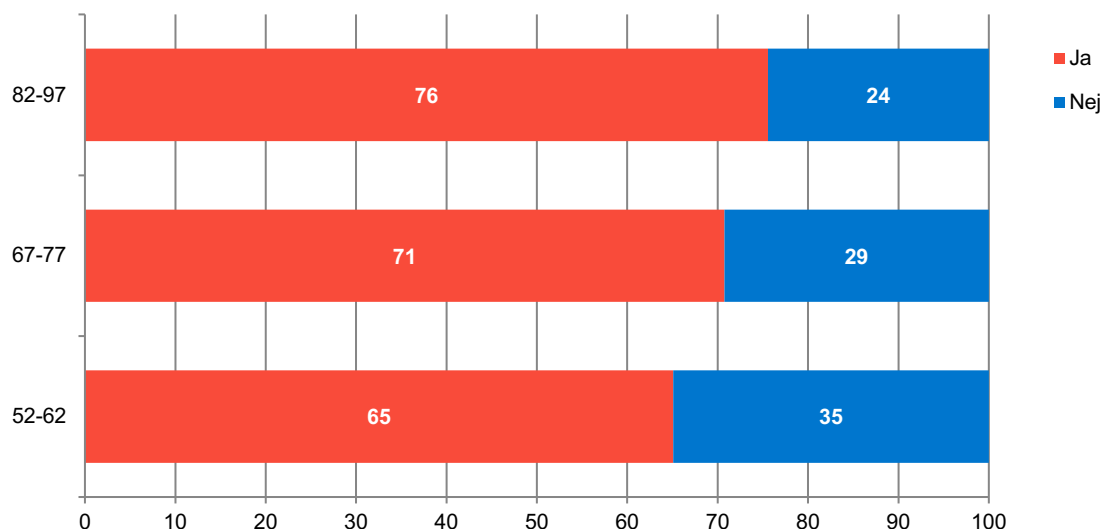
Anm.: Kvinder: N = 5.269; Mænd: N = 4.784

Forskellen i fordelingen på spørgsmålet "Har du inden for de seneste 5 år mistet nære slægtninge og/eller venner som følge af dødsfald?" mellem kvinder og mænd er testet med en χ^2 -test. Der er anvendt en grænse for statistisk signifikans på et 5-procents-niveau. Forskellen er statistisk signifikant.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

Andelen, der har mistet slægtninge og/eller venner inden for de seneste 5 år som følge af dødsfald, stiger naturligt nok også med alderen. Andelen er således 65 pct. blandt de 52-62-årige, 71 pct. blandt de 67-77-årige og 76 pct. blandt de 82-97-årige, jf. Figur 4.3. Alle tre parvise forskelle er statistisk signifikante.

Figur 4.3 Har du inden for de seneste 5 år mistet nære slægtninge eller venner som følge af dødsfald? Særskilt for aldersgrupper (år). 2017. Procent

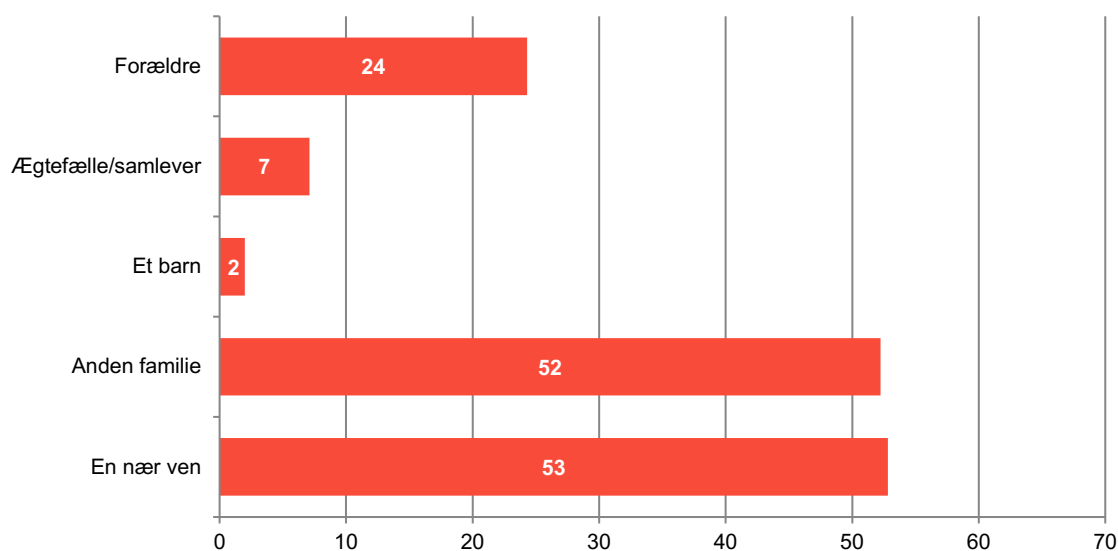
Anm.: 52-62-årige: N = 4.721; 67-77-årige: N = 4.301; 82-97-årige: N = 1.031

Forskellen i fordelingen på spørgsmålet "Har du inden for de seneste 5 år mistet nære slægtninge og/eller venner som følge af dødsfald?" mellem aldersgrupper er testet parvis med en χ^2 -test. Der er anvendt en grænse for statistisk signifikans på et 5-procents-niveau. Alle tre parvise forskelle er statistisk signifikante.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

Ser vi på, hvem respondenterne har mistet, finder vi, jf. Figur 4.4, at godt halvdelen af dem, der har mistet slægtninge og/eller venner som følge af dødsfald inden for de seneste 5 år, har mistet en nær ven og/eller anden familie. Hver fjerde (24 pct.) har mistet forældre, mens kun 7 og 2 pct. har oplyst, at de har mistet henholdsvis deres ægtefælle/samlever og et barn. Respondenterne har kunnet angive mere end én kategori, hvorfor andelen samlet set overstiger 100 pct.

Figur 4.4 Hvem har du mistet? Respondenter, der har svaret 'ja' til, at de inden for de seneste fem år har mistet nære slægtninge og/eller venner som følge af dødsfald. 2017. Procent.

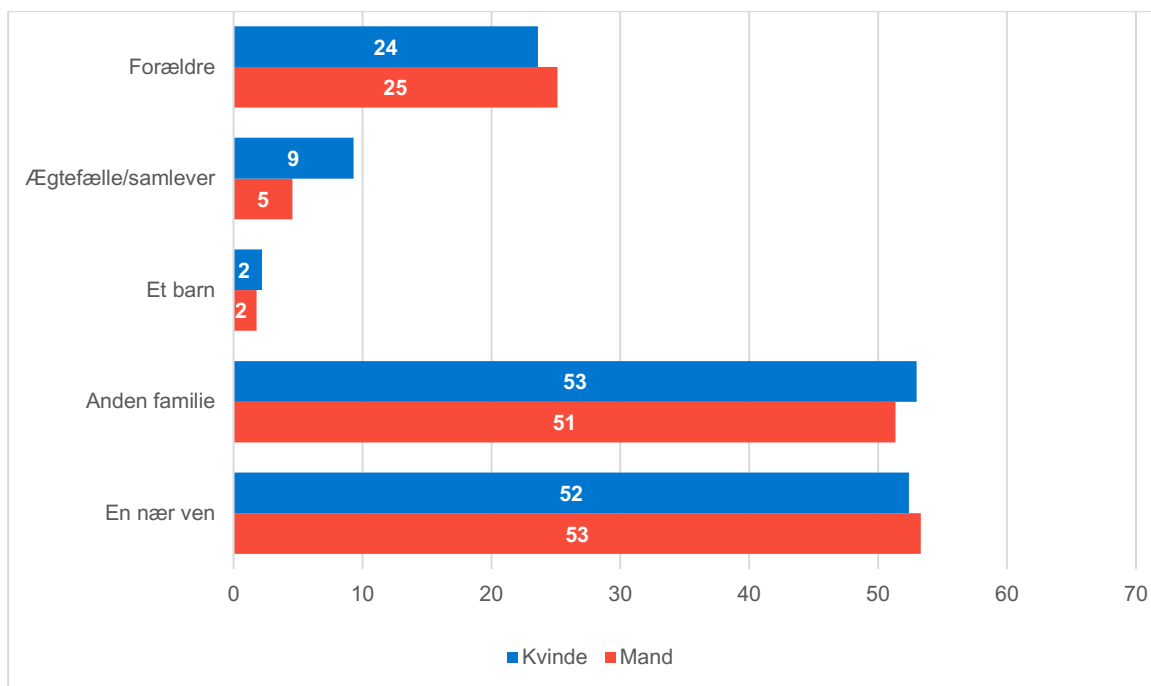
Anm.: N = 6.895

Hver respondent har kunnet angive mere end én kategori, hvorfor procentandelene summer til mere end 100 pct.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

Som antaget ovenfor finder vi, at kvinder næsten dobbelt så ofte har mistet deres ægtefælle som følge af dødsfald inden for de seneste 5 år end mænd, jf. Figur 4.5. Andelen er henholdsvis 9 og 5 pct. og statistisk signifikant blandt de respondenter, der har oplyst, at de har mistet nære slægtninge og/eller venner som følge af dødsfald inden for de seneste 5 år. Inden for de øvrige kategorier er andelen stort set ens for kvinder og mænd.

Figur 4.5 Hvem har du mistet? Respondenter, der har svaret 'ja' til, at de inden for de seneste 5 år har mistet nære slægtninge og/eller venner som følge af dødsfald. Særskilt for køn. 2017. Procent

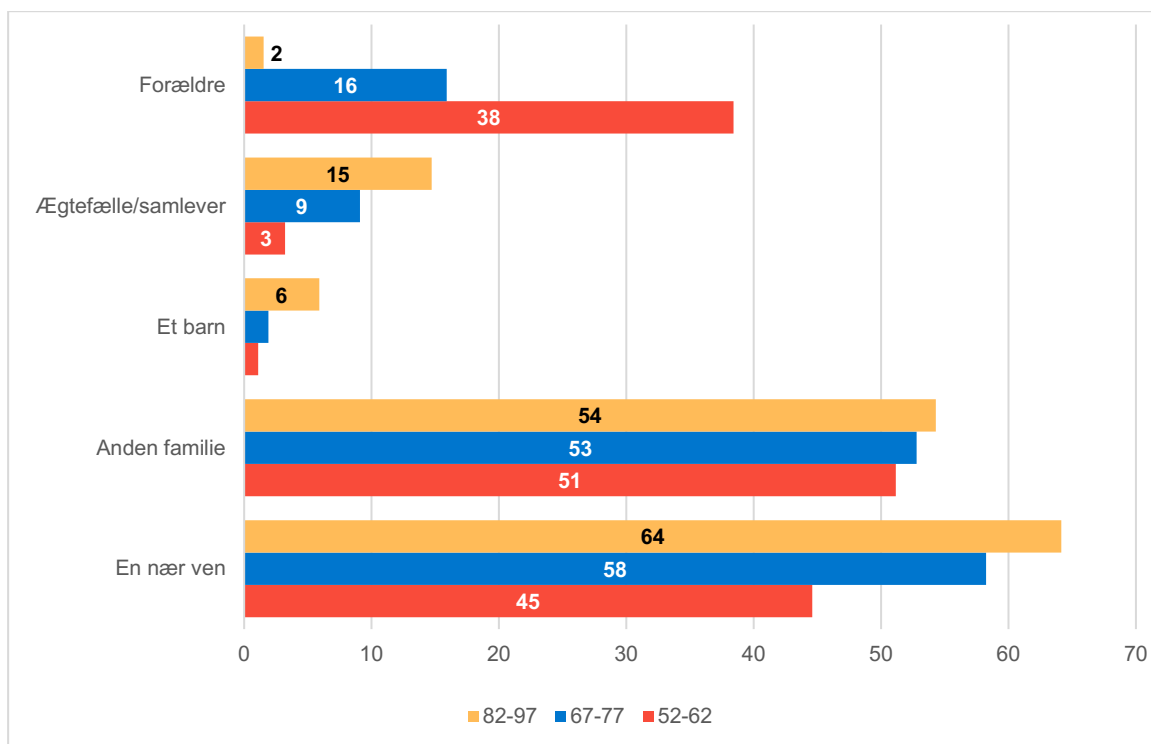
Anm.: Kvinde: N = 3.682; Mand: N = 3.213

Hver respondent har kunnet angive mere end én kategori, hvorfor procentandelene summer til mere end 100 pct.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

Der er større forskelle, når vi ser på tværs af aldersgrupper i Figur 4.6. Andelen, der inden for de seneste 5 år har mistet forældre som følge af dødsfald, er af naturlige årsager markant, og statistisk signifikant større blandt de 52-62-årige (38 pct.) end blandt de 67-77-årige og 82-97-årige (henholdsvis 16 og 2 pct.), idet de ældre respondenter som oftest har mistet deres forældre for mere end 5 år siden. For alle øvrige kategorier gælder omvendt, at de 52-62-årige sjældnere har mistet. Eksempelvis har 3 pct. af de 52-62-årige mistet deres ægtefælle som følge af dødsfald, mens det gælder 9 pct. blandt de 67-77-årige og 15 pct. blandt de 82-97-årige. Alle tre parvise forskelle er statistisk signifikante. Samme mønster ser vi for at have mistet et barn (henholdsvis 1, 2 og 6 pct.) og en nær ven (henholdsvis 45, 58 og 64 pct.). Der er derimod ikke statistisk signifikante forskelle i andelen, der har mistet anden familie på tværs af de tre aldersgrupper.

Figur 4.6 Hvem har du mistet? Respondenter, der har svaret 'ja' til, at de inden for de seneste fem år har mistet nære slægtinge og/eller venner som følge af dødsfald. Særskilt for aldersgrupper. 2017. Procent

Anm.: 52-62-årige: N = 3.075; 67-77-årige: N = 3.039; 82-97-årige: N = 781.

Hver respondent har kunnet angive mere end én kategori, hvorfor procentandelene summer til mere end 100 pct.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

4.2 Samvær med familie, venner og bekendte

I dette afsnit undersøger vi de ældres samvær med familie, venner og bekendte.

Respondenterne i 2017 er blevet spurgt til, hvor ofte de er sammen med henholdsvis familie – forældre/svigerforældre, børn og børnebørn – og venner eller bekendte. Respondenterne har kunnet svare 'Har ingen', 'Har ikke kontakt', 'Én eller flere gange om ugen', 'Én eller flere gange om måneden' og 'Mindre end én gang om måneden/Sjældnere'. Da kun ganske få respondenter har svaret 'Har ikke kontakt' til de fleste af aktiviteterne, har vi valgt at lægge kategorierne 'Har ingen' og 'Har ikke kontakt' sammen i én kategori, nemlig i kategorien 'Har ingen inkl. har ikke kontakt til'.⁹

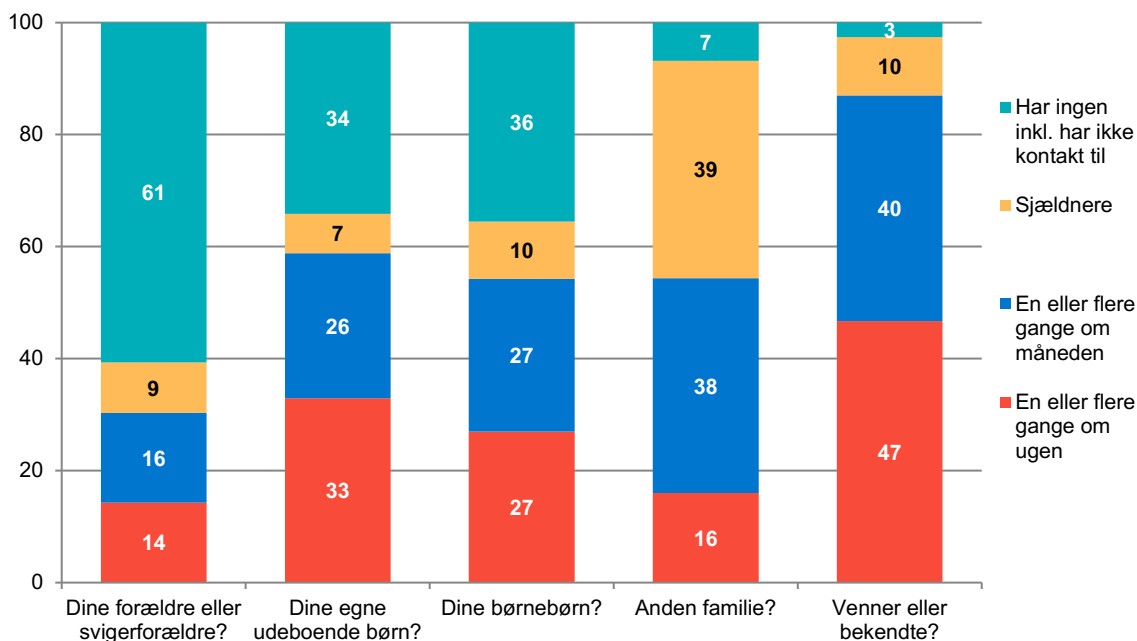
Af Figur 4.7 fremgår det, at de ældre oftest ses med deres venner eller bekendte. Næsten halvdelen (47 pct.) af respondenterne er sammen med venner eller bekendte én eller flere gange om ugen, mens yderligere 40 pct. er sammen med venner eller bekendte én eller flere gange om måneden. Det er således kun 10 pct., der er sammen med venner eller bekendte sjældnere. Kun 3 pct. oplyser, at de enten ingen venner eller bekendte har, eller at de ikke har kontakt til dem. Inden for familien er hver tredje respondent (33 pct.) sammen med deres egne udeboende børn én eller flere gange om ugen. Yderligere hver fjerde (26 pct.) er sammen med dem én eller flere gange om måneden.

⁹ Spørgsmålet om samvær med forældre/svigerforældre omfatter desuden kategorien 'Bor sammen med'. Da kategorien inkluderer < 1 pct. af respondenterne i den samlede stikprøve, har vi valgt at lægge den ind under kategorien 'Én eller flere gange om ugen'.

Omvendt har hver tredje respondent oplyst ikke at have egne udeboende børn.¹⁰ Lidt færre er sammen med deres børnebørn én eller flere gange om ugen, men det drejer sig stadig om godt hver fjerde (27 pct.). Ligeledes oplyser 27 pct., at de er sammen med deres børnebørn én eller flere gange om måneden. Godt hver tredje respondent (36 pct.) har dog ikke børnebørn. Det er således kun knap 16 pct. af de respondenter, der har børnebørn, der er sammen med dem sjældnere end én gang om måneden (ej vist).

Figur 4.7 viser også, at 16 pct. af respondenterne er sammen med anden familie én eller flere gange om ugen. Kategorien inkluderer bl.a. partners eventuelle udeboende børn. Yderligere 38 pct. er sammen med anden familie én eller flere gange om måneden. En lige så stor andel (39 pct.) er sammen med anden familie sjældnere. Derudover ses, at 6 ud af 10 (61 pct.) af respondenterne ikke har forældre eller svigerforældre.¹¹ Blandt dem, der har, er godt hver tredje (36 pct.) sammen med dem én eller flere gange om ugen (ej vist), svarende til 14 pct. af respondenterne i den samlede stikprøve. Yderligere 41 pct. af dem, der har forældre eller svigerforældre, er sammen med dem én eller flere gange om måneden, mens 23 pct. er sammen med dem sjældnere (ej vist), svarende til henholdsvis 16 og 9 pct. af respondenterne i den samlede stikprøve.

Figur 4.7 Hvor ofte er du sammen med...? 2017. Procent

Anm.: N = 10.052-10.061

Anden familie inkluderer ikke egne udeboende børn eller børnebørn. Derimod inkluderer kategorien bl.a. partners eventuelle udeboende børn.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

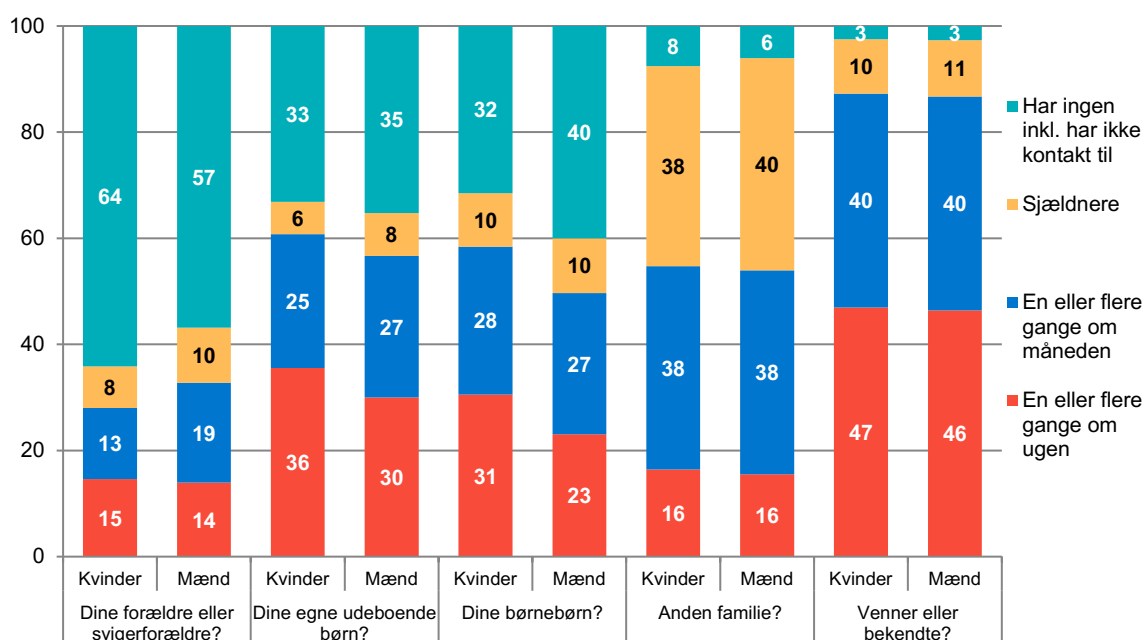
Kvinder og mænd fordeler sig stort set helt ens hvad angår samværet med venner og bekendte, jf. Figur 4.8. Derimod er en større andel af kvinderne sammen med henholdsvis deres egne udeboende børn og børnebørn én eller flere gange om ugen (henholdsvis 36 og 31 pct. mod 30 og 23 pct. blandt mænd). Mænd har dog også oftere oplyst, at de slet ingen udeboende børn eller børnebørn har. En lige stor andel blandt kvinder og mænd (14-15 pct.) er sammen med deres forældre eller

¹⁰ Som nævnt inkluderer kategorien også respondenter, der ikke har kontakt til deres egne udeboende børn. Det drejer sig dog om < 1 pct. af respondenterne i den samlede stikprøve.

¹¹ Kategorien inkluderer, som nævnt, også respondenter, der ikke har kontakt til deres forældre og svigerforældre. Det drejer sig dog om blot 1 pct. af respondenterne i den samlede stikprøve.

svigerforældre én eller flere gange om ugen, mens en større andel blandt mænd er sammen med deres forældre eller svigerforældre én eller flere gange om måneden (19 pct. mod 13 pct. blandt kvinder). Kvinder har dog noget oftere slet ingen forældre eller svigerforældre (64 pct. mod 57 pct. blandt mænd). Ser vi således alene på de respondenter, der har forældre eller svigerforældre, er andelen, der er sammen med dem én eller flere gange om ugen, således noget større blandt kvinder (41 pct.) end blandt mænd (32 pct.) (ej vist). Forskellen i fordelingen mellem kvinder og mænd er statistisk signifikant, både hvad angår samværet med forældre/svigerforældre, egne udeboende børn og børnebørn. Det samme gælder samværet med anden familie, om end forskellen i fordelingen her ikke er nævneværdig substantielt set.

Figur 4.8 Hvor ofte er du sammen med...? Særskilt for køn. 2017. Procent

Anm.: Kvinder: N = 5.269-5.275; Mænd: N = 4.780-4.787

Anden familie inkluderer ikke egne udeboende børn eller børnebørn. Derimod inkluderer kategorien bl.a. partners eventuelle udeboende børn.

Forskellen i fordelingen på spørgsmålet "Hvor ofte er du sammen med ... Dine forældre eller svigerforældre? [...] Venner eller bekendte?" mellem kvinder og mænd er testet med en χ^2 -test. Der er anvendt en grænse for statistisk signifikans på et 5-procents-niveau. Forskellen er statistisk signifikant for alle spørgsmål med undtagelse af spørgsmålet "Hvor ofte er du sammen med ... Venner eller bekendte?"

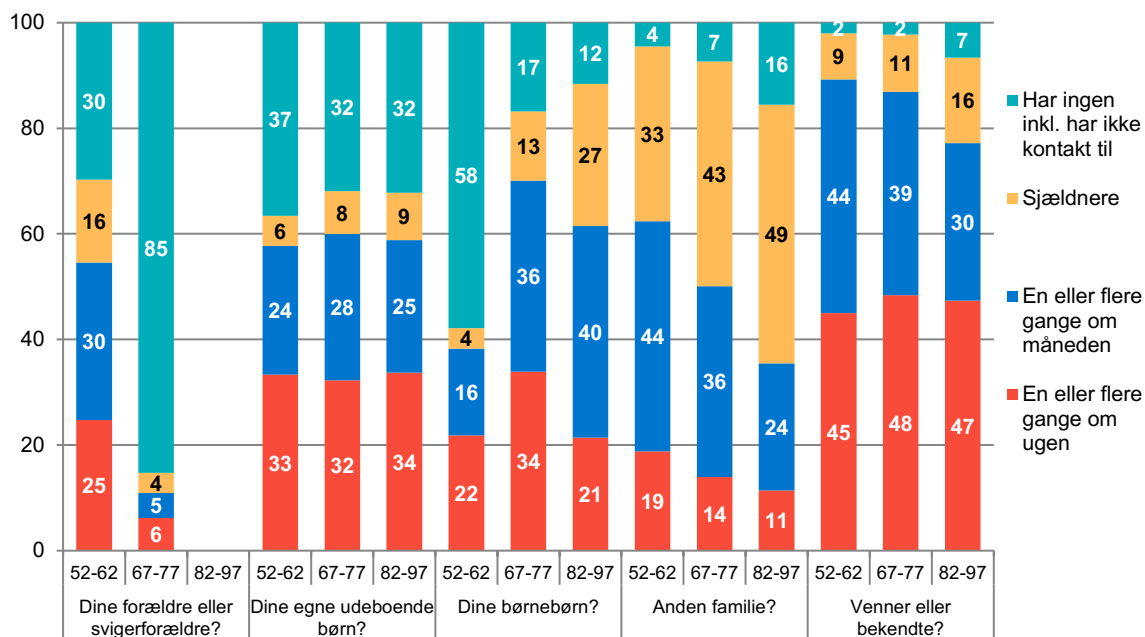
Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

Samværet med familie og venner/bekendte på tværs af aldersgrupper er vist i Figur 4.9. De ældste ældre, de 82-97-årige, er sjældnere sammen med venner eller bekendte på ugentlig eller månedlig basis. Således har samlet set næsten hver fjerde (23 pct.) af de 82-97-årige oplyst, at de enten er sammen med venner eller bekendte sjældnere end én gang om måneden (16 pct.), at de ingen venner eller bekendte har, eller at de ikke har kontakt til venner eller bekendte (7 pct.). Den tilsvarende samlede andel blandt de 52-62-årige og 67-77-årige er henholdsvis 11 og 13 pct. (for begge aldersgrupper gælder, at andelen, der enten ingen venner eller bekendte har eller ikke har kontakt til dem, er 2 pct.). Alle tre parvise forskelle i fordelingen på samvær med venner/bekendte er statistisk signifikante.

Figur 4.9 viser samtidig, at andelen, der er sammen med deres egne udeboende børn mindst én gang om måneden (dvs. enten én eller flere gange om ugen eller én eller flere gangen om måneden), er meget ens på tværs af aldersgrupper (samlet set 57-60 pct.). Andelen, der ingen udeboende børn har, er dog større blandt de 52-62-årige (37 pct. mod 32 pct. blandt de to øvrige aldersgrupper). De 67-77-årige er markant oftere sammen med deres børnebørn end tilfældet er blandt både de 52-62-årige og de 82-97-årige. Andelen, der er sammen med deres børnebørn mindst én gang om måneden (dvs. enten én eller flere gange om ugen eller én eller flere gangen om måneden), er således hele 70 pct. blandt de 67-77-årige mod henholdsvis 38 og 61 pct. blandt de 52-62-årige og 82-97-årige). Ser vi bort fra de respondenter, der ikke har børnebørn, hvoraf det gælder hele 58 pct. af de 52-62-årige, finder vi imidlertid, at blandt de respondenter, der har børnebørn, er det de 52-62-årige, der oftest er sammen med dem mindst én gang om måneden. Det gælder således hele 91 pct. mod henholdsvis 84 og 70 pct. blandt de 67-77-årige og 82-97-årige (ej vist). På ugebasis gælder det henholdsvis 52, 41 og 24 pct. af de 52-62-årige, 67-77-årige og 82-97-årige, der har børnebørn (ej vist).

Det fremgår desuden af Figur 4.9, at langt størstedelen (85 pct.) af de 67-77-årige ingen forældre eller svigerforældre har. For de 82-97-årige gælder det stort set alle, hvorfor fordelingen ikke er vist af diskretionshensyn. Blandt de 52-62-årige er hver fjerde respondent (25 pct.) sammen med deres forældre eller svigerforældre én eller flere gange om ugen, mens yderligere 30 pct. er sammen med deres forældre eller svigerforældre én eller flere gange om måneden. Samtidig har 30 pct. oplyst, at de ikke har forældre eller svigerforældre. Ser vi bort fra de respondenter, der ikke har forældre eller svigerforældre, er andelen, der er sammen med deres forældre eller svigerforældre én eller flere gange om ugen, blandt de respondenter, der har forældre eller svigerforældre, større blandt de 67-77-årige (42 pct. mod 35 pct. blandt de 52-62-årige) (ej vist). Derimod er 42 pct. af de 52-62-årige sammen med deres forældre eller svigerforældre én eller flere gange om måneden mod 32 pct. blandt de 67-77-årige. Ser vi endelig på samværet med anden familie på tværs af aldersgrupper, finder vi en jævnt nedadgående tendens med stigende alder. Alle parvise forskelle i fordelingen mellem aldersgrupper inden for hver type af samvær er statistisk signifikante med undtagelse af de 67-77-årige og 82-97-årige på spørgsmålet "Hvor ofte er du sammen med ... Egne udeboende børn?".

Figur 4.9 Hvor ofte er du sammen med...? Særskilt for aldersgrupper. 2017. Procent

Anm.: 52-62-årige: N = 4.717-4.721; 67-77-årige: N = 4.302-4.304; 82-97-årige: N = 1.031-1.036

Anden familie inkluderer ikke egne udeboende børn eller børnebørn. Derimod inkluderer kategorien bl.a. partners eventuelle udeboende børn.

Fordelingen for aldersgruppen 82-97-årige på spørgsmålet "Hvor ofte er du sammen med ... Dine forældre eller svigerforældre?" er udeladt af diskretionshensyn, da stort set ingen har forældre eller svigerforældre.

Forskellen i fordelingen på spørgsmålet "Hvor ofte er du sammen med ... Dine forældre eller svigerforældre? [...]" Venner eller bekendte?" mellem aldersgrupper er testet parvis med en χ^2 -test. Der er anvendt en grænse for statistisk signifikans på et 5-procentsniveau. Alle parvise forskelle for hver kategori er statistisk signifikante med undtagelse af forskellen mellem de 67-77-årige og 82-97-årige på spørgsmålet "Hvor ofte er du sammen med ... Egne udeboende børn?".

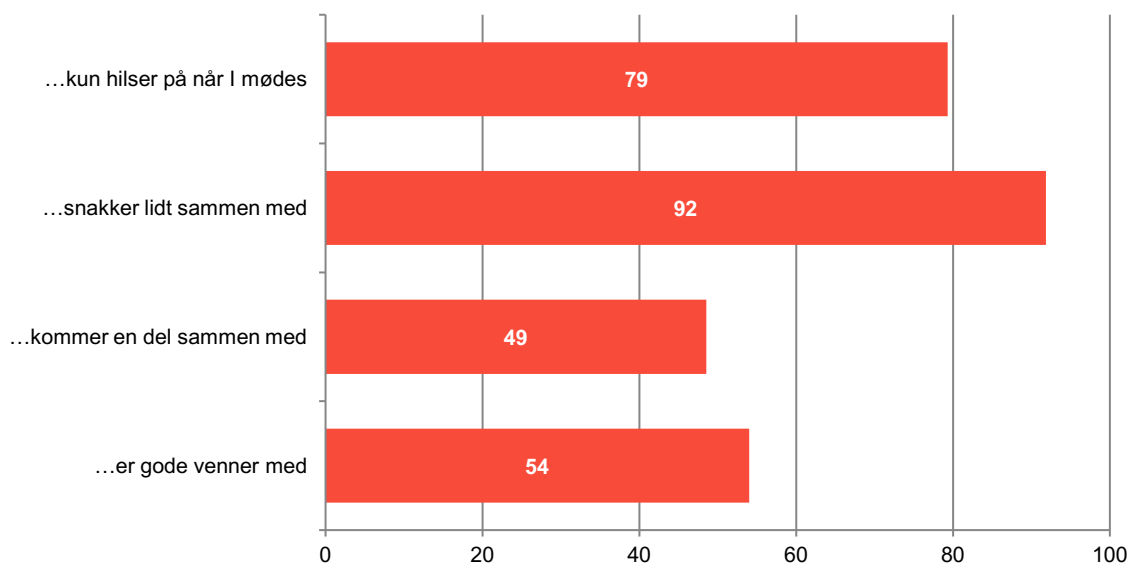
Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

4.3 Naborelationer

I dette afsnit undersøger vi de ældres naborelationer.

Respondenterne i 2017 er blevet spurgt til, hvor tæt deres relation til deres naboer er – altså, hvor godt de kender deres naboer. Respondenterne har – givet, at mange har mere end én nabo – kunnet angive mere end ét svar. Figur 4.10 viser, at næsten alle (92 pct.) af respondenterne har én eller flere naboer, som de snakker lidt sammen med. Otte ud af 10 (79 pct.) har dog også naboer, som de kun hilser på, når de (tilfældigt) mødes. Omkring halvdelen har desuden naboer, som de kommer en del sammen med (49 pct.), eller som de decideret er venner med (54 pct.). Alt i alt tegner der sig et billede af, at langt hovedparten af de ældre i det mindste har én nabokontakt, som de snakker lidt sammen med, og en del har desuden naboer, som de har tættere relationer til.

Figur 4.10 Hvor godt kender du dine naboer? Er der nogle naboer, som du...? 2017. Procent

Anm.: N = 10.054-10.061

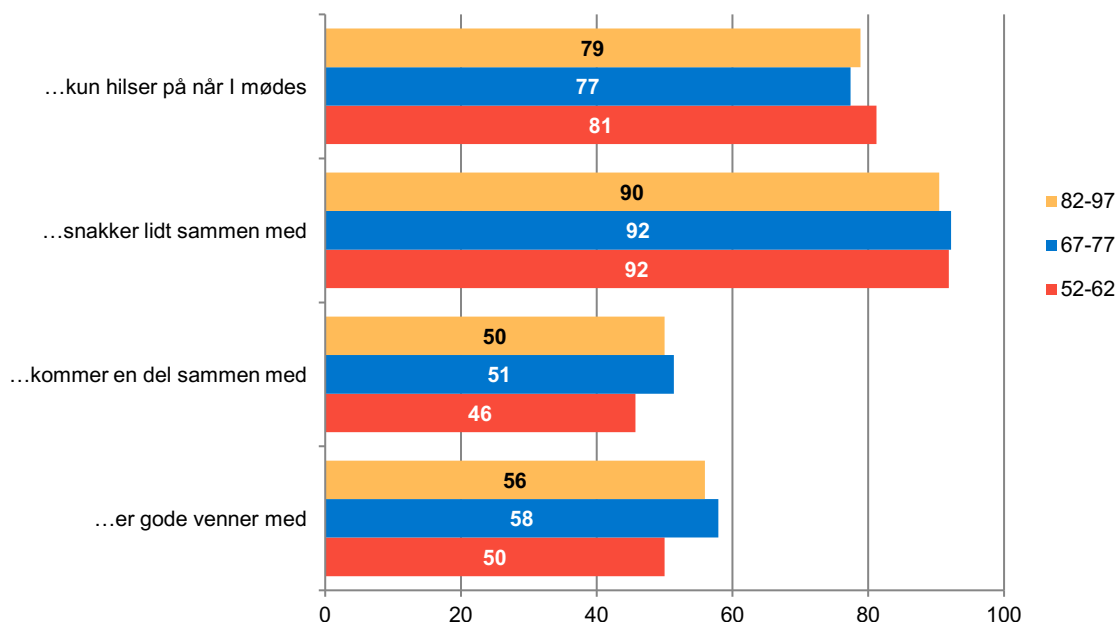
Hver respondent har kunnet angive mere end én kategori, hvorfor procentandelene summer til mere end 100 pct.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

Der er kun minimale forskelle i dette mønster mellem kvinder og mænd (ej vist).

Der er lidt større forskelle, når vi ser på tværs af aldersgrupper, jf. Figur 4.11 nedenfor. Blandt de yngste ældre, der 52-62-årige, er der lidt, men statistisk signifikant flere der har naboer, de kun hilser på, når de (tilfældigt) møder dem. Andelen er 81 pct. (mod 77-79 pct. blandt de 67-77 og 82-97-årige). Derimod er der statistisk signifikant færre blandt de 52-62-årige, der har naboer, de kommer en del sammen med (46 pct. mod 50-51 pct. blandt de 67-77 og 82-97-årige), ligesom de sjældnere oplyser, at de har naboer, som de er gode venner med (50 pct. mod 56-58 pct. blandt de 67-77 og 82-97-årige).

Figur 4.11 Hvor godt kender du dine naboer? Er der nogle naboer, som du...? Særskilt for aldersgrupper. 2017. Procent

Anm.: 52-62-årige: N = 4.719-4.722; 67-77-årige: N = 4.300-4.303; 82-97-årige: N = 1.035-1.036

Hver respondent har kunnet angive mere end én kategori, hvorfor procentandelene summer til mere end 100 pct.

Forskellen i fordelingen på spørgsmålet "Hvor godt kender du dine naboer?" mellem aldersgrupper er testet parvis med en χ^2 -test. Der er anvendt en grænse for statistisk signifikans på et 5-procents-niveau. For svarkategorien '... kun hilser på når I mødes' er forskellen mellem de 52-62-årige og 67-77-årige statistisk signifikant. For svarkategorien '... kommer en del sammen med' er forskellen mellem de 52-62-årige og henholdsvis de 67-77-årige og 82-97-årige statistisk signifikant. For svarkategorien '... er gode venner med' er forskellen mellem de 52-62-årige og henholdsvis de 67-77-årige og 82-97-årige statistisk signifikant. Ingen af de øvrige parvise forskelle er statistisk signifikante.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

4.4 Hjælp fra børn/anden familie og venner/bekendte

I dette afsnit undersøger vi, i hvilket omfang de ældre har fået hjælp fra børn/anden familie og venner/bekendte til en række dagligdagsaktiviteter inden for den seneste måned. Anden familie inkluderer bl.a. en partners eventuelle udeboende børn.

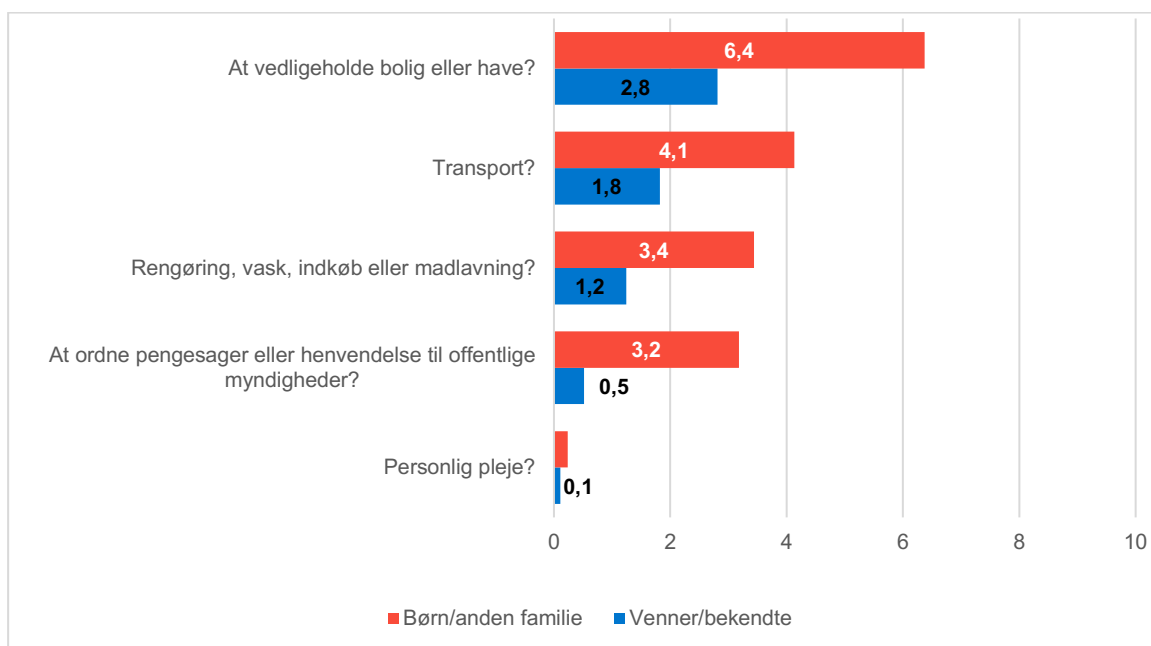
Respondenterne i 2017 er således blevet spurgt, om de inden for denne seneste måned har fået hjælp fra henholdsvis børn/anden familie og venner/bekendte til en række dagligdagsaktiviteter. Respondenterne har kunnet svare 'ja' eller 'nej'¹².

Figur 4.12 viser for det første, at det er et fåtal af respondenterne, der har fået hjælp til de forskellige dagligdagsaktiviteter inden for den seneste måned, og for det andet at hjælpen oftere er kommet fra børn/anden familie end fra venner/bekendte. Flest har fået hjælp til at vedligeholde bolig eller have. Det drejer sig således om 6 (6,4) pct. af respondenterne, der har fået hjælp til dette fra børn/anden familie, mens 3 (2,8) pct. har fået hjælp til dette fra venner/ bekendte. Det skal bemærkes, at hver respondent har haft mulighed for at svare 'ja' til at have fået hjælp fra både børn/anden familie og venner/bekendte, hvorfor de to andele for hver aktivitet ikke blot kan lægges sammen, da nogle respondenter vil gå igen i begge grupper. Den samlede andel af respondenterne, der har haft kontakt med enten børn/anden familie og/eller venner/ bekendte i forbindelse med, at de har fået hjælp

¹² 'Nej'-svar inkluderer ganske få respondenter, som henholdsvis ingen børn/anden familie og ingen venner/bekendte har.

til at vedligeholde bolig eller have, er således fx 8,7 pct.¹³ (ej vist). Efter vedligehold af bolig eller have følger hjælp til transport. Fire (4,1) pct. af respondenterne fået hjælp til dette fra børn/anden familie, mens 2 (1,8) pct. har fået hjælp til dette fra venner/bekendte. Lidt færre har fået hjælp til henholdsvis rengøring, vask indkøb, madlavning og pengesager/henvendelse til offentlige myndigheder (i begge tilfælde 3 (3,4 og 3,2) pct. fra børn/anden familie og 1 (1,2 og 0,5) pct. fra venner/bekendte). Kun ganske få respondenter har svaret 'ja' til, at de har fået hjælp til personlig pleje. Det drejer sig om < 1 pct. fra henholdsvis børn/anden familie og venner/bekendte.

Figur 4.12 Andelen, der inden for den seneste måned har fået hjælp til en række dagligdags aktiviteter. Særskilt for om hjælpen har været fra børn/anden familie eller venner/bekendte.¹ 2017. Procent

Anm.: N = 10.062

Grundet de små andele er 1. decimal undtagelsesvis medtaget for hver andel.

Anden familie inkluderer ikke egne udeboende børn eller børnebørn. Derimod inkluderer kategorien bl.a. partners eventuelle udeboende børn.

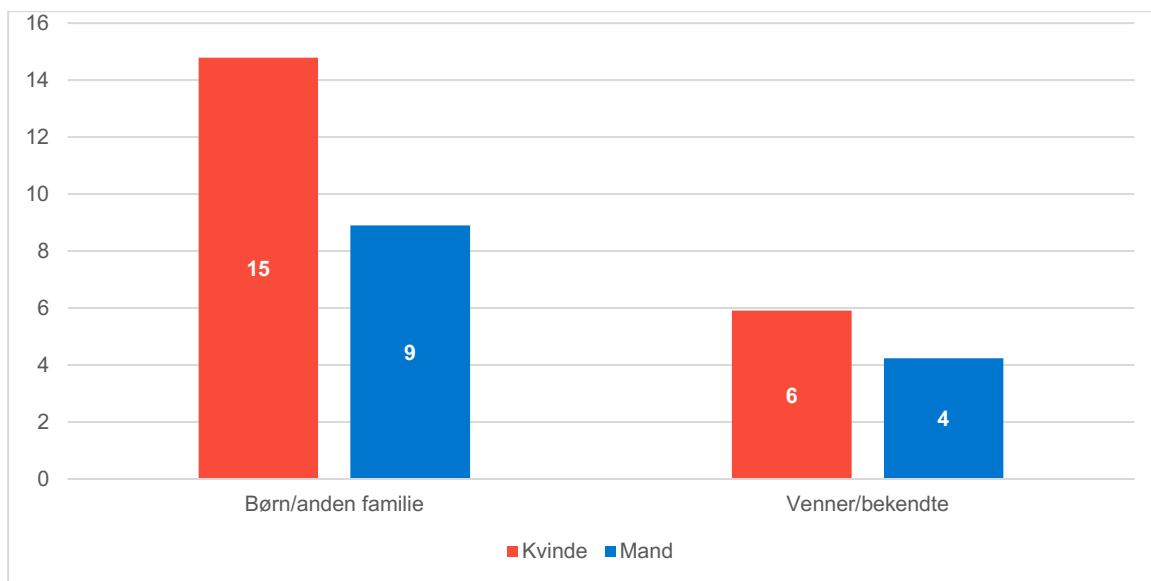
Note: ¹ Respondenterne har kunnet svare 'ja' til at have modtaget hjælp fra både børn/anden familie og venner/bekendte. Nogle respondenter går således igen i begge grupper inden for de enkelte dagligdagsaktiviteter. Summen af andelen på tværs af de to grupper for en given dagligdagsaktivitet er således i flere tilfælde større end andelen, der samlet set har modtaget hjælp til den givne dagligdagsaktivitet fra børn/anden familie og venner/bekendte.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

Ser vi på det særskilt for køn, finder vi, jf. Figur 4.13, at kvinder oftere har fået hjælp end mænd. Her skelner vi ikke mellem de forskellige typer af hjælp, men blot om man inden for den seneste måned har fået hjælp til én eller flere dagligdagsaktiviteter eller ej. Det gælder særligt for hjælp fra børn/anden familie, at kvinder oftere end mænd har fået hjælp. Andelen er således 15 pct. blandt kvinder mod 9 pct. blandt mænd. Andelen, der har fået hjælp fra venner og bekendte, er 6 pct. blandt kvinder mod 4 pct. blandt mænd. I begge tilfælde er forskellen mellem kvinder og mænd statistisk signifikant.

¹³ Og ikke 9,2 pct. som figuren umiddelbart indikerer.

Figur 4.13 Andelen, der inden for den seneste måned har fået hjælp til én eller flere dagligdagsaktiviteter. Særskilt for om hjælpen har været fra børn/anden familie eller venner/bekendte og særskilt for køn.¹ 2017. Procent

Anm.: Kvinder: N = 5.275; Mænd: N = 4.787

Anden familie inkluderer ikke egne udeboende børn eller børnebørn. Derimod inkluderer kategorien bl.a. partners eventuelle udeboende børn.

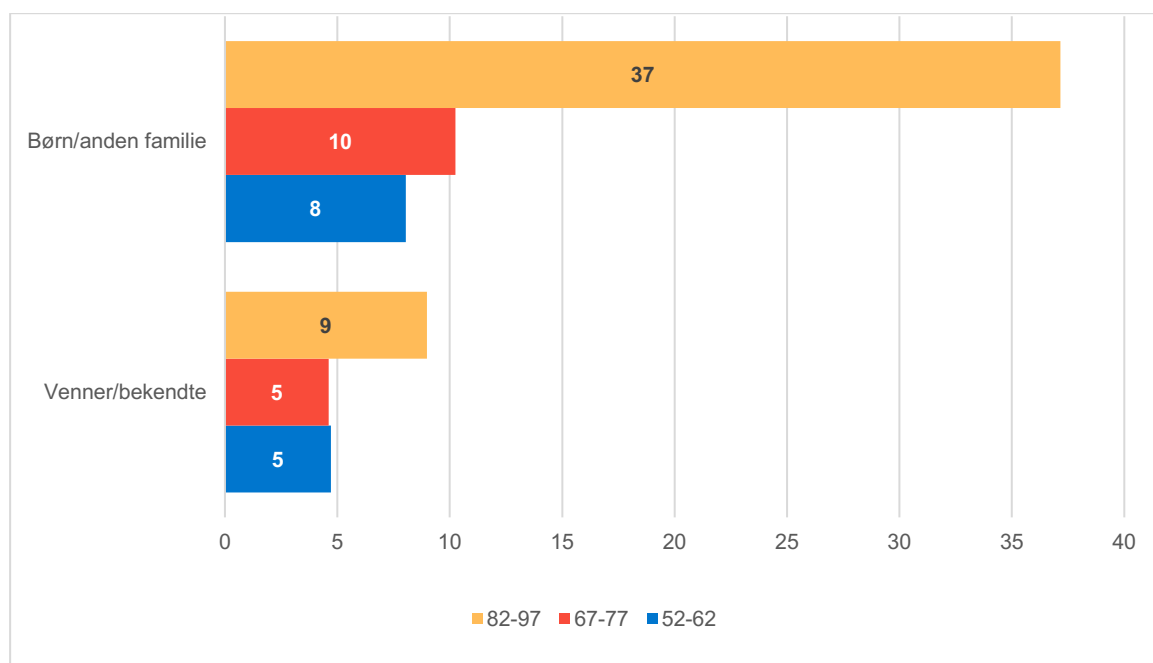
Forskellen i andelen mellem kvinder og mænd er for begge grupper testet med en χ^2 -test. Der er anvendt en grænse for statistisk signifikans på et 5-procents-niveau. Forskellen er for begge grupper statistisk signifikant.

Note: ¹ Respondenterne har kunnet svare 'ja' til at have modtaget hjælp fra både børn/anden familie og venner/bekendte. Nogle respondenter går således igen i begge grupper. Summen af andelen på tværs af de to grupper for henholdsvis kvinder og mænd er således i flere tilfælde større end andelen af henholdsvis kvinder og mænd, der samlet set har modtaget hjælp fra børn/anden familie og venner/bekendte.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

Også når vi ser på det særskilt for aldersgrupper, finder vi forskelle, jf. Figur 4.14. Her skiller de ældste ældre, de 82-97-årige, sig ikke overraskende ud derved, at de oftere har fået hjælp. Dette gælder ikke mindst den hjælp, der kommer fra børn/anden familie. Mere end hver tredje (37 pct.) blandt de 82-97-årige har således fået hjælp til én eller flere dagligdagsaktiviteter inden for den seneste måned fra børn/anden familie mod henholdsvis 8 og 10 pct. blandt de 52-62-årige og de 67-77-årige. Alle tre parvise forskelle i andelen er statistisk signifikante. Andelen, der har modtaget hjælp fra venner/bekendte, er henholdsvis 5, 5 og 9 pct. blandt de 52-62-årige, 67-77-årige og 82-97-årige. Her er det kun de 82-97-årige, der skiller sig statistisk signifikant ud.

Figur 4.14 Andelen, der inden for den seneste måned har fået hjælp til én eller flere dagligdags aktiviteter. Særsomt for om hjælpen har været fra børn/anden familie eller venner/bekendte og særsomt for aldersgrupper.¹ 2017. Procent

Anm.: 52-62-årige: N = 4.722; 67-77-årige: N = 4.304; 82-97-årige: N = 1.036

'Anden familie' inkluderer ikke egne udeboende børn eller børnebørn. Derimod inkluderer kategorien bl.a. partners eventuelt udeboende børn.

Forskellen mellem aldersgrupper er for hver gruppe testet parvis med en chi²-test. Der er anvendt en grænse for statistisk signifikans på et 5-procents-niveau. Alle tre parvise forskelle for gruppen 'børn/anden familie' er statistisk signifikante. For gruppen 'venner/bekendte' er forskellen mellem de 52-62-årige og henholdsvis de 67-77-årige og 82-97-årige statistisk signifikant.

Note: ¹ Respondenterne har kunnet svare 'ja' til at have modtaget hjælp fra både børn/anden familie og venner/bekendte. Nogle respondenter går således igen i begge grupper. Summen af andelen på tværs af de to grupper for hver af de tre aldersgrupper er således i flere tilfælde større end andelen af de tre aldersgrupper, der samlet set har modtaget hjælp fra børn/anden familie og venner/bekendte.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

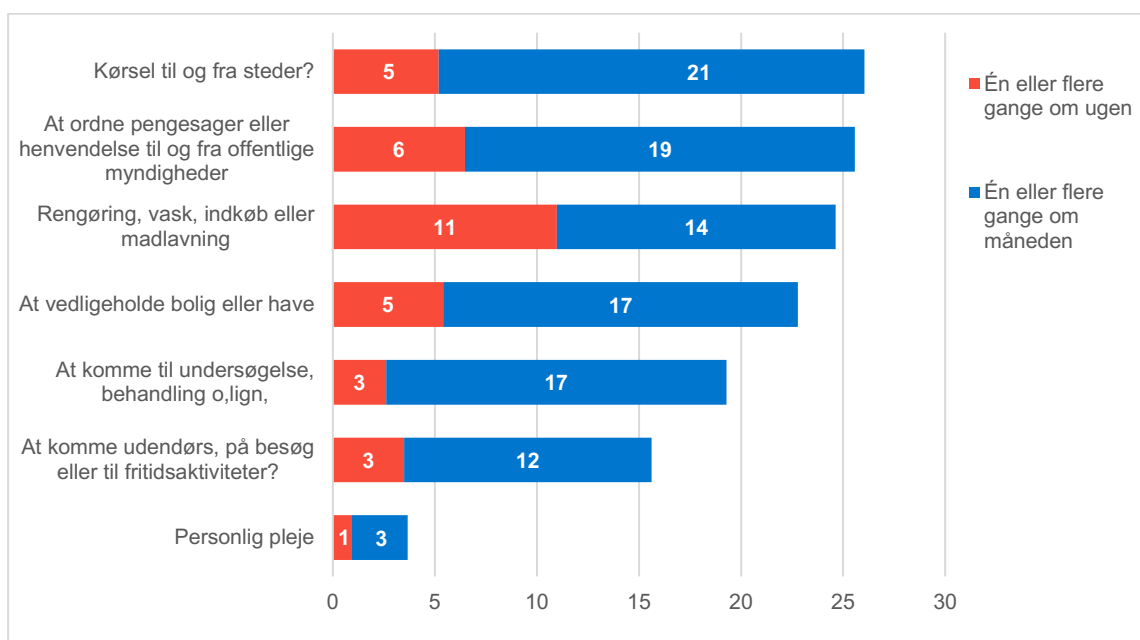
4.5 Hjælp til forældre/svigerforældre og udeboende børn

Respondenterne er også blevet spurgt, om de selv har hjulpet henholdsvis forældre/svigerforældre og egne udeboende børn med en række dagligdagsaktiviteter inden for den seneste måned. Hvad angår spørgsmålene vedrørende hjælp til forældre/svigerforældre har respondenterne haft mulighed for at svare enten 'Ja, dagligt', 'Ja, én eller flere gange om ugen', 'Ja, én eller flere gange om måneden' eller 'Aldrig'. Da kun ganske få har svaret 'Ja, dagligt' til de fleste af aktiviteterne, har vi valgt at lægge kategorierne 'Ja, dagligt' og 'Ja, én eller flere gange om ugen' sammen i én kategori, nemlig i kategorien 'Ja, én eller flere gange om ugen'. Respondenter, der hverken har forældre eller svigerforældre (61 pct. af respondenterne, jf. Figur 4.7 ovenfor), har ikke besvaret spørgsmålene, og er derfor udeladt af disse analyser. Hvad angår spørgsmålene vedrørende hjælp til egne udeboende børn har respondenterne kun kunnet svare 'Ja' eller 'Nej'. Respondenter, der ikke har egne udeboende børn (36 pct. af respondenterne, jf. Figur 4.7 ovenfor), har ikke besvaret spørgsmålene, og er derfor udeladt af disse analyser.

Vi undersøger først hjælp til forældre/svigerforældre. I Figur 4.15 viser vi alene andelen, der har svaret henholdsvis 'Ja, én eller flere gange om ugen' og 'Ja, én eller flere gange om måneden'.

Figur 4.15 viser, at relativt få af respondenterne har hjulpet forældre eller svigerforældre inden for den seneste uge med én eller flere dagligdagsaktiviteter, mens en del flere har hjulpet inden for den seneste måned. Flest, nemlig ca. hver fjerde respondent (26 pct.), har hjulpet med kørsel til og fra steder, heraf har de 5 pct. hjulpet med kørsel én eller flere gange om ugen, og de resterende 21 pct. har hjulpet med kørsel én eller flere gange om måneden. Stort set lige så mange har hjulpet med at ordne pengesager eller henvendelser til og fra offentlige myndigheder. Det drejer sig om 25 pct. af respondenterne, heraf har 6 pct. hjulpet med dette én eller flere gange om ugen, mens 19 pct. har hjulpet med dette én eller flere gange om måneden. Ligeledes har 25 pct. af respondenterne hjulpet med rengøring, vask, indkøb og madlavning. Det er samtidig den aktivitet, som flest har hjulpet med én eller flere gange om ugen, nemlig 11 pct. Dernæst følger det at hjælpe med henholdsvis at vedligeholde bolig og have, at komme til undersøgelse, behandling o.l., at komme udendørs på besøg eller til fritidsaktiviteter og endelig personlig pleje, som kun 4 pct. af respondenterne har hjulpet forældre eller svigerforældre med inden for den seneste måned.

Figur 4.15 Andelen, der inden for den seneste måned har hjulpet forældre/svigerforældre med en række dagligdagsaktiviteter. 2017. Procent

Anm.: N = 3.952-3.952

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

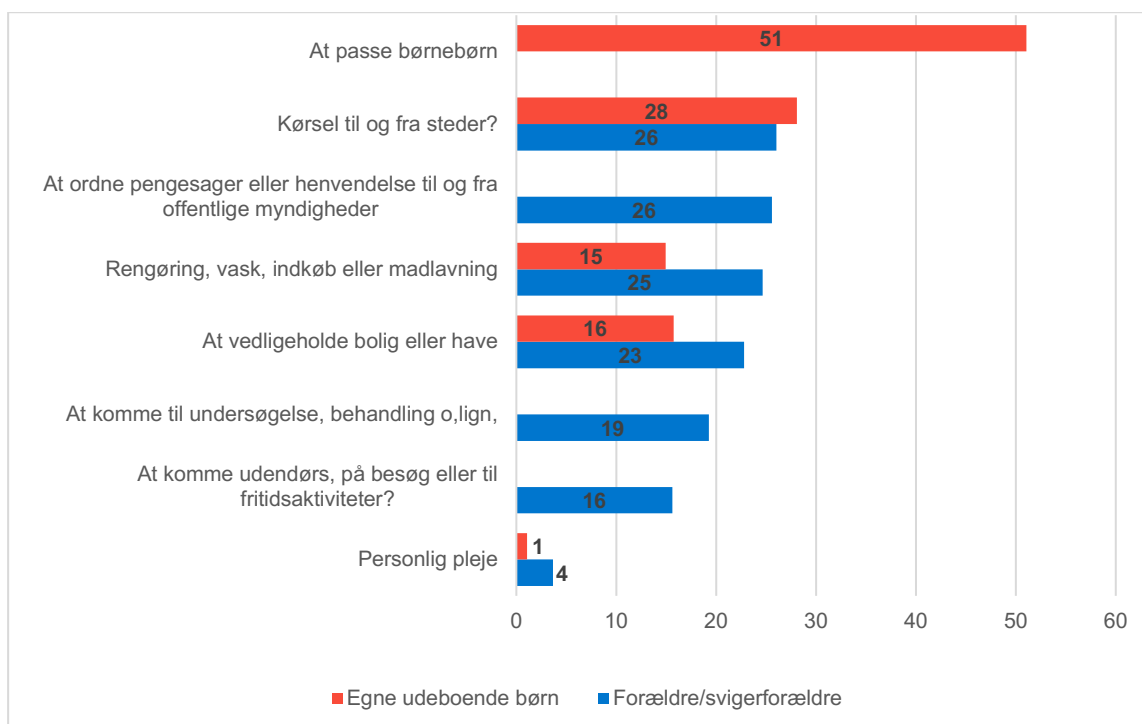
Af Figur 4.16 fremgår hjælpen til forældre/svigerforældre fra Figur 4.15 som andelen, der har svaret 'ja' til, at de har hjulpet med de forskellige dagligdagsaktiviteter inden for den seneste måned, her skelner vi altså ikke mellem, om hjælpen har været givet én eller flere gange om ugen eller én eller flere gange om måneden. Dermed kan vi sammenligne med hjælpen til egne udeboende børn, hvor respondenterne, som ovenfor nævnt, kun har haft mulighed for at svare 'ja' eller 'nej' til, om de har hjulpet inden for den seneste måned. Det skal bemærkes, at hver respondent har haft mulighed for at svare 'ja' til at have hjulpet både forældre/svigerforældre og egne udeboende børn, hvorfor de to andele for hver aktivitet ikke blot kan lægges sammen, da nogle respondenter vil gå igen i begge grupper.

Det fremgår af Figur 4.16, at nogle af spørgsmålene kun er blevet stillet i forbindelse med enten hjælp til forældre/svigerforældre (det drejer sig om hjælp til at ordne pengesager eller henvendelser til og fra offentlige myndigheder, at komme til undersøgelse, behandling o.l. og at komme udendørs,

på besøg eller til fritidsaktiviteter) eller hjælp til egne udeboende børn (det drejer sig om at passe børnebørn).

Pasning af børnebørn er den aktivitet, som er markant mest hyppig, idet lige godt halvdelen (51 pct.) af respondenterne (kun dem, der har børnebørn) har oplyst, at de inden for den seneste måned har hjulpet deres udeboende børn med pasning af børnebørn. Respondenterne med henholdsvis egne udeboende børn og forældre/svigerforældre har i stort set samme omfang hjulpet deres udeboende børn med kørsel til og fra steder (inkl. kørsel af børnebørn) som de har hjulpet deres forældre/svigerforældre med kørsel, nemlig henholdsvis 28 og 26 pct. Derimod har hver fjerde respondent (25 pct.) med forældre/svigerforældre hjulpet disse med rengøring, vask, indkøb eller madlavning, mens 15 pct. af de respondenter, der har egne udeboende børn, har hjulpet deres udeboende børn med dette. Billedet er stort set det samme, når det drejer sig om at have hjulpet med at vedligeholde bolig eller have. Næsten hver fjerde respondent (23 pct.) med forældre/svigerforældre hjulpet disse med at vedligeholde bolig eller have, mens 16 pct. af de respondenter, der har egne udeboende børn, har hjulpet deres udeboende børn med dette. Få respondenter, men fire gange så mange, har hjulpet deres forældre/svigerforældre med personlig pleje (4 pct.) som de har hjulpet deres udeboende børn med dette (1 pct.).

Figur 4.16 Andelen, der inden for den seneste måned har hjulpet med en række dagligdags aktiviteter. Særskilt for om hjælpen har været til forældre/svigerforældre eller egne udeboende børn blandt respondenter, der henholdsvis har forældre/svigerforældre og har egne udeboende børn.¹ 2017. Procent

Anm.: Egne udeboende børn: N = 6.723-6.725. NB: N = 5.029 angående spørgsmålet om at passe børnebørn, da ikke alle respondenter med egne udeboende børn har børnebørn.

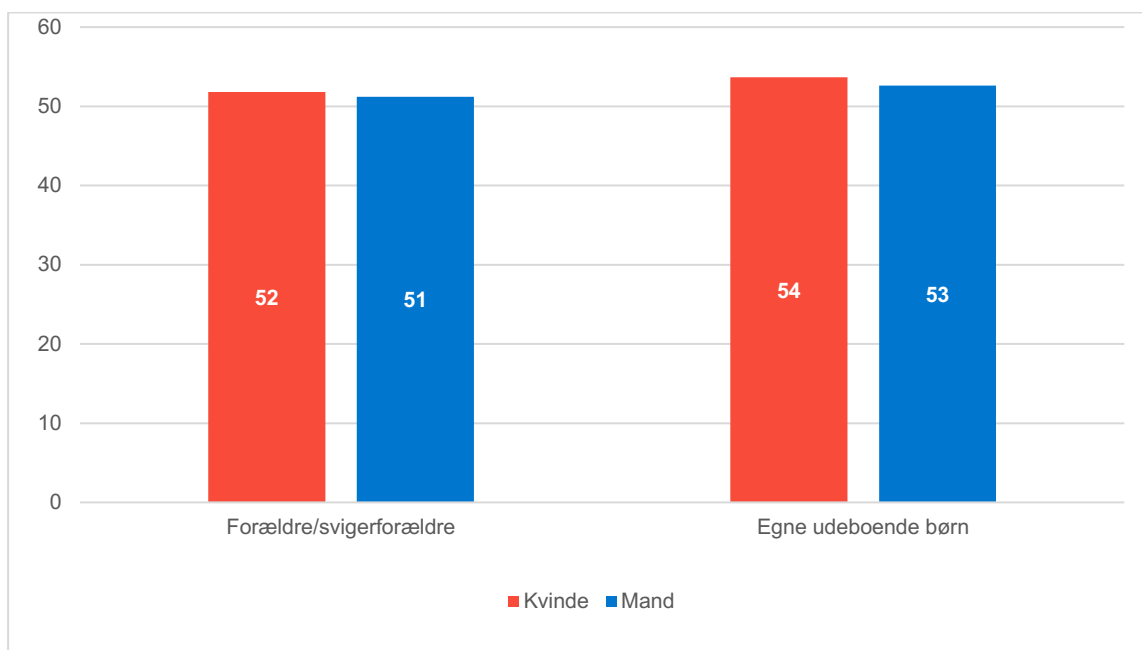
Forældre/svigerforældre: N = 3.952-3.953.

Note: ¹ Respondenterne har kunnet svare 'ja' til at have hjulpet både forældre/svigerforældre og egne udeboende børn. Nogle respondenter går således igen i begge grupper inden for nogle af dagligdagsaktiviteterne. Summen af andelen på tværs af de to grupper for de pågældende dagligdagsaktiviteter er således i flere tilfælde større end andelen, der samlet set har hjulpet forældre/svigerforældre og/eller egne udeboende børn med den givne dagligdagsaktivitet.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

Vi undersøger nu hjælpen til forældre/svigerforældre og egne udeboende børn særskilt for køn. I den forbindelse skelner vi ikke mellem de forskellige typer af hjælp, men blot om man inden for den seneste måned har hjulpet med én eller flere dagligdagsaktiviteter eller ej. Det fremgår af Figur 4.17, at kvinder og mænd med henholdsvis forældre/svigerforældre og egne udeboende børn i samme omfang har hjulpet deres forældre/svigerforældre (51-52 pct.) og deres egne udeboende børn (53-54 pct.) med én eller flere dagligdagsaktiviteter inden for den seneste måned.

Figur 4.17 Andelen, der inden for den seneste måned har hjulpet med én eller flere dagligdagsaktiviteter. Særskilt for om hjælpen har været til forældre/svigerforældre eller egne udeboende børn blandt respondenter, der henholdsvis har forældre/svigerforældre og har egne udeboende børn, og særskilt for køn.¹ 2017. Procent

Anm.: Egne udeboende børn: Kvinder: N = 3.574; Mænd: N = 3.153

Forældre/svigerforældre: Kvinder: N = 1.890; Mænd: N = 2.066

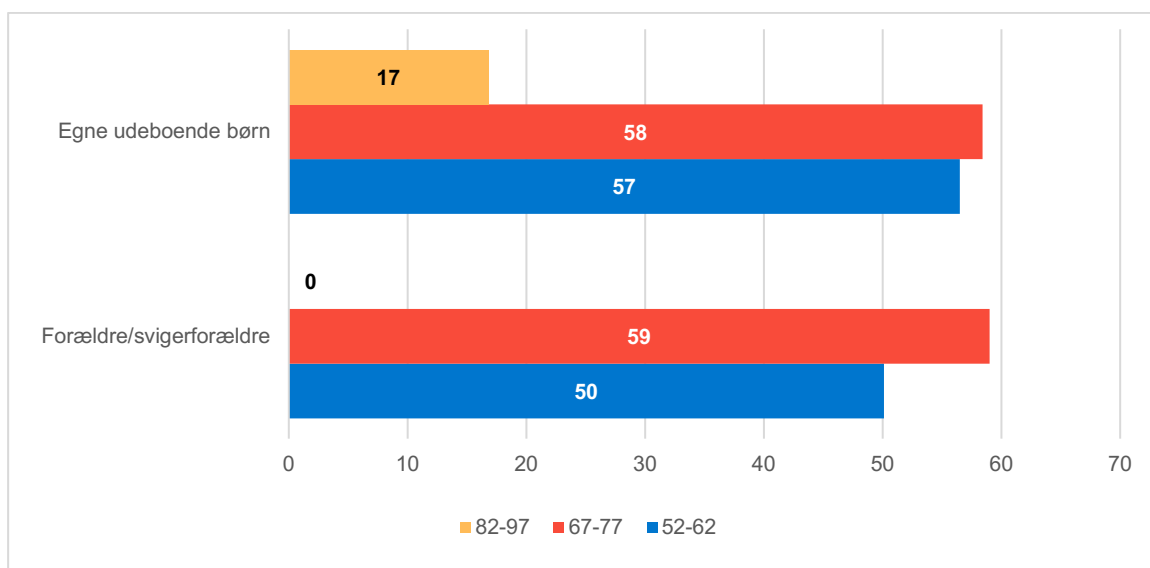
Forskellen i andelen mellem kvinder og mænd er for begge grupper testet med en χ^2 -test. Der er anvendt en grænse for statistisk signifikans på et 5-procents-niveau. Forskellene er ikke statistisk signifikante.

Note: ¹ Respondenterne har kunnet svare 'ja' til at have hjulpet både forældre/svigerforældre og egne udeboende børn. Nogle respondenter går således igen i begge grupper. Summen af andelen på tværs af de to grupper for henholdsvis kvinder og mænd er således i flere tilfælde større end andelen af henholdsvis kvinder og mænd, der samlet set har hjulpet forældre/svigerforældre og/eller egne udeboende børn.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

På tværs af aldersgrupper finder vi, jf. Figur 4.18, at mens halvdelen (50 pct.) af respondenterne med forældre/svigerforældre i aldersgruppen 52-62-årige har hjulpet deres forældre eller svigerforældre med én eller flere dagligdagsaktiviteter inden for den seneste måned, gælder det næsten 6 ud af 10 respondenter (59 pct.) i aldersgruppen 67-77-årige. Forskellen er statistisk signifikant. De 82-97-årige respondenter er udeladt af figuren af diskretionshensyn, da kun ganske få stadig har forældre/svigerforældre. Ser vi på hjælpen til egne udeboende børn, finder vi, at de 52-62-årige og 67-77-årige med egne udeboende børn har hjulpet dem lige ofte med én eller flere dagligdagsaktiviteter inden for den seneste måned (58-59 pct.). Derimod er det kun 17 pct. af respondenterne i aldersgruppen 82-97-år med egne udeboende børn, der har hjulpet dem inden for den seneste måned.

Figur 4.18 Andelen, der inden for den seneste måned har hjulpet med én eller flere dagligdagsaktiviteter. Særskilt for om hjælpen har været til forældre/svigerforældre eller egne udeboende børn blandt respondenter, der henholdsvis har forældre/svigerforældre og har egne udeboende børn, og særskilt for aldersgrupper.¹ 2017. Procent

Anm.: Egne udeboende børn: 52-62-årige: N = 3.046; 67-77-årige: N = 1.737; 82-97-årige: N = 119

Forældre/svigerforældre: 52-62-årige: N = 3.318; 67-77-årige: N = 634

Andelen for aldersgruppen 82-97-årige for gruppen 'forældre/svigerforældre' er udeladt af diskretionshensyn, da stort set ingen har forældre eller svigerforældre.

Forskellen mellem aldersgrupper er for hver gruppe testet parvis med en chi²-test. Der er anvendt en grænse for statistisk signifikans på et 5-procents-niveau. For gruppen 'egne udeboende børn' er forskellen mellem de 82-97-årige og henholdsvis de 52-62-årige og de 67-77-årige statistisk signifikant. Forskellen mellem de 52-62-årige og de 67-77-årige er ikke statistisk signifikant. For gruppen 'forældre/svigerforældre' er forskellen mellem de 52-62-årige og de 67-77-årige statistisk signifikant.

Note: ¹ Respondenterne har kunnet svare 'ja' til at have hjulpet både forældre/svigerforældre og egne udeboende børn. Nogle respondenter går således igen i begge grupper. Summen af andelen på tværs af de to grupper for hver af de tre aldersgrupper er således i flere tilfælde større end andelen af de tre aldersgrupper, der samlet set har hjulpet forældre/svigerforældre og/eller egne udeboende børn.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

Hjælpen til egne udeboende børn har vi også undersøgt over tid, altså for hver af Ældredatabasens fem bølger, dvs. i henholdsvis 1997, 2002, 2007, 2012 og 2017. Som følge af at alderssammensætningen ændrer sig mellem Ældredatabasens bølger, jf. karakteristika beskrevet i afsnit 2.2, fokuserer vi i dette afsnit på kohorteforskelle, dvs. på forskelle mellem mennesker, der er på samme alderstrin, men på forskellige tidspunkter. Vi viser således for specifikke aldre, fx de 67-årige for sig, udviklingen 1997-2017 i andelen med egne udeboende børn, der inden for den seneste måned har hjulpet deres børn med én eller flere af følgende dagligdagsaktiviteter: rengøring, vask, indkøb eller madlavning, at vedligeholde bolig eller have og at passe børnebørn. I modsætning til tværsektionsanalyserne for 2017 ovenfor inkluderer hjælpen ikke kørsel til og fra steder og personlig pleje, da disse spørgsmål kun er stillet i 2017. Vi ser bort fra de ældste ældre, de 92-97-årige, da de kun er med i henholdsvis de seneste to bølger og den seneste bølge af Ældredatabasen, og datagrundlaget for dem desuden er meget begrænset.

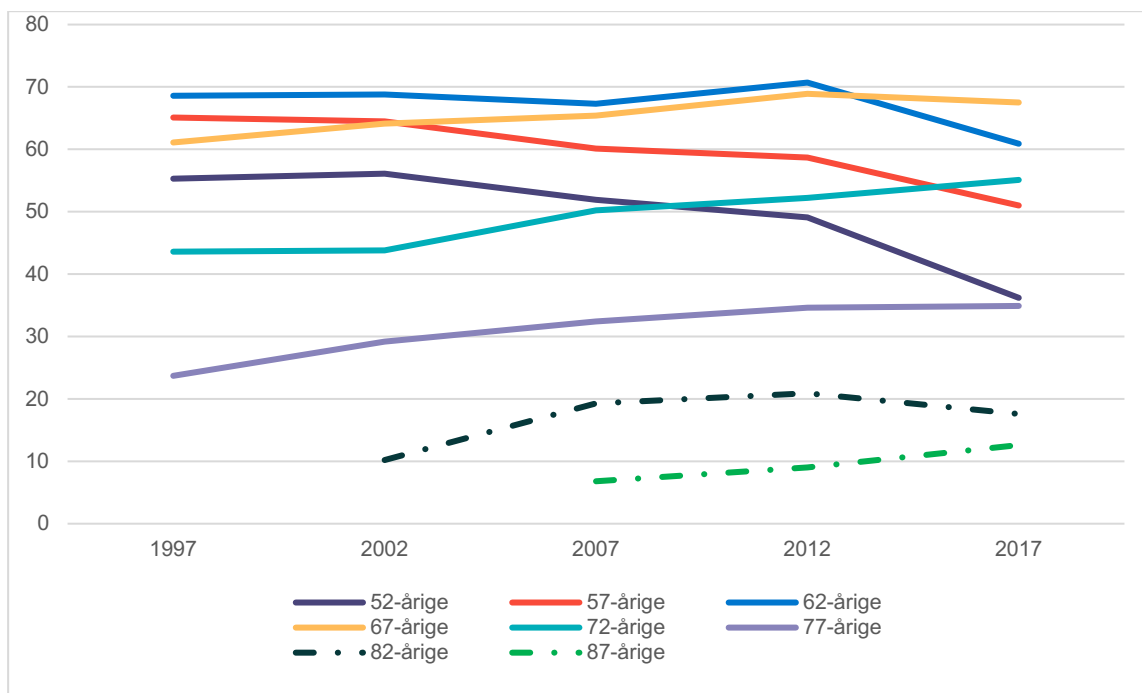
Figur 4.19 viser, at udviklingen i andelen af de ældre, der har hjulpet deres egne udeboende børn med én eller flere dagligdagsaktiviteter inden for den seneste måned, adskiller sig markant på tværs af aldre. Blandt de yngste ældre, de 52- og 57-årige, er andelen faldet kontinuerligt i hele perioden, fra 55 til 36 pct. for de 52-årige og fra 65 til 51 pct. for de 57-årige mellem 1997 og 2017. For de 62-årige har udviklingen været stabil til og med 2007, hvorefter andelen toppede i 2012 med 71 pct.,

der oplyste at have hjulpet deres egne udeboende børn inden for den seneste måned, mens 2017 var et lavpunkt med 61 pct. For alle tre aldre gælder, at andelen er statistisk signifikant mindre i 2017 end i 1997. Det gælder i øvrigt for hele perioden – med 2017 som en undtagelse – at det er de 62-årige, der har hjulpet deres børn i størst udstrækning.

I 2017 er det de 67-årige, der oftest har hjulpet. Det er i det hele taget et væsentligt træk ved udviklingen i perioden 1997-2017, at mens de yngste ældre hjælper deres børn i mindre og mindre grad, hjælper de 72-, 77-, 82- og 87-årige omvendt deres børn i større og større grad, omend niveauet af hjælp for de 77-, 82- og 87-åriges vedkommende ikke når niveauet for de øvrige aldre i nogen af undersøgelsesårene. Dog er de 77-årige i 2017 nået op på niveau med de 52-årige (andelen, der har hjulpet deres børn, er således henholdsvis 35 og 36 pct.). Det gælder for alle aldre fra de 72-årige og opefter, at andelen er statistisk signifikant større i 2017 end i 1997 (for de 82-årige er andelen statistisk signifikant større end i 2002 og for de 87-årige er den statistisk signifikant større end i 2007). Det ser altså ud til, at de, der endnu befinder sig i den arbejdsdygtige alder, hvoraf mange stadig har arbejdsrelaterede forpligtelser, i mindre grad finder tid til at hjælpe deres udeboende børn (jf. Siren & Casier, 2018). En udskudt tilbagetrækningsalder hen over perioden kan således være med til at forklare, at de yngste ældre er blevet "mindre hjælpsomme" mellem 1997 og 2017. Derimod har dem, der er nået ind i pensionsalderen, fået et større overskud til at hjælpe. Sidstnævnte kan bl.a. hænge sammen med den generelt forbedrede helbredstilstand blandt ældre inden for perioden (Siren & Larsen, 2018). Udviklingen i gennemsnitsalderen blandt førstegangsfødende kvinder (kontinuerligt stigende i perioden fra 27,6 år i 1997 til 29,2 år i 2017¹⁴) kan formodentlig også have noget at sige i forhold til hjælpen mellem generationer. Jævnfør hypotesen om, at man dermed også i gennemsnit bliver bedsteforælder senere i dag end for 20 år siden, vil færre af de yngste ældre have mulighed for eksempelvis at hjælpe deres børn med at passe børnebørn, da de endnu ingen har.

¹⁴ Jf. Statistikbankens tabel 'FOD11', Danmarks Statistik.

Figur 4.19 Andelen, der inden for den seneste måned har hjulpet deres udeboende børn med én eller flere dagligdagsaktiviteter. Særskilt for alder. 1997, 2002, 2007, 2012 og 2017. Procent

Anm.: 1997: N = 4.886; 2002: N = 6.768; 2007: N = 7.819; 2012: N = 7.925; 2017: N = 6.723

Aldrene 82 år og 87 år findes ikke for 1997. Alderen 87 år findes ikke for 2002. Aldrene 92 år og 97 år er udeladt, da de alene findes i 2012 og 2017, og datagrundlaget derudover er meget begrænset.

Kilde: Ældredatabasens 1.-5. bølge (hhv. 1997, 2002, 2007, 2012 og 2017).

5 Oplevede sociale relationer

I denne sidste del af rapporten belyser vi de ældres *oplevede* sociale relationer i 2017. I afsnit 5.1 undersøger vi således, i hvilken grad de ældre oplever, at de får social støtte fra familie, venner og bekendte samt andre i deres omgivelser. I afsnit 5.2 fokuserer vi på oplevede negative sociale relationer og i afsnit 5.3 på oplevet ensomhed blandt de ældre.

5.1 Social støtte

Vi undersøger i det følgende, i hvor høj grad de ældre oplever, at de har social støtte tilgængelig fra deres omgivelser. Spørgsmålsbatteriet, der bruges i Ældredatabasens 5. bølge, er blevet udviklet af Rand Corporation til brug i Medical Outcomes Survey (MOS), og det er blevet valideret i internationale studier (Sherbourne & Steward, 1991). Fordelen med batteriet er, at kilden til den sociale støtte, man bliver spurgt om, er uspecificeret. Det vil sige, at alle respondenter kan besvare spørgsmålene uanset deres familieforhold eller sociale netværk. Batteriet består af 19 spørgsmål (jf. Tabel 5.1 nedenfor), som alle besvares med skalaen: Aldrig – Sjældent – Sommetider – Ofte – Altid. Man kan danne score til enten et samlet udtryk for social støtte eller et udtryk for de forskellige typer af social støtte: følelsesmæssig støtte, håndgribelig støtte, kærlig støtte og positiv social støtte.

Svarene 'aldrig', 'sjældent', 'sommetider', 'ofte' eller 'altid' er for hvert spørgsmål tildelt værdien henholdsvis 1, 2, 3, 4 og 5. Værdien 1 betyder således, at respondenter har svaret 'aldrig' til pågældende spørgsmål, dvs. at vedkommende oplever minimal social støtte på dette punkt, mens værdien 5 omvendt betyder, at respondenter har svaret 'altid' til pågældende spørgsmål, dvs. at vedkommende oplever maksimal social støtte på dette punkt. På baggrund heraf har vi omkodet og konstrueret et sumindeks for social støtte¹⁵, som går fra 0 til 100, hvor 0 indikerer, at respondenter oplever minimal social støtte på alle punkter, mens 100 indikerer, at respondenter oplever maksimal social støtte på alle punkter. Vi har efterfølgende valgt at inddele skalaen i følgende fem intervaller: 0 op til 25 (blot benævnt 25-50), 25 op til 50 (25-50), 50 op til 75 (50-75), 75 op til 100 (75-100) og 100. Sidstnævnte har fået en kategori for sig, da en betydelig andel af respondenterne oplever at få maksimal social støtte, se nedenfor. Knap 9 pct. af respondenterne har svaret 'ved ikke' til eller er uoplyste på mindst ét af disse 19 spørgsmål. Disse indgår ikke i sumindekset.

¹⁵ Det såkaldte 'Social Support Index', se fx https://www.rand.org/health/surveys_tools/mos/social-support.html.

Tabel 5.1 Mål for social støtte, udviklet i Medical Outcomes Study (MOS)

"Hvor ofte er følgende former for støtte tilgængelig for dig: Hvor ofte er der..."

(Følelsesmæssig støtte)

- ... nogen, der er parat til at lytte til dig, når du har behov for at snakke?
- ... nogen, der kan hjælpe dig med at forstå en situation ved at give dig den nødvendige information?
- ... nogen, der kan give dig gode råd i en krisesituation?
- ... nogen, der kan være din fortrolige, og som du kan tale med om dig selv og dine problemer?
- ... nogen, hvis råd du føler, du kan bruge?
- ... nogen, du kan dele din frygt og dine mest private bekymringer med?
- ... nogen, du kan henvende dig til for at få hjælp til at håndtere et personligt problem?
- ... nogen, der forstår dine problemer?

(Håndgribelig støtte)

- ... nogen, der ville kunne hjælpe dig, hvis du var sengeliggende?
- ... nogen, der tager dig til lægen, hvis det er nødvendigt?
- ... nogen, der kan lave mad til dig, hvis du ikke selv er i stand til at gøre det?
- ... nogen, der ville kunne hjælpe dig med daglige praktiske gøremål, hvis du var syg?

(Kærlig støtte)

- ... nogen, som udviser kærlighed og hengivenhed til dig?
- ... nogen, du elsker og får dig til at føle, at du er elsket?
- ... nogen, der krammer dig?

(Positiv social støtte)

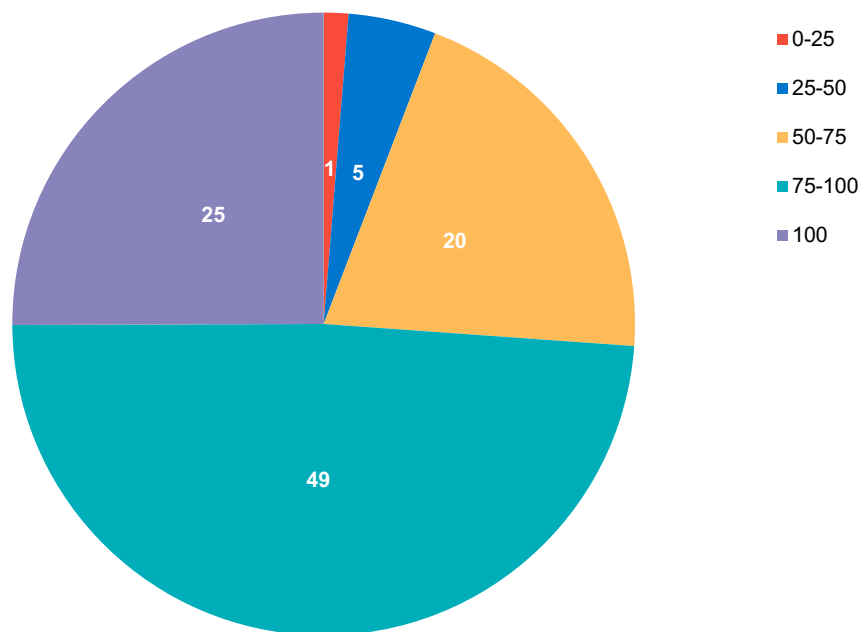
- ... nogen, du kan have det sjovt med?
- ... nogen, du kan slappe af sammen med?
- ... nogen, du kan lave hyggelige aktiviteter sammen med?

(Ekstra spørgsmål)

- ... nogen, hvis selskab kan få dig til at glemme dine bekymringer?

Respondenterne i 2017 oplever generelt en høj grad af social støtte. Det fremgår således af Figur 5.1, at hele 25 pct. oplever maksimal støtte på alle punkter, de har altså en sumindeksscore på 100, mens halvdelen (49 pct.) har en score fra 75 og op til 100, og endnu 20 pct. har en score fra 50 og op til 75. Der er således kun 6 pct. af respondenterne, der ligger i den nedre halvdel (sumindeksscore fra 0 og op til 50), hvad angår oplevet social støtte.

Figur 5.1 Indeks over graden af oplevet social støtte fra familie, venner, bekendte eller øvrige omgivelser. 2017. Procent

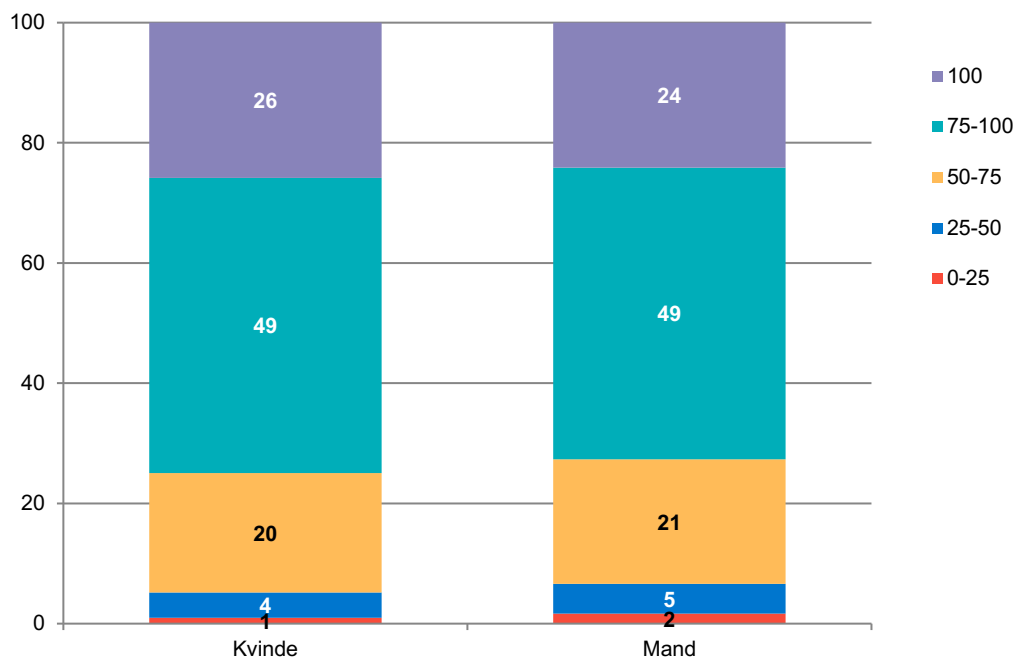

Anm.: N = 9.191

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

Der er kun minimale forskelle mellem kvinder og mænd, hvad angår oplevet social støtte, til kvinders fordel, jf. Figur 5.2. Forskellen i fordelingen er dog statistisk signifikant.

Figur 5.2 Sumindeks (intervaller) over graden af oplevet social støtte fra familie, venner, bekendte eller øvrige omgivelser. Særskilt for køn. 2017. Procent

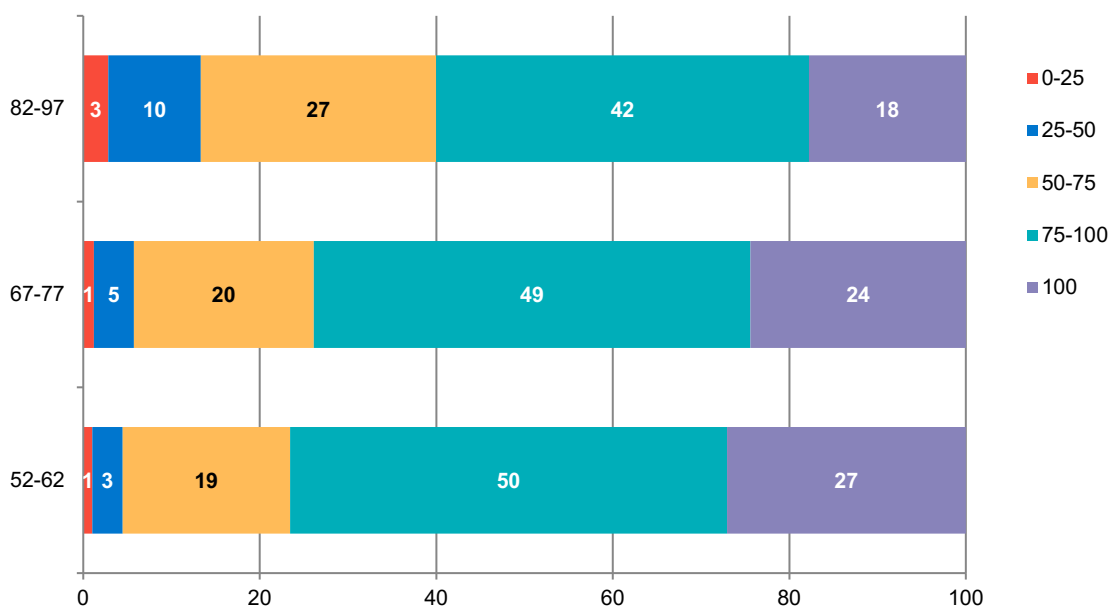
Anm.: Kvinder: N = 4.884; Mænd: N = 4.307

Forskellen i fordelingen på sumindeks-intervallerne mellem kvinder og mænd er testet med en χ^2 -test. Der er anvendt en grænse for statistisk signifikans på et 5-procents-niveau. Forskellen er statistisk signifikant.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

Der er noget større forskelle, når vi ser på tværs af aldersgrupper, jf. Figur 5.3. De ældste ældre, de 82-97-årige, oplever i mindre grad at få social støtte fra familie, venner, bekendte og øvrige omgivelser end de 67-77-årige, som igen oplever at få social støtte i mindre grad end de 52-62-årige. Eksempelvis er andelen, der oplever at få maksimal social støtte, 18 pct. blandt de 82-97-årige mod henholdsvis 24 og 27 pct. blandt de 67-77-årige og de 52-62-årige, mens andelen i den nedre halvdel (sumindeksscore fra 0 og op til 50) er henholdsvis 13, 6 og 4 pct. blandt de 82-97-årige, 67-77-årige og 52-62-årige. Alle tre parvise forskelle i fordelingen er statistisk signifikante.

Figur 5.3 Sumindeks (intervaller) over graden af oplevet social støtte fra familie, venner, bekendte eller øvrige omgivelser. Særskilt for aldersgrupper. 2017. Procent

Anm.: 52-62-årige: N = 4.445; 67-77-årige: N = 3.868; 82-97-årige: N = 878

Forskellen i fordelingen på sumindeks-intervallerne mellem aldersgrupper er testet parvis med en χ^2 -test. Der er anvendt en grænse for statistisk signifikans på et 5-procents-niveau. Alle tre parvise forskelle er statistisk signifikante.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

Ovenfor har vi set på graden af oplevet social støtte overordnet set. I det følgende undersøger vi de forskellige dimensioner af oplevet social støtte, som indikeret i Tabel 5.1, hver for sig. Figur 5.4 viser for hver af de fire dimensioner af social støtte den gennemsnitlige sumindeksscore særskilt for køn. Vi finder, at kvinder i gennemsnit har en statistisk signifikant højere sumindeksscore på dimensionerne 'følelsesmæssig social støtte' og 'kærlig social støtte'. Substantielt set er forskellen i den gennemsnitlige sumindeksscore dog relativt lille. For 'følelsesmæssig social støtte' er den således 84,7 blandt kvinder og 81,6 blandt mænd, mens den for 'kærlig social støtte' er 87,4 blandt kvinder og 85,2 blandt mænd. 'Kærlig social støtte' er samtidig den dimension med de højeste gennemsnit, om end den ikke er meget højere end for de andre dimensioner. Der er ikke statistisk signifikante forskelle mellem kvinder og mænd, hvad angår de to dimensioner 'håndgribelig social støtte' og 'positiv social støtte'.

I overensstemmelse med resultaterne ovenfor viser figuren desuden, at den overordnede gennemsnitlige sumindeksscore er statistisk signifikant højere blandt kvinder (85,0) end mænd (83,7), selvom forskellen substantielt set er ganske lille.

Figur 5.4 Forskellige dimensioner af social støtte, gennemsnittet af sumindeks på en skala fra 0 til 100. Særsklit for køn. 2017. Procent

Anm.: Kvinder: N = 4.884-5.246; Mænd: N = 4.307-4.753

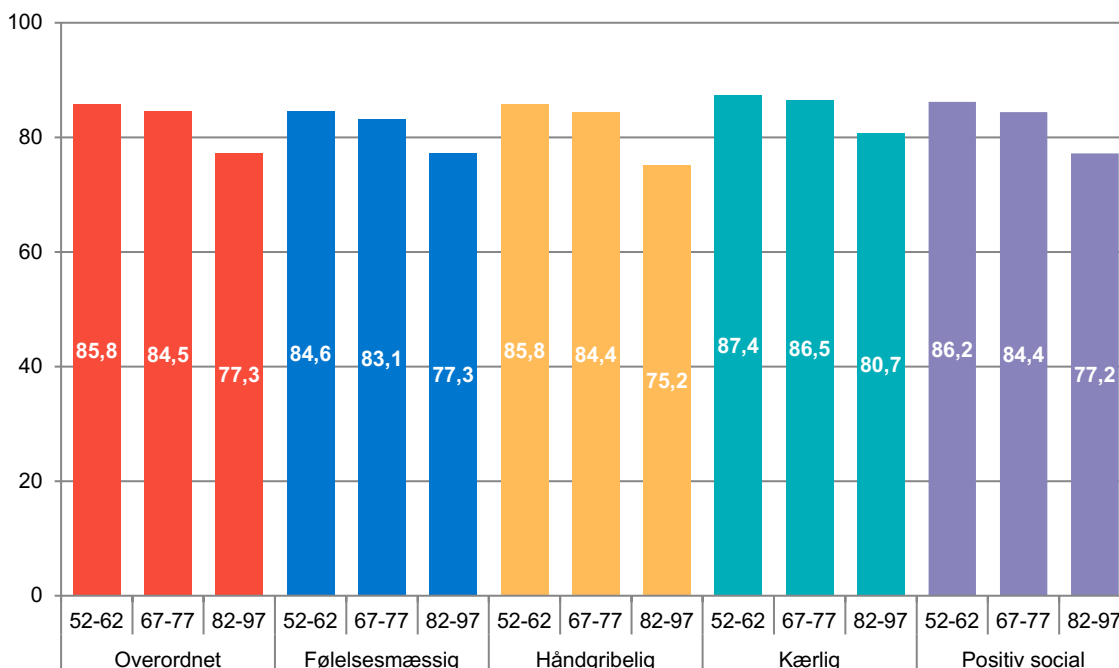
1. decimal er undtagelsesvis medtaget for hvert gennemsnit.

Forskellen i gennemsnittet af sum-indekset mellem kvinder og mænd er for hver af de fire dimensioner af social støtte samt social støtte overordnet set testet med en χ^2 -test. Der er anvendt en grænse for statistisk signifikans på et 5-procents-niveau. Forskellen er statistisk signifikant for dimensionerne 'følelsesmæssig social støtte' og 'kærlig social støtte'. For dimensionerne 'håndgribelig social støtte' og 'positiv social støtte' er forskellen ikke statistisk signifikant. Overordnet set er forskellen statistisk signifikant.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

Alle fire dimensioner af oplevet social støtte falder med alderen og det på nogenlunde samme måde, jf. Figur 5.5. Det gælder således for alle fire dimensioner, at det særligt er mellem de 67-77-årige og 82-97-årige, at den gennemsnitlige sumindeksscore falder substantielt set. For dimensionen 'håndgribelig social støtte' falder den fx fra 85,8 over 84,4 til 75,2 mellem de 52-62-årige, 67-77-årige og 82-97-årige. Alle tre parvise forskelle mellem aldersgrupper er imidlertid statistisk signifikante. Det gælder også for de tre øvrige dimensioner og overordnet set.

Figur 5.5 Forskellige dimensioner af social støtte, gennemsnittet af sumindeks på en skala fra 0 til 100. Særskit for aldersgrupper. 2017. Procent

Anm.: 52-62-årige: N = 4.445-4.708; 67-77-årige: N = 3.868-4.276; 82-97-årige: N = 878-1.015

1. decimal er undtagelsesvis medtaget for hvert gennemsnit

Forskellen i gennemsnittet af sum-indekset mellem aldersgrupper er for hver af de fire dimensioner af social støtte samt social støtte overordnet set testet parvis med en χ^2 -test. Der er anvendt en grænse for statistisk signifikans på et 5-procents-niveau. Alle tre parvise forskelle er statistisk signifikante for alle fire dimensioner samt overordnet set.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

5.2 Negative sociale relationer

I dette afsnit undersøger vi oplevede negative sociale relationer blandt de ældre.

Respondenterne i 2017 er således blevet spurgt til følgende:

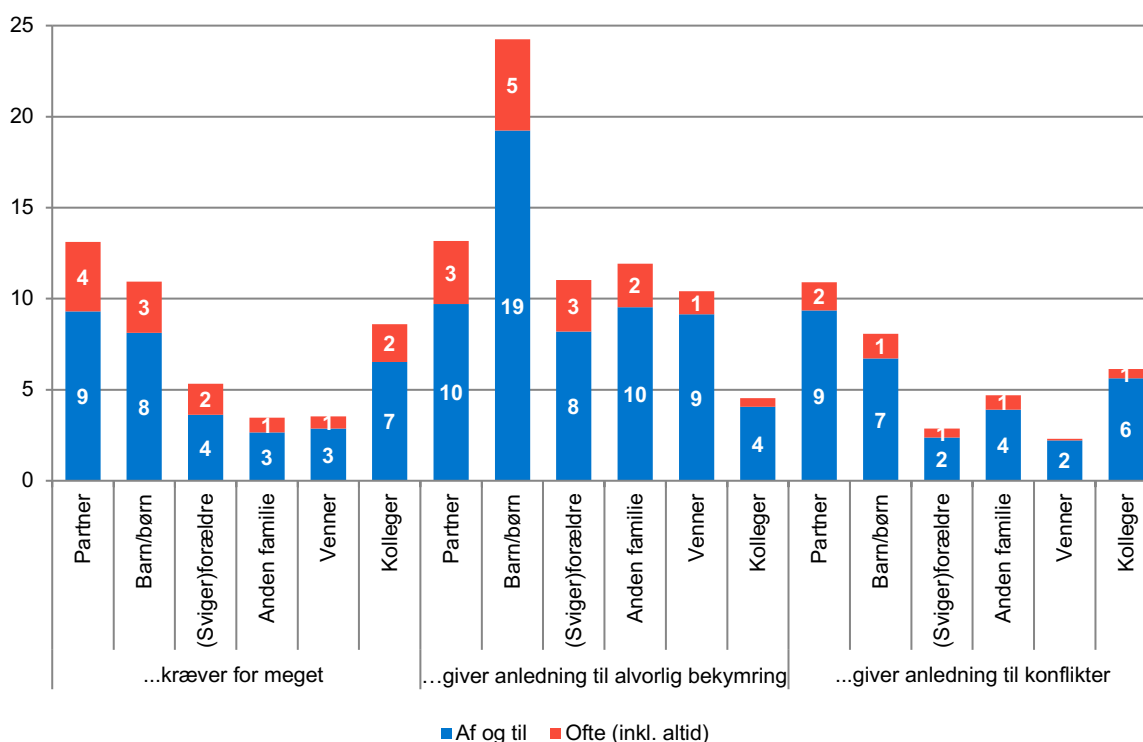
- Oplever du i din hverdag, at der er nogle af følgende personer [din partner, dit barn/dine børn, (sviger)forældre, anden familie, venner, kolleger], der kræver for meget af dig?
- Oplever du i din hverdag, at nogle af følgende personer [din partner, dit barn/dine børn, (sviger)forældre, anden familie, venner, kolleger] gør dig alvorligt bekymret?
- Hvor ofte oplever du i din hverdag konflikter med nogle af følgende personer [din partner, dit barn/dine børn, (sviger)forældre, anden familie, venner, kolleger]?

Det har for hvert af de tre spørgsmål været muligt at svare 'altid', 'ofte', 'af og til', 'sjældent', 'aldrig' eller 'har ingen' til hver af de seks relationer (partner, børn, (sviger)forældre, anden familie, venner, kolleger). Da kun ganske få har svaret 'altid' på tværs af spørgsmål og relationer, har vi valgt at lægge kategorierne 'altid' og 'ofte' sammen i én kategori, nemlig i kategorien 'ofte (inkl. altid)', når vi undersøger de negative sociale relationer.

Figur 5.6 viser dels andelen blandt respondenterne, der af og til henholdsvis ofte oplever, at deres relationer henholdsvis kræver for meget af dem og gør dem alvorligt bekymrede, dels andelen, der

af og til henholdsvis ofte oplever konflikter med deres relationer. Overordnet set finder vi, at det er et mindretal, der af og til oplever disse tre forhold, og kun ganske få oplever dem ofte (inkl. altid). Flest oplever, at deres relationer gør dem alvorligt bekymrede; det drejer sig især om deres børn. Lige knap hver fjerde respondent (24 pct.) har således oplyst, at et eller flere af deres børn gør dem alvorligt bekymrede af og til eller ofte, og heraf er de 5 pct. ofte eller altid alvorligt bekymrede for deres børn. Mellem 11 og 13 pct. af respondenterne har oplyst, at deres partner, (sviger)forældre eller anden familie gør dem alvorligt bekymrede af og til eller ofte. Derimod gælder det kun godt 4 pct. af respondenterne, når det kommer til deres kolleger.¹⁶ Mellem 4 og 13 pct. af respondenterne oplever, at deres relationer af og til eller ofte kræver for meget af dem, alt efter hvilken relation der er tale om. Det er især partneren, som af og til eller ofte kræver for meget (13 pct.), mens færrest oplever, at anden familie og venner kræver for meget af dem (begge 4 pct.). Mellem 2 og 11 pct. af respondenterne oplever af og til eller ofte konflikter med deres relationer, alt efter hvilken relation der er tale om. Også her er det især partneren, der af og til eller ofte opleves konflikter med (11 pct.), mens der sjældnest opleves konflikter med venner (2 pct.).

Figur 5.6 Andelen, der henholdsvis af og til eller ofte (inkl. altid) oplever, at ... 2017. Procent

Anm.: N = 10.047-10.058

Hver respondent har, med få undtagelser, svaret på alle relationer for hver af de tre spørgsmål.

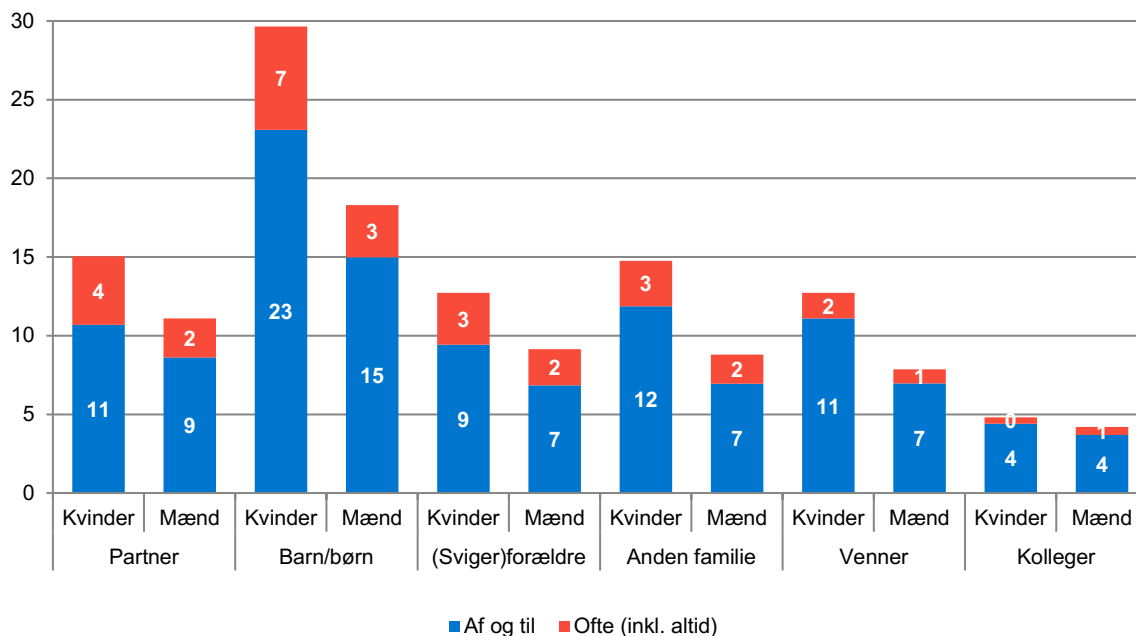
Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

Særskilt for køn finder vi stort set ingen forskelle mellem kvinder og mænd, hvad angår andelen, der af og til eller ofte oplever, at deres forskellige relationer dels kræver for meget af dem, dels giver anledning til konflikter (ej vist). Derimod oplever kvinder i større omfang end mænd, at deres forskellige relationer af og til eller ofte giver dem anledning til alvorlig bekymring, jf. Figur 5.7. Forskellen er mest udtalt hvad angår børn. Det er således 23 og 7 pct. af kvinderne, der henholdsvis af og

¹⁶ Ved læsning af resultaterne er det værd at have in mente, at en del af respondenterne ingen partner og/eller (sviger)forældre har, og at de ofte befinder sig uden for den arbejdsdygtige alder og derfor heller ingen kolleger har. De fleste af disse respondenter har derfor naturligt nok ikke kunnet svare hverken af og til eller ofte på spørgsmålet, om deres partner, (sviger)forældre og/eller kolleger gør dem alvorligt bekymrede. Det samme gælder de to øvrige spørgsmål.

til og ofte oplever, at deres barn/børn gør dem alvorligt bekymrede (samlet set 30 pct.), mens det gælder henholdsvis 15 og 3 pct. af mændene (samlet 18 pct.).

Figur 5.7 Andelen, der henholdsvis af og til eller ofte (inkl. altid) oplever, at ... [...] ... giver anledning til alvorlig bekymring. 2017. Særskilt for køn. Procent

Anm.: Kvinder: N = 4.779-4.786; Mænd: N = 5.267-5.272

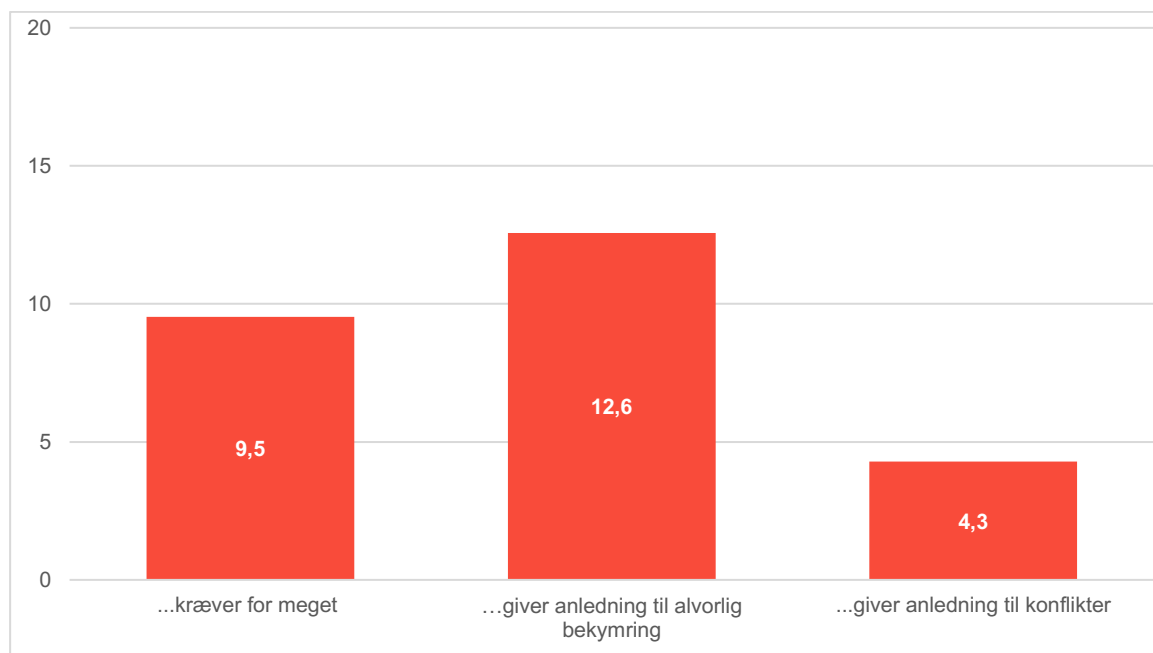
Hver respondent har, med få undtagelser, svaret på alle relationer for hver af de tre spørgsmål.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

Vi har desuden undersøgt, i hvilket omfang respondenterne oplever, at mindst én af deres relationer ofte (inkl. altid) henholdsvis kræver for meget af dem og gør dem alvorligt bekymrede, samt hvor stor en andel der ofte (inkl. altid) oplever konflikter med mindst én af deres relationer.

Det fremgår af Figur 5.8, at hver 10. respondent (9,5 pct.) oplever, at mindst én af deres relationer (partner, børn, (sviger)forældre, anden familie, venner, kolleger) ofte kræver for meget af dem. Lidt flere, 12,3 pct., oplever, at mindst én af deres relationer ofte giver anledning til alvorlig bekymring. Derimod oplever kun 4,3 pct., at mindst én af deres relationer ofte giver anledning til konflikter.

Figur 5.8 Andelen, der oplever, at mindst én relation ofte (inkl. altid) ... 2017. Procent

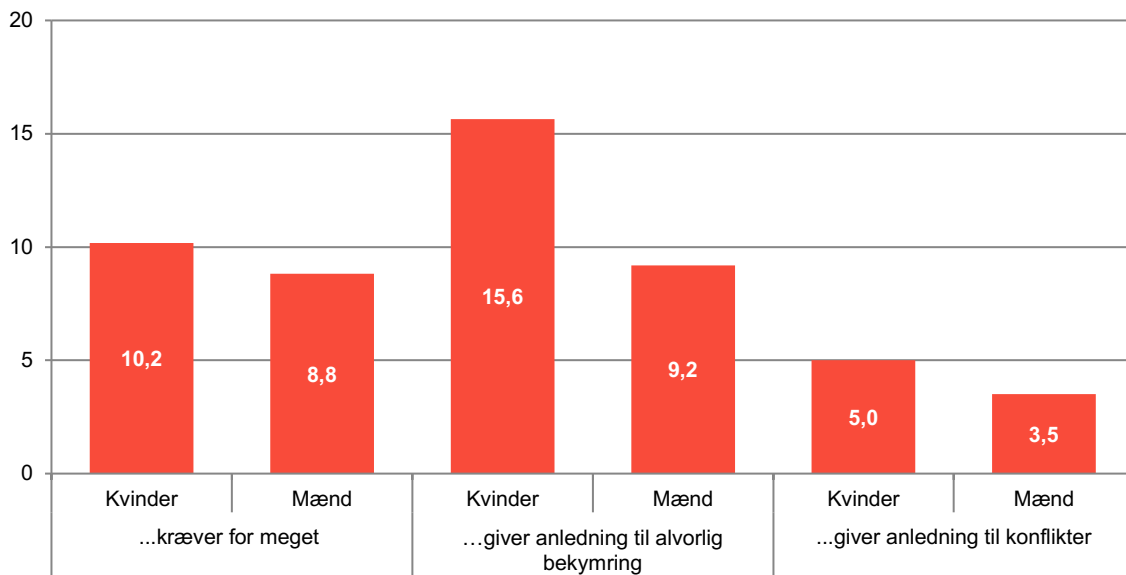

Anm.: N = 10.062

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

Sammenligner vi kvinder og mænd, finder vi, jf. Figur 5.9, at kvinder i større omfang end mænd ofte oplever negative sociale relationer med mindst én af deres relationer. Det gælder især relationer, der giver anledning til alvorlig bekymring. Andelen, der oplever, at mindst én af deres relationer ofte giver anledning til alvorlig bekymring, er således 15,6 pct. blandt kvinder mod 9,2 pct. blandt mænd. Forskellen mellem kvinder og mænd er mindre hvad angår de to øvrige forhold, men for alle tre forhold gælder, at andelen er statistisk signifikant større blandt kvinder.

Figur 5.9 Andelen, der oplever, at mindst én relation ofte (inkl. altid) ... Særskilt for køn. 2017. Procent

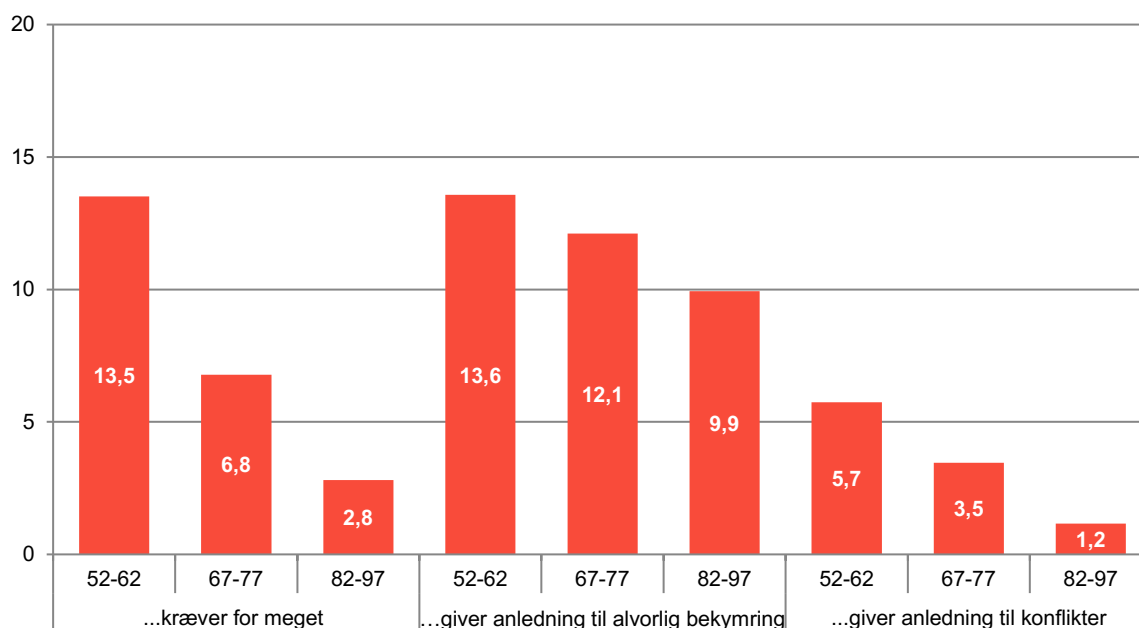

Anm.: Kvinder: N = 5.275; Mænd: N = 4.787

Forskellen i andelen mellem kvinder og mænd er for hvert spørgsmål testet med en χ^2 -test. Der er anvendt en grænse for statistisk signifikans på et 5-procents-niveau. Forskellen er for hvert spørgsmål statistisk signifikant.

Andelen, der ofte oplever negative sociale relationer med mindst én af deres relationer, falder støt med alderen, jf. Figur 5.10. Eksempelvis er andelen, der oplever, at mindst én af deres relationer ofte kræver for meget af dem, 13,5 pct. blandt de 52-62-årige, 6,8 pct. blandt de 67-77-årige og 2,8 pct. blandt de 82-97-årige, mens andelen, der ofte oplever konflikter med mindst én af deres relationer, er 5,7 pct. blandt de 52-62-årige, 3,5 pct. blandt de 67-77-årige og 1,2 pct. blandt de 82-97-årige. En del af forklaringen herpå kan naturligvis være, at andelen af respondenter, der ikke har haft mulighed for at svare hverken af og til eller ofte på spørgsmålene, stiger med alderen, da andelen uden partner, (sviger)forældre og/eller kolleger naturligt nok også stiger hen over de tre aldersgrupper.

Figur 5.10 Andelen, der oplever, at mindst én relation ofte (inkl. altid) ... Særskilt for aldersgrupper. 2017. Procent

Anm.: 52-62-årige: N = 4.722; 67-77-årige: N = 4.304; 82-97-årige: N = 1.036

Forskellen i andelen mellem aldersgrupper er for hvert spørgsmål testet parvis med en χ^2 -test. Der er anvendt en grænse for statistisk signifikans på et 5-procents-niveau. Alle parvise forskelle er for hvert spørgsmål statistisk signifikante med undtagelse af forskellen mellem de 67-77-årige og 82-97-årige med hensyn til andelen, der oplever, at mindst én relation ofte (inkl. altid) giver anledning til alvorlig bekymring.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

5.3 Ensomhed

Ældredatabasens 5. bølge berører også emnet ensomhed.

Respondenterne i 2017 er således blevet spurgt til følgende: "Hvor ofte..."

- ... føler du dig isoleret fra andre?
- ... føler du, at du savner nogen at være sammen med?
- ... føler du dig udenfor?

På baggrund af disse tre spørgsmål kan man konstruere den såkaldte 'Three-Item Loneliness Scale' (T-ILS) (se fx Hughes et al., 2004), som er udviklet til at belyse ensomhed i større befolkningsundersøgelser.¹⁷

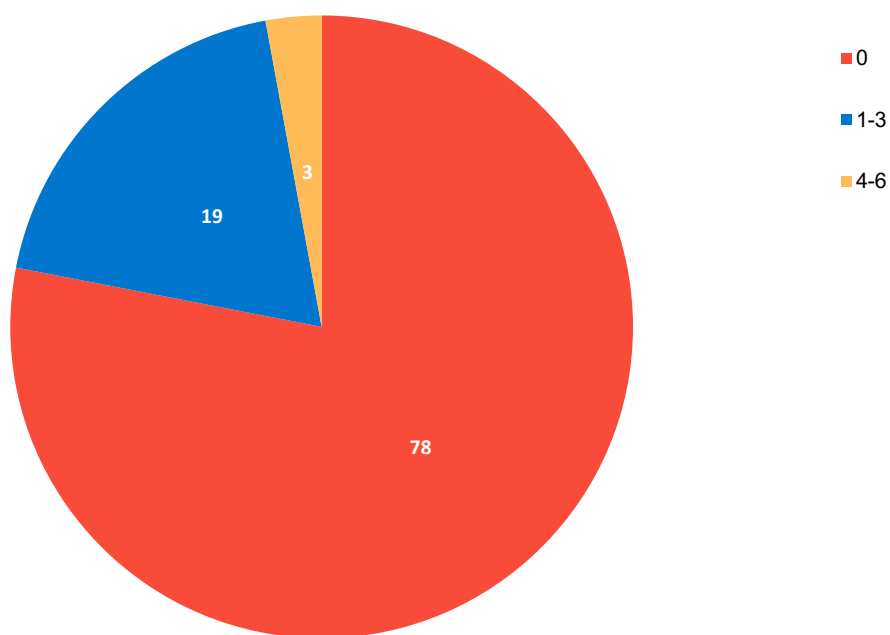
Til hvert af de tre ovennævnte spørgsmål har det været muligt at svare 'sjældent', 'engang imellem' eller 'ofte' – svar, vi efterfølgende har tildelt værdien henholdsvis 0, 1 og 2. Værdien 0 betyder således, at respondenterne har svaret 'sjældent' til pågældende spørgsmål, mens værdien 2 omvendt betyder, at respondenterne har svaret 'ofte' til pågældende spørgsmål. Vi har efterfølgende summeret værdien for hver af de tre spørgsmål til et sum-indeks, som går fra 0-6. En score på 0 indikerer, at

¹⁷ T-ILS er en forkortet udgave af 'UCLA Loneliness Scale', som består af 20 udsagn og er det mest anvendte og anerkendte instrument til måling af ensomhed blandt yngre/midaldrende voksne og ældre. UCLA er et endimensionelt måleredskab, der belyser ensomhed som en global følelse, der varierer i den oplevede intensitet. T-ILS er på den baggrund et godt bud på et valideret måleinstrument, der kan bruges til at belyse ensomhed i undersøgelser, hvori der indgår en lang række variable og der derfor sjældent er mulighed for at anvende længere måleredskaber (Lasgaard & Friis, 2015).

den ældre sjældent føler sig ensom, hvorimod en score på 6 er ensbetydende med, at den ældre ofte føler sig ensom. Idet det kun er en meget lille andel af de ældre, som scorer højt på sum-indekset, har vi valgt at reducere sum-indekset til at omfatte følgende intervaller: 0, 1-3 og 4-6. Ældre, som scorer 1-3 på sum-indekset, har således svaret enten 'engang imellem' til et eller flere af de tre spørgsmål eller 'engang imellem' til ét af spørgsmålene og 'ofte' til et andet af spørgsmålene, mens ældre, som scorer 4-6, har svaret enten 'engang imellem' til to af de tre spørgsmål og 'ofte' til mindst ét af spørgsmålene eller har svaret 'ofte' til flere af spørgsmålene. Enkelte respondenter har svaret 'ved ikke' til eller er uoplyste på mindst ét af de tre spørgsmål. Disse indgår ikke i sum-indekset.

Som nævnt finder vi, jf. Figur 5.11, at de ældre i 2017 i langt overvejende grad kun sjældent føler sig ensomme. Hele 78 pct. af respondenterne har således en sumindeksscore = 0. Omvendt er det meget få, der befinder sig i den anden ende af skalaen. Kun 3 pct. af respondenterne har således en sum-indeksscore = 4-6. Det kan meget vel tænkes, at en del af forklaringen på dette meget positive billede skal findes i, at der som nævnt i afsnit 2.2 må formodes at være en mindre grad af positiv selektion i stikprøven.

Figur 5.11 Sum-indeks (intervaller) over ensomhed. 2017. Procent

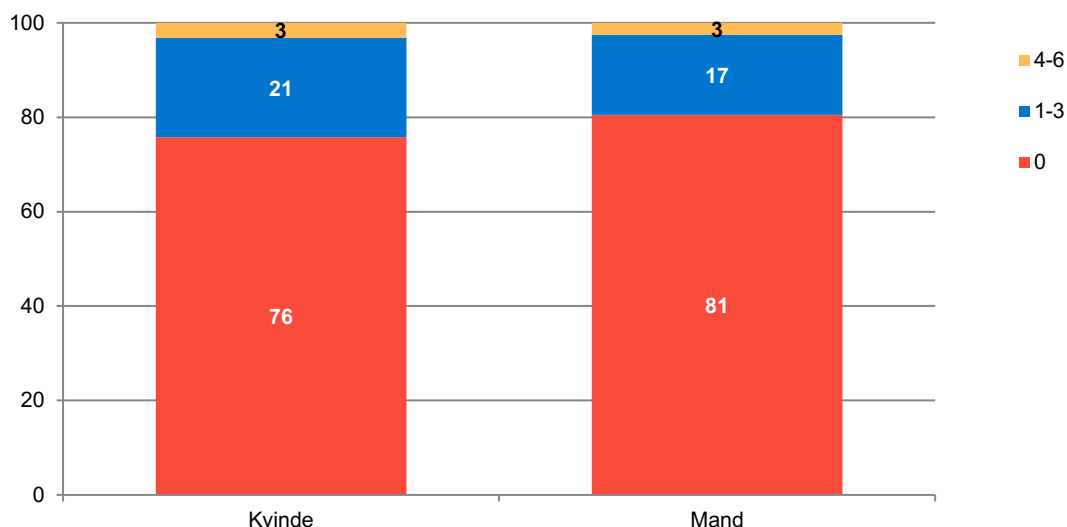

Anm.: N = 10.015

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

Figur 5.12 viser, at andelen, der sjældent føler sig ensom, er lidt større blandt mænd (81 pct.) end blandt kvinder. Der er imidlertid lige få (3 pct.) blandt både kvinder og mænd, der omvendt ofte føler sig ensom. Forskellen i fordelingen på sum-indekset mellem kvinder og mænd er statistisk signifikant.

Figur 5.12 Sum-indeks (intervaller) over ensomhed. 2017. Særskilt for køn. Procent

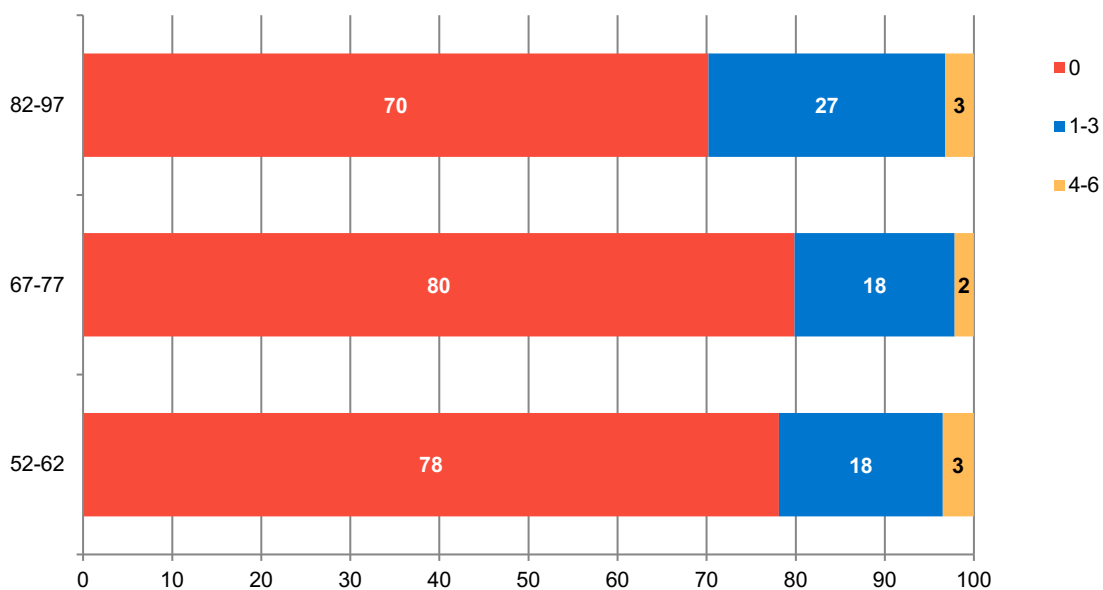
Anm.: Kvinder: N = 5.253; Mænd: N = 4.762

Forskellen i fordelingen på sum-indekset over ensomhed mellem kvinder og mænd er testet med en χ^2 -test. Der er anvendt en grænse for statistisk signifikans på et 5-procents-niveau. Forskellen er statistisk signifikant.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

Andelen, der sjældent føler sig ensom, er ligeledes større blandt de yngste ældre, de 52-62-årige, sammenlignet med de ældste ældre, de 82-97-årige, jf. Figur 5.13. Andelen er henholdsvis 78 og 70 pct. Andelen, der omvendt ofte føler sig ensom, er derimod lige beskeden, nemlig 3 pct. for både de 52-62-årige og 82-97-årige. Forskellen i fordelingen på sum-indekset mellem de to aldersgrupper er statistisk signifikant. Fordelingen på sum-indekset for de 62-52-årige og de 67-77-årige ligner hinanden meget, men også her er forskellen statistisk signifikant.

Figur 5.13 Sumindeks (intervaller) over ensomhed. 2017. Særskilt for aldersgrupper. Procent

Anm.: 52-62-årige: N = 4.708; 67-77-årige: N = 4.277; 82-97-årige: N = 1.030

Forskellen i fordelingen på sumindekset over ensomhed mellem de to aldersgrupper er testet med en χ^2 -test. Der er anvendt en grænse for statistisk signifikans på et 5-procents-niveau. Alle tre parvise forskelle er statistisk signifikante.

Kilde: Ældredatabasens 5. bølge (2017).

6 Opsamling og konklusion

I denne rapport har vi analyseret og beskrevet de familiære og sociale relationer blandt den del af den danske befolkning, som er 52 år og derover. I analyserne har vi taget udgangspunkt i data fra Ældredatabasens 5. bølge indsamlet i 2017, men i enkelte analyser har vi desuden undersøgt udviklingen mellem 1997 og 2017 på baggrund af alle Ældredatabasens fem bølger.

Vores resultater viser, at det sene voksenliv består af forskellige faser, som i høj grad har deres egne karakteristika. Jo ældre bliver vi, jo større er sandsynligheden for at leve alene, at have mistet flere nære relationer på grund af dødsfald og at have et tyndere socialt netværk. I de sidste år af livet er der større sandsynlighed for, at andre hjælper os, end at vi hjælper de andre. Men med voksende alder er sandsynligheden også større for at have børnebørn, at have mere tid til samvær og at opleve ens sociale relationer i mindre grad som krævende eller som nogle, der giver anledning til alvorlig bekymring eller konflikter.

Der er dog områder, hvor aldersgrupperne ikke adskiller sig bemærkelsesværdigt fra hinanden. Socialt samvær med venner og bekendte eller ens udeboende børn er på et relativt højt niveau på tværs af aldersgrupper. Ligeledes er relationer med ens naboer stabile på tværs af aldersgrupper. På tværs af aldersgrupper er der – uanset alder – også kun en meget lille andel, nemlig 3 pct., der oplever en høj grad af ensomhed.

Vores resultater viser også tydelige kønsforskelle på mange områder. Kvindernes sociale netværk har et større omfang end mændenes, men kvinder oplever også oftere, at deres sociale relationer kræver for meget eller giver anledning til alvorlig bekymring eller konflikter. Kvinder lever oftere alene end mænd og oplever oftere ensomhed. Dog oplever kvinder en højere grad af social støtte fra deres omgivelser end mænd. Tidligere international forskning tyder på, at kvinder har en mere omsorgsfuld og kompleks tilgang til de sociale relationer og fx tager et større ansvar for de sociale relationer, de indgår i, end mænd gør. Denne kønsforskel kan være med til at forklare vores resultater, der viser, at ældre kvinder og mænd oplever de sociale relationer på forskellig vis.

Vores resultat om udviklingstendenser i forhold til enkestand er bemærkelsesværdigt. Resultatet tyder på, at som følge af den længere levetid, hvilket inden for de seneste år særligt gælder blandt mænd, er der betydeligt flere kvinder, især i den tredje alder, der har deres ægtefælle i live, end tilfældet var tidligere. Denne udviklingstendens kan ændre ældrelivets karakter for kvinder på betydelig vis og kan manifestere sig på forskellige områder såsom med hensyn til boligvalg, tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet, økonomi, trivsel og helbred. Fremtidig forskning kunne med fordel undersøge dette nærmere.

Ligeledes er vores resultat vedrørende hjælperelationer mellem ældre og deres voksne børn interessant. Der ses over tid et fald i udbredelsen af praktisk hjælp fra ældre til deres voksne børn i de yngste aldersgrupper (52-62 årige), stagnation for aldersgruppen 67-årige og en stigning for de ældre aldersgrupper (77-87 årige). En nylig artikel af Siren & Casier (2018), som analyserede Ældredatabasens data fra 1997-2012, har vist, at arbejde og oplevet stress formindsker sandsynligheden for at hjælpe voksne børn. Artiklen konkluderede, at den senere pensionsalder kan have betydning for de uformelle hjælperelationer mellem generationer. Resultaterne i denne rapport støtter til en vis grad disse konklusioner. Fremtidig forskning kunne også med fordel se nærmere på dette emne.

Vores analyser er deskriptive, og vi har set på hovedtræk i forhold til køn, alder og kohorter. Det implicerer, at vi ikke har kunnet tolke noget kausalt (om årsag og virkning) ud af de statistisk signifikante sammenhænge, vi har fundet i rapporten. Vi har alene kunnet sige noget om sammenhænge,

og i så fald i hvilken retning sammenhængene går. De deskriptive analyser tillader os ikke at sige noget om, hvorfor sammenhængene ser ud, som de gør. Det er desuden værd at have in mente, at vi i tværnsnitsanalyserne som hovedregel har samlet aldrene (fødselskohorterne) i nogle få og forholdsvis brede aldersgrupper (henholdsvis 52-62-årige, 67-77-årige og 82-97-årige). Det har vi gjort af hensyn til datamaterialets størrelse. Det implicerer imidlertid, at grupperne internt kan være heterogene. Derudover er der uden tvivl en vis heterogenitet blandt den ældre befolkning, som er knyttet til andre faktorer såsom indkomst og uddannelse. Det er vigtigt, at den fremtidige forskning også ser på årsags- og virkningssammenhænge og belyser de ovennævnte faktorerers betydning.

Litteratur

- Brown, S.L. & Wright, M.R. (2017). Marriage, Cohabitation, and Divorce in Later Life. *Innovation in Aging*, 1(2), igx015.
- Carstensen, L.L. (1992). Social and emotional patterns in adulthood: Support for socioemotional selectivity theory. *Psychology and Aging*, 7(3), 331-338.
- Danmarks Statistik (2018). *FOD11: Gennemsnitsalder for fødende kvinder og nybagte fædre*, <http://www.statbank.dk/FOD11>
- Herlofson, K. & Hagestad, G. (2011). Challenges in moving from macro to micro: Population and family structures in ageing societies. *Demographic Research*, 25(10), 337-370.
- Hughes, M.E., Waite, L.J., Hawkley, L.C., & Cacioppo, J.T. (2004). A short scale for measuring loneliness in large surveys: Results from two population-based studies. *Research on Aging*, 26(6), 655-672.
- Kjær, A.A., Poulsen, M.H. & Siren, A. (2016). *Respons og bortfald i ældredatabasen*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (SFI-notat).
- Lauritzen, H.H. (2014). *Ældres ressourcer og behov i perioden 1997-2012: Nyeste viden på baggrund af Ældredatabasen*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, (SFI-rapport 14:10).
- Lasgaard, M. & Friis, K. (2015). *Ensomhed i befolkningen: Forekomst og metodiske overvejelser*. Aarhus: CFK - Folkesundhed og Kvalitetsudvikling.
- Sherbourne, C.D. & Steward, A.L. (1991). The MOS social support survey. *Social Science & Medicine*, 32(6), 705-714.
- Siren, A. & Casier, F. (2018). Socio-economic and lifestyle determinants of giving practical support to adult children in the era of changing late life. *Ageing & Society*, 1-18.
- Siren, A. & Larsen, M.R. (2018). *Ældres helbred, funktionsevne og livsstil: Analyser på baggrund af Ældredatabasens 5. bølge samt udviklingen mellem 1. og 5. bølge 1997-2017*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

**VIDEN I
VELFÆRD**

DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD